

**Razumijevanje ljudskog bića u odnosu
na tijelo, dušu i duh**

Rani uvjeti na Zemlji

SD 347

Rudolf Steiner

SADRŽAJ

1	<p>Rasprava 2. kolovoza 1922</p> <p>O porijeklu govora i jezika. Otkriće Broca-a. Učenje jezika kod djece. Imitacija. Ljevorukost i pedagoški odgovor na nju. Odnos jezika u raznim regijama Zemlje prema kozmosu.</p>	4
2	<p>Rasprava 5. kolovoza 1922</p> <p>O ljudskom eterskom tijelu. Odnos između mozga i mišljenja. Prehrana: uništavanje i revitalizacija hrane. Svijest i njena veza s omjerom bijelih i crvenih krvnih tjelešaca. Aktivnost mišljenja za vrijeme sna. Proces disanja i njegova veza s aktivnošću mozga. Percepcija snova.</p>	12
3	<p>Rasprava 9. kolovoza 1922</p> <p>Ljudsko biće u odnosu na formiranje i razgradnju svijeta. Porijeklo misli. Formiranje kristala. Moždani pijesak: njegovo formiranje i razgradnja. Bolest kao pretjerani formativni proces. Proces razgradnje i ego-svijest.</p>	21
4	<p>Rasprava 9. rujna 1922</p> <p>Ljudsko biće kao tijelo, duša i duh. Mozak i mišljenje. Jetra kao organ percepcije. Život u moždanim ćelijama i bijelim krvnim zrcima. Odumiranje života u moždanim ćelijama kao preduvjet za mišljenje. Stalna zamjena materije i tkiva u ljudskom organizmu. Rak i njegovo porijeklo. Preopterećivanje memorije u djetinjstvu i odnos prema bolestima u kasnijem životu.</p>	32
5	<p>Rasprava 13. rujna 1922</p> <p>Percepcija i mišljenje provedeno od naših unutarnjih organa. Otvrđivanje mozga. Dijabetes. Poseban karakter jetre. Jetra kao naše unutarnje oko. Oči životinja kao organi za mišljenje. Rimska glava Janusa.</p>	42
6	<p>Rasprava 16. rujna 1922</p> <p>Proces probave u fizičkim kao i u duševno-duhovnim uvjetima. Transformacija supstanci. O Paracelzusu. Alkohol. Uzroci migrene. Glavna razlika između ljudskih bića i životinja. Soli i fosfor kao najvažnije supstance u ljudskom mozgu. Soli i njihova veza s mišljenjem, fosfor i njegova veza s voljom.</p>	51

7	Rasprava 20. rujna 1922 O ranim zemaljskim uvjetima (Lemurija). Zmajске ptice, ihtiosauri i plesiosauri. Ptice, životinje biljojedi i megaterija. Zemlja: mrtva gigantska životinja.	60
8	Rasprava 23. rujna 1922 O ranim zemaljskim uvjetima. Kornjače i krokodili. Instinkt za iscjeljenje kod životinja. Kisik i ugljik i njihov odnos prema biljkama i šumama. Ogromne kamenice koje žive u blatnjavoj zemaljskoj juhi. Mjesec: imaginacije i reproduktivne snage. Mjesec unutar Zemlje i njegovo protjerivanje. Očuvanje supstanci Mjeseca u reproduktivnim snagama životinja i ljudskih bića.	69
9	Rasprava 27. rujna 1922 Najranija vremena na Zemlji. Zemlja prije protjerivanja Mjeseca. Sunce kao snaga oplodnje. Pohrana snaga Sunca unutar Zemlje i reproduktivne snage zemaljskih stvorenja. Utjecaj Sunca na reprodukciju biljaka i životinja. Utjecaj Mjeseca na vrijeme. Zemlja, Sunce i Mjesec kao jedinstveni entitet.	78
10	Rasprava 30. rujna 1922 Adam Kadmon u Lemuriji. Zemlja je jednom bila kao ogromna ljudska glava. Zemlja je primala ishranu iz kozmosa u prošlosti i sada od Sunca. Glava ljudskog embrija kao slika Zemlje. Ljudsko biće je jednom bilo cijelo Zemlja. Zašto su ljudi tako mali. Mi smo svi potomci <i>jednog</i> pretka. Pogrešne interpretacije Starog zavjeta.	89

Rasprava 2 kolovoza 1922.

I

Dobro jutro, gospodo. Danas ćemo nešto dodati onome što smo čuli u prethodnoj prigodi tako da ćemo moći bolje razumjeti puno dostojanstvo ljudsko bića.

Ugrubo sam objasnio kako prehrana i disanje rade u ljudskom biću. Također smo govorili o tome kako je usko prehrana povezana s našim životom i da je to u biti proces uzimanja supstanci koje zatim postaju beživotne u našim crijevima. Te supstance su zatim revitalizirane limfnim sudovima, i zatim prenesene u krv kao živa supstanca. Tu se ova živa prehrana susreće s kisikom zraka. Mi uzimamo zrak. Krv se mijenja. Taj proces se događa u grudima, i taj nam proces daje naše osjećaje.

Tako život u stvari nastaje između procesa u crijevima i onih u krvi. Zauzvrat, u procesima krvi, odnosno, između aktivnosti krvi i zraka, pojavljuju se naši osjećaji. Sada se isto tako moramo baviti ljudskim umom i pokušati razumjeti kako je razvijen.

Vidite, razumijevanje vanjskog aspekta uma postalo je moguće tek zadnjih 60 godina. Lani, 1921, mogli smo slaviti šezdeset godišnjicu te mogućnosti. Nismo, jer u današnje vrijeme ljudi nisu baš zainteresirani za slavljenje čisto znanstvenih godišnjica. Otkriće napravljeno 1861 koje smo mogli slaviti 60 godina kasnije, bilo je važno znanstveno otkriće. Tek zadnjih 50 ili 60 godina moguće je govoriti o stvarima koje želim danas spomenuti. Zapamtio sam to jer je staro baš koliko i ja. Otkriće o kojem govorim je sljedeće.

Prije neki dan sam vam rekao kako možemo promatrati ljudsko biće. Ne trebaju nam pokusi: sve što nam treba je obratiti pažnju kako sama priroda eksperimentira s ljudima kada imaju bilo koju vrstu bolesti. Ako znamo kako gledati na ono što se događa u fizičkom tijelu kada osoba na neki način postane bolesna, otkrijemo da je sama priroda uredila takav pokus za nas i da iz toga možemo steći uvid.

Dakle, 1861, kada je Broca secirao mozak ljudi koji su imali oštećenje govora, otkrio je da su imali ozljedu na trećoj konvoluciji na lijevoj strani mozga.

Znate, zar ne, da kada uklonimo vrh lubanje, da možemo vidjeti mozak? Taj mozak ima konvolucije. Jednu od njih zovemo konvolucija sljepoočnice jer je smještena blizu sljepoočnice. Dakle, kod svake osobe koja pati od oštećenja govora ili nijemosti, postoji neko oštećenje u ovoj lijevoj konvoluciji mozga. Ova ozljeda se događa kada netko ima takozvani moždani udar. Što se događa u tom slučaju? Krv, koja normalno teče samo kroz sudove, prisiljena je ići vani kroz zidove i uđe u tkivo oko sudova, gdje ne bi trebala biti. Takvo krvarenje proizvodi moždani udar, paralizu. Drugim riječima, kada god krv teče na krivo mjesto, u tu konvoluciju mozga, u konačnici potpuno onemogućuje ovu konvoluciju sljepoočnice i sprječava osobu da govori.

Ovo je zanimljiva veza: ljudska bića mogu govoriti jer imaju zdravu lijevu konvoluciju mozga. Sada moramo razumjeti što to znači da osoba ima zdravu lijevu konvoluciju mozga. Ali da bi to dokučili, prvo moramo pogledati nešto drugo.

Kada ispitujemo to isto područje mozga kod male djece koja su umrla, nalazimo da taj dio čini uniformna, kašasta supstanca, posebno u vrijeme prije nego dijete nauči govoriti. Kako malo dijete postupno uči govoriti, tu se razvije sve više malih vijuga. Nastavljaju se formirati na umješan način. Drugim riječima, lijeve cerebralne konvolucije kod djeteta koje je naučilo govoriti ili kod potpuno odrasle osobe su vješto strukturirane.

Jasno je, to znači da se nešto dogodilo u mozgu kada je dijete naučilo govoriti. I o tome ne bi trebali razmišljati ništa drugačije nego razmišljamo u uobičajenom životu. Vidite, ako pomaknem stol od tamo ovamo, nitko neće reći da se stol na taj način sam pomaknuo. Jednako bi bilo pogrešno da kažem da je mozak sam formirao ove konvolucije. Umjesto toga, moram razmišljati što se zapravo dogodilo i što je to uzrokovalo. Drugim riječima, moram se pitati zašto se lijeva konvolucija sljepoočnice razvila na ovaj način.

Vidite, kada djeca uče govoriti, oni pomiču svoje tijelo. Konkretno, pomiču svoje govorne organe. Prije toga, dok još nisu mogla govoriti, uglavnom se uzvrpolje, plaču, i tako dalje. Dok god dijete može samo plakati, njegova lijeva konvolucija mozga je još 'kaša', kako sam je opisao. Što više dijete uči ne samo da plače, već da okrene to plakanje u pojedine zvukove, to više ova konvolucija poprima određen oblik. Dok god malo dijete jednostavno plače, mozak je samo kaša u tom području. Kada dijete počinje izgovarati zvukove, ta uniformna kaša je transformirana u vješto strukturirani lijevi dio mozga kojeg vidimo kod zdravih odraslih.

Sada, gospodo, stvar je ovakva: Kada dijete plače, zvukovi koje izgovara su uglavnom samoglasnici kao što je *A* ili *E*. Kada samo plaču poput ovoga, ne trebaju razviti lijevu cerebralnu konvoluciju; djeca izgovaraju te zvukove iz sebe, bez da imaju bilo što vješto razvijeno u mozgu. Ako obratimo malo pažnje, otkriti ćemo da dijete inicijalno pravi *Ah* zvukove; kasnije dodaju one od *U* i *EE*. Postupno, kao što znate, također nauče izgovarati suglasnike. Najprije formiraju zvuk *Ah*; kasnije dodaju *M* ili *V* i kažu *MA* ili *VA*. Drugim riječima, iz njihovog plača, djeca postupno uspiju formirati riječi dodajući suglasnike samoglasnicima.

I kako formiraju ove suglasnike? Sve što trebate napraviti je obratiti pažnju na to kako vi izgovarate, na primjer, *M*. Vidjeti ćete da morate pomaknuti usne. Kada ste bili dijete, morali ste to naučiti kroz imitaciju. Ako kažete *L*, morate pomaknuti svoj jezik. Dakle morate uvijek pomaknuti neke organe. Od besciljnih pokreta dijete mora napredovati do pravilnih pokreta, izvršiti to od govornih organa u imitaciji. Što se više dijete pomakne izvan samoglasnika formiranih iz samog plakanja i izgovara suglasnike kao što su *L*, *M*, *N*, *R*, to je više lijeva cerebralna konvolucija strukturirana na vješt način.

Sada bi se mogli upitati kako dijete inicijalno uči govoriti. Uči govoriti samo kroz imitaciju. Uče govoriti, pokretati usne, imitirajući iz svojih osjećaja način na koji

drugi ljudi pomiču usne. Sve je to imitacija. To znači da djeca primaju, vide, percipiraju ono što se događa oko njih. I to percipiranje, ta mentalna aktivnost, formira mozak. Kao što rezbar oblikuje komad drva ili kipar radi na mramoru i bronci, tako i pokreti djeteta oblikuju mozak. Organi koje dijete pomiče nose njihove pokrete ravno u mozak.

Ako želim izgovoriti *L*, moram koristiti jezik. Jezik je povezan s mozgom preko živaca i preko drugih organa. Ovo *L* penetrira u moju lijevu cerebralnu konvoluciju i tamo proizvodi strukturu. Drugim riječima, *L* proizvodi forme u kojima se jedna sekcija pridružuje sljedećoj, gotovo nalikuju na nešto kao što su crijeva. *M* proizvodi sferične konvolucije. Dakle vidite, ti zvukovi rade na mozgu.

Pokreti organa koje dijete aktivira preko promatranja na djelu su ovdje u mozgu. Veoma je zanimljivo da pošto je postalo poznato da moždani udar oštećuje lijevu cerebralnu konvoluciju, tako uništavajući mogućnost govora, postalo je moguće znati da formiranje samoglasnika i suglasnika od djeteta stalno radi na toj konvoluciji. To je zauzvrat temeljeno na činjenici da oči i drugi osjetilni organi percipiraju ono što se odvija u svijetu oko nas.

A što se događa u svijetu oko nas? Dakle, vidite, kada god govorimo, mi također i dišemo. Mi stalno dišemo. I u tom procesu, svaki udah najprije ulazi u ljudsko tijelo, ide gore uz kičmeni stup i ulazi u mozak. To znači da čak iako dijete plače – iako još ne može izgovoriti suglasnike – taj dah ide gore i ulazi u mozak.

Što zapravo ulazi u mozak u tom procesu? Pa, krv, naravno. I kao što sam vam objašnjavao zadnjih par dana, krv teče posvuda. Kroz naše disanje, krv je stalno gurana u mozak. Ta aktivnost počinje u trenutku kada smo rođeni i čak ranije, osim što se tada javlja na drugi način. Kako bilo, kada smo rođeni, počinjemo disati. Ovaj unos zraka počinje, koji onda gura krv u mozak.

Tako možemo reći da dok god bebino disanje samo gura krv u mozak, ono može samo plakati. Dijete počinje govoriti kada nije samo krv natjerana u mozak, već kada također percipira nešto kroz oči ili druge organe, posebno uši. Drugim riječima, kada god vide da se druga osoba kreće, djeca iznutra ponavljaju taj pokret. U tom trenutku ne samo da struja krvi ide gore u mozak, već još jedna struja ide tamo isto tako, na primjer od ušiju – struja živaca.

U lijevoj cerebralnoj konvoluciji, kao i svuda i ljudskom tijelu, krvni sudovi i živčana vlakna se susreću. Na ove potonje utječe ono što promatramo i percipiramo. Pokreti djeteta kod izgovaranja suglasnika dosežu lijevu konvoluciju, onu od govora, preko živaca. To područje je strukturirano od kombiniranog učinka disanja, što je tamo preneseno od krvi, i kakva god aktivnost da dolazi kroz uši i kroz oči. Drugim riječima, krv i živci zajedno divno strukturiraju tu kašu mozga. Dakle vidimo da je, barem u ovom konkretnom području (a u stvari ista stvar se događa i u drugim dijelovima također), naš mozak je zapravo strukturiran kroz kombiniranu aktivnost percepcije (preko živaca) i stalnim unosom zraka, koje gura krv u mozak.

U ovoj točki, također trebamo razumjeti ta je ovo ono kako dijete uči govoriti, odnosno, razvijajući lijevu cerebralnu konvoluciju. Ali, gospodo, kada secirate leš, naći ćete da desna konvolucija mozga, mada je smještena simetrično, pokazuje relativno malo strukturiranosti. U jednu ruku imamo lijevu konvoluciju, koja je divno formirana kao što sam rekao ranije. Au drugu imamo desnu, koja tijekom života obično ostaje kakva je i bila kod malog djeteta, odnosno, nestrukturirana. Mogli biste reći da ako bi imali samo desnu konvoluciju da bi mogli samo plakati. Samo zbog toga jer tako vješto strukturiramo lijevu konvoluciju mi možemo govoriti.

Vidite, samo kada je osoba ljevoruka i iz navike teži najviše stvari napraviti s lijevom rukom, začudo, neće izgubiti njenu sposobnost za govor čak i kada je njena lijeva strana pogođena moždanim udarom. Seciranje će otkriti da je u slučaju ljevoruke osobe, desna konvolucija mozga bila strukturirana kao i lijeva konvolucija kao što kod dešnjaka normalno jest. Pokreti ruke ili šake, dakle, imaju snažan odnos s formiranjem mozga.

Zašto je to tako? Vidite, do toga dolazi jer kada je osoba navikla raditi mnogo stvari s desnom rukom, ne radi ih samo s rukom, već također ulazi u naviku malo snažnijeg disanja na desnoj strani, vršeći malo više napora tamo. Također uđe u naviku jasnijeg slušanja na desnoj strani, i tako dalje. Sve ovo samo ukazuje na činjenicu da osobe koje imaju naviku koristiti desnu ruku razvijaju naviku da budu aktivniji na toj strani nego na lijevoj.

Kada je osoba desnoruka, lijeva konvolucija mozga je strukturirana; kada je ljevoruka, strukturirana je desna konvolucija. Što je razlog za to? Pa gospodo, kada pogledate desnu ruku i šaku i glavu i lijevu cerebralnu konvoluciju i zatim ispitajte gdje su živci, naći ćete da živci postoje posvuda u ljudskom tijelu. Da nemate živce posvuda, ne bi mogli osjećati toplinu ili hladnoću. Ove senzacije imaju veze s živcima. Živce imate posvuda u vašem tijelu. Idu uz kralježnicu i dosežu pravo u mozak. Ali osobita je stvar da živci koji dolaze iz desne ruke vode u lijevi dio mozga, a oni iz druge ruke su povezani s desnom stranom mozga. To je zato jer se živci križaju. Da, živci se križaju u mozgu. Na primjer, ako radim gimnastičku vježbu ili eurijski pokret s mojom desnom rukom, osjećam aktivnost preko ovog živca, ali postajem toga svjestan u lijevoj polovini mozga jer se živci križaju.

Sada zamislimo da dijete preferira sve raditi s desnom rukom. Tada će dijete također i disati malo snažnije na desnoj strani i također će čuti i vidjeti bolje na toj strani. Osoba će na toj strani raditi veće napore i kroz njegove pokrete razviti nešto što doseže u lijevu stranu mozga. Sada samo trebate zamisliti da imamo naviku da radimo izvjesne geste dok govorimo, kao što je *Ah!* [*odgovarajuća gesta*]; ili ako odbacujemo nešto: *Eh!* Ove geste su opažene od naših živaca. Sada, pokreti koje radimo s desnom rukom dok govorimo doživljeni su od lijeve strane mozga.

Isto tako, ako smo dešnjaci, samoglasnike i suglasnike težimo izgovoriti snažnije s desnom stranom grkljana. Opet su ove aktivnosti uzete življe od lijeve strane mozga. Zato je mozak, izvorno poput kaše, sada daleko više strukturiran. Kao

kontrast, lijevu stranu našeg tijela koristimo mnogo manje, i zato je desni dio mozga manje razvijen i ostaje neformiran. Međutim, ako je netko ljevak, odvija se obrnuti proces.

Ove činjenice vode do važnih zaključaka za pedagogiju. Samo promislite, ako imate ljevoruku djecu (imati ćete ih nekoliko), morate sebi reći da dok svi drugi imaju vješto razvijenu lijevu konvoluciju mozga, kod ljevoruke djece strukturirana je desna konvolucija. Kada učim pisanje, koristim svoju desnu ruku. U toj aktivnosti, desnoruka djeca će samo pojačati ono što su počela razvijati u njihovoj lijevoj konvoluciji mozga kada počinju učiti govoriti. Međutim, ako forsiram ljevoruku djecu da pišu desnom rukom, uništiti ću razvoj koji je učenje govora proizvelo u njihovoj desnoj cerebralnoj konvoluciji. Da, razvoj će biti uništen.

Pošto ljevoruka djeca ne bi trebala pisati s njihovom lijevom rukom, sada je moj zadatak da postupno usmjerim sve što je prethodno izvršeno od lijeve ruke na desnu. Na taj način će u početku naučiti da rade jednostavne stvari s desnom rukom i upustiti se u pisanje mnogo sporije nego druga djeca. Ali nije važno ako nauče pisati malo kasnije. Ako bi jednostavno učinio da ljevoruka djeca pišu brzo kao i desnoruka, učinio bi ih manje inteligentnim jer bi ošteti razvoj koje se odvio na desnoj strani mozga. Stoga, moram se osigurati da ljevoruku djecu tretiram različito od desnorukih kada ih učim pisati. Ovaj pristup ih neće napraviti manje inteligentnim u kasnijem životu, već više, jer postupno transformiram njihovu ljevorukost u desnorukost, umjesto da zbunim cijeli mozak čineći ih da odmah pišu desnom rukom. Ako želite utjecati na cijelo ljudsko biće preko pisanja i forsirate ovu promjenu na desnu ruku, pedagoški govoreći postići ćete upravo suprotno od onoga što želite.

Danas vidimo raširenu tendenciju da se ljude nauči da sve rade s obje ruke. Tako stvarno dobijemo zbrkan mozak. Ova tendencija da ljudi naprave istu stvar s obje ruke samo dokazuje koliko malo znamo. Pazite, možemo težiti za takvim idealom, ali prije nego ga možemo realizirati, morati ćemo promijeniti nešto. Gospodo, najprije moramo promijeniti cijelo ljudsko biće! Morali bi polako premještati aktivnosti s lijeve strane na desnu stranu i onda ih postupno oslabiti na desnoj. Što bi se tada dogodilo? Vidite, ono što bi se dogodilo je da bi, ispod površine, lijeve cerebralne konvolucije bile vještije formirane; ali vani, ostale bi kaša. Isto bi se dogodilo desnoj konvoluciji. Umjesto distribucije aktivnosti između lijeve i desne strane, svaku konvoluciju bi razvili u unutarnju i vanjsku polovinu.

Unutarnja polovina bila bi pogodnija za govor; vanjska bi postojala samo da bi dodala samoglasnike i suglasnike u plač. Međutim, govor je kombinacija onog što se događa u plakanju i u artikuliranju. To ostaje isto kroz cijeli život.

Vidite, ne možemo samo petljati s ljudskim bićima i njihovim razvojem. U pedagogiji, čak i u nižim razredima, trebamo razumijevanje cijelog ljudskog bića. Jer svime što radimo mijenjamo ljudsko biće. Stvarno je kriminalna stvar da se ljudi danas samo petljaju sa stvarima izvana i zanemaruju unutarnje efekte onoga što rade.

Zapravo, samo nekolicina ljudi ima obje strane mozga potpuno razvijene. Obično desna konvolucija sadrži više krvnih sudova, dok lijeva ima manje i umjesto toga je više prožeta s živcima. To vrijedi za ljudski mozak općenito; desna strana nosi više krvi, a lijeva se više koristi za percipiranje.

Jednom kada shvatimo da je mozak oblikovan pod vanjskim utjecajima, možemo cijeniti koliko su važni ti utjecaji iz vanjskog svijeta. Vidimo da su od ogromne važnosti jednom kada shvatimo da utječu na sve što se odvija u mozgu. Također, shvaćajući što se odvija u mozgu kada govorimo, možemo dobiti ideju o tome kako ljudski mozak radi.

Vidite, kada to dalje istražujemo, otkrijemo da uvijek ima više krvnih sudova na vanjskim zidovima mozga nego unutar njega. Dakle možemo reći da vanjski dio mozga sadrži više krvi a unutarnji više živaca.

Sada razmotrimo dijete koje uči govoriti na uobičajeni način, desnoruko dijete. Kako je mozak takvog djeteta formiran? Najprije, mozak mladog djeteta je okružen slojem ili omotačem, takoreći, krvnih sudova. Zatim se počinu formirati područja živaca. Zbog toga, gospodo, zbog tih područja živaca tamo, supstanca unutarnjeg mozga izgleda bjelkasto kada je izvadite i pogledate. Međutim, kada izvadite tvar koja je oko mozga, izgleda crvenkasto - sivo jer sadrži toliko mnogo krvnih sudova.

Sada, što se događa u toj oblasti kada dijete uči govoriti i posljedično je lijeva cerebralna konvolucija razvijena u skladu s time? Ono što se događa, vidite, je da se živčani snopovi, takoreći, postupno više šire prema unutra a manje u području gdje se širi sustav krvi. Drugim riječima, kod djece koja se razvijaju normalno unutarnji dio mozga pomiče se više na lijevo a preostali dio slijedi. Mozak se tako pomiče na lijevu stranu, gdje postaje sve više bjelkast. Pomiče se na taj način. Sav ljudski razvoj je temeljen na takvim vještima detaljima.

Sada recimo nešto više o govoru. Vidite, postoje jezici koji imaju mnogo suglasnika i drugi koji sadrže mnogo samoglasnika kao što su *A, E, I*, i tako dalje. U nekim jezicima ljudi progutaju zvukove, kao *S, W*, tako da se jedva čuju samoglasnici. Što leži iza svega toga?

Znamo da se jezici razlikuju u različitim područjima Zemlje. Što to znači kada netko živi u izvjesnom području gdje se ljudi više fokusiraju na suglasnike? To znači da on ili ona više doživljavaju vanjski svijet, jer suglasnici su formirani kroz doživljaj vanjskog okruženja. Stoga, kod ljudi koji žive više u fizičkom svijetu bijeli dio mozga se pomiče više na lijevo. Kod ljudi koji doživljavaju život više iznutra, ljudi koji žive u oblastima gdje se stvari doživljavaju više iznutra, bijela tvar mozga ne pomiče se toliko daleko na lijevo. Ti ljudi će težiti izgovarati melodične samoglasnike. To varira s obzirom na područje Zemlje.

Pretpostavimo sljedeće, gospodo: zamislimo Zemlju i ljude kako stoje na raznim točkama Zemlje. I jednoj osobi je, recimo, dan jezik bogat samoglasnicima a drugoj jezik bogat suglasnicima. Što bi se moralo dogoditi u njihovim različitim oblastima? Dosta bi se toga moglo dogoditi, prilično toga, ali želim se fokusirati na jednu stvar

koja bi se mogla dogoditi. Zamislite da imamo visoke planine i ravno područje, ravnicu. Zamislite dakle strme planine na jednoj strani i ravnicu na drugoj. Sada, gdje god su ravne oblasti, opažamo da je jezik kojim ljudi govore bogatiji samoglasnicima. Gdje god su strme planine, lokalni jezik teži više biti bogat suglasnicima.

Ali vidite, u konačnici ove stvari nisu toliko jednostavne, jer moramo se upitati kako je došlo do planina i nizina. To je onako kako jest. Imamo Zemlju, i Sunce sija na nju. Jednom je naša cijela Zemlja bila neformirana kaša. Prvo je planine trebalo izvući iz kaše. Zemlja je u osnovi bila kaša i planine su izvučene iz nje.

Pa, gospodo, što je bilo to što je izvuklo planine? Kozmičke snage koje su na djelu tamo vani. Možemo reći da postoje izvjesne snage kozmičke prirode koje su izvukle planine. Na nekim mjestima sile su bile velike i razvile su planine; na drugim mjestima su slabije snage dolazile iz okolnog kozmosa koje nisu proizvele planine. U ovim potonjim područjima kora Zemlje nije povlačena tako snažno u prvobitna vremena. I ljudi rođeni na onim područjima zemljine kore koja je manje bila pod utjecajem kozmičkih snaga koriste više samoglasnika. Osobe rođene u području koja su bila pod snažnijim utjecajem kozmičkih snaga koriste više suglasnika. Sada vidimo da su razlike među jezicima povezane sa snagama cijelog univerzuma.

Sada, kako možemo podržati ovakvu tvrdnju? Pa, gospodo, ono što smo tvrdili ovdje mora se razmatrati na isti način na koji gledamo na sat da provjerimo vrijeme. Pogledamo na sat da vidimo moramo li početi raditi ili je li vrijeme da otiđemo. Ali nikada ne kažemo, 'Ovo neće valjati! Ova grozna kazaljka je strašan momak koji me šiba na posao'. Ne bi nam palo na pamet to reći. Sve što sat radi je da nam govori kada moramo na posao, i tako ga ne možemo kriviti jer moramo na posao, zar ne? U ovom slučaju sat je potpuno nevin.

Slično, možemo pogledati Sunce i reći da kada stoji ovdje u određenom trenutku, da je Sunce između nas i konstelacije Ovna. To je smjer odakle rade ove snažne kozmičke snage. To nije sam Ovan, naravno. Ova konstelacija samo ukazuje na smjer odakle te snažne sile dolaze. Ako osoba stoji na različitom mjestu u isto vrijeme, on ili ona je pogođena ovako: kada se Sunce pomaknulo na to mjesto, ono je u Djevici, recimo. Snage koje dolaze iz tog smjera su slabije. Umjesto da sada idem kroz cijeli proces, mogu stoga reći da ako je netko rođen u područje gdje je u izvjesno vrijeme, recimo u vrijeme njegova rođenja, Sunce u Ovnu, da će ta osoba težiti koristiti više suglasnika. Međutim, kada je netko rođen sa suncem u Djevici, težiti će koristiti više samoglasnika.

Vidite, mogu čitati cijeli Zodijak kao sat iz kojeg vidim što se događa na Zemlji. Ali uvijek moram imati na umu da nije konstelacija ono što uzrokuje te događaje; one su samo indikatori. Iz ovog možete vidjeti da nam Zodijak može kazati puno toga, čak i o razlozima zbog kojih se jezici na Zemlji razlikuju.

Sada, pogledajmo na Zemlju i zamislimo da stavimo sjedalicu vani u prostor i pogledamo natrag na Zemlju. Naravno, to je moguće samo u našoj mašti a ne u stvarnosti. Kada iz naše sjedalice u prostoru pogledamo na različite jezike na Zemlji,

kao na neku vrstu karte jezika, tada dobijemo određenu sliku. Kada potom okrenemo stolicu i pogledamo vani u univerzum, dobijemo sliku zvijezda. I te dvije slike se podudaraju.

Ako proučavamo južnu hemisferu i jezike tamo, i zatim okrenemo sjedalicu i ispitamo južni nebeski svod, naše iskustvo je potpuno različito od onog koje bi imali ako bi napravili istu stvar na sjevernoj hemisferi. To znači da bi mogli napraviti kartu zvjezdanih nebesa iznad nas, i iz našeg proučavanja veze između zvijezda i jezika tada bismo mogli reći koji jezik se govori ispod određene konstelacije.

Sada vidite da čim počnemo promatrati čovjekov duhovni život, na primjer formiranje naših umova preko jezika, moramo pogledati na zvijezde da bi bilo što razumjeli. Sama Zemlja nam ne daje odgovor; možete razmišljati o tome zašto su jezici različiti koliko hoćete, ali samo na osnovu Zemlje nećete naći objašnjenje.

Ako želite znati što se odvija u vašem stomaku, morate ispitati Zemlju, tlo ispod. Ako u oblasti raste uglavnom kupus, razumjeti ćete da ljudi tamo stalno u svom metabolizmu moraju revitalizirati glave kupusa izvađene iz tla. Drugim riječima, ako želite znati što ljudi u određenom području jedu, morate proučiti tlo. Ako vas zanima kako ljudi dišu u određenom području, morate ispitati atmosferu. A ako želite znati što se događa unutar lubanje, u ovom vašem mozgu, morate pogledati položaj zvijezda. Uvijek morate gledati ljudsko biće kao integralni dio cijelog univerzuma.

Vidite kako je zaista puko praznovjerje reći, 'Kada god je Sunce u Ovnu, odvija se to i to'. Ovakve izjave su bezvrijedne. Međutim, ako razumijete puni kontekst, stvar prestaje biti praznovjerje i umjesto toga postaje znanost. I to će nas voditi od razumijevanja transformacije supstanci do razumijevanja onog što se zaista događa kao i vezu toga s ogromnim univerzumom tamo vani.

Rasprava 5 kolovoza 1922.

II

Dobro jutro, gospodo. Danas bih želio nastaviti s jučerašnjom temom. Konačno, potpuno možemo razumjeti temu samo ako u nju ulazimo sve dublje.

Kao što smo vidjeli zadnji puta, važna činjenica u vezi ljudskih bića je da ona uzimaju ishranu od Zemlje, i zrak iz atmosfere koja okružuje Zemlju. Zaista samo radi toga ljudska bića žive i razvijaju se u osjetilna i osjećajna bića. Kao što smo vidjeli, primaju snage iz cijelog kozmosa, i samo kroz to ljudska bića mogu misliti i stoga postati stvarno ljudi.

Drugim riječima, moramo se moći hraniti i disati da bi postali osjetilna bića. Također moramo moći apsorbirati snage iz cijelog univerzuma da bi postali misleća bića. Ne možemo sami od sebe više postati misleća biće nego što možemo sami naučiti govoriti. Ljudska bića ne mogu više misliti sama od sebe nego što se mogu hraniti sama iz sebe.

Sada pogledajmo поближе kako ove stvari rade. Prvo, pokušajmo razumjeti proces prehrane. Mi uzimamo hranu koja doseže naša crijeva u beživotnom stanju. Limfne žlijezde je ponovno ožive i limfom se nosi u našu krv, koja se stalno obnavlja kroz disanje. Krv, ili zapravo snaga krvi, odnosno dah, putuje duž kralježnice i diže se do mozga, gdje se povezuje s aktivnošću mozga.

Trebate samo pogledati kako se prehrana djece razlikuje od one od odraslih, i moći ćete razumjeti mnogo toga o prirodi ljudskog bića. Kao što znate, djeca moraju piti mnogo mlijeka u prvim godinama života. U početku, ne uzimaju ništa osim mlijeka. Kakve su implikacije činjenice da beba uzima samo mlijeko? Značaj toga možemo dokučiti tek kada razumijemo od čega se mlijeko sastoji.

Obično nismo svjesni da je mlijeko 87 posto voda. Drugim riječima, kada pijemo mlijeko kao male bebe, 87 posto od onog što uzmemo je voda i samo preostalih 13 posto je nešto drugo. Od preostali 13 posto samo je 4,5 posto protein; drugih 4 posto su masti, a ostatak se sastoji od minerala i tako dalje. U osnovi, ono što beba uzima kada pije mlijeko je voda.

Kao što sam vam rekao ranije, ljudska bića se u osnovi sastoje od tekućina. Kod djece, količina tih tekućina mora se stalno povećavati. Djeca moraju rasti i stoga trebaju mnogo vode, koju uzimaju s mlijekom.

Sada biste mogli reći da bi isto tako mogli davati bebama samo onih 13 posto koji su hranjivi i zbog ravnoteže im samo dati da piju vodu. Dakle, vidite, ljudsko tijelo nije opremljeno za to. Ono što dobijemo s mlijekom nije samo 13 posto običnih proteina, masti i tako dalje, već su te supstance razgrađene u mlijeku, razgrađene u vodi koju sadrži mlijeko. Kada mala beba pije mlijeko, uzima supstance koje joj

trebaju u razgrađenom stanju. To znači da tijelo djeteta ne mora vršiti rad razgrađujući masti, proteine, i tako dalje.

Sjetite se što sam ranije rekao o prehrani: sve hranjive supstance koje jedemo moraju se prvo otopiti u ustima. Na neki način, priroda nam dopušta da uzimamo čvrstu hranu samo do naših usta. Tamo je moramo otopiti s našim tekućinama. Drugi probavni organi kao što su stomak, crijeva, i tako dalje, mogu koristiti samo rastopljene supstance. Djeca moraju najprije steći sposobnost da otope čvrstu tvar. U početku, to ne mogu sami. Stoga, moraju uzimati hranu koja je već otopljena. Možete vidjeti koliko je to važno ako uzmete u obzir da će mala beba odgojena na sintetičkoj hrani biti zakržljala u razvoju.

Sada se možete pitati je li moguće proizvesti umjetno mlijeko, odnosno, ako otopimo 13 posto čvrstih tvari, kao što su proteini, masti, i tako dalje, u vodi tako da otopina izgleda poput mlijeka, bi li to bilo ekvivalentno mlijeku kojeg djeca uobičajeno primaju? Vidite gospodo, ne bi bilo ekvivalentno. Ako bi se maloj bebi dalo takvo umjetno mlijeko, beba bi zakržljala. A pošto ljudi proizvode samo ono što je potrebno, treba odustati od proizvodnje takvog mlijeka. To sintetičko mlijeko bilo bi štetno.

Što je to što jedino može dovesti do ovog otapanja supstanci koje dijete treba? Jedino sam život to može učiniti. Životinje to mogu u nekoj mjeri, ali ne sve. Na početku života, bebe ne mogu otopiti proteine, masti i tako dalje. Zavise od toga da dobiju te supstance za njih otopljene na pravilan način. Tako zapravo dobivaju pravilnu prehranu samo preko majčinog mlijeka.

Od sveg životinjskog mlijeka, ono od magarca najviše sličí ljudskom mlijeku. Kada se malu bebu ne može dojiti, može ga se hraniti mlijekom magarca. To može izgledati čudno; međutim, činjenica je da magareće mlijeko najviše sličí ljudskom mlijeku, i u nedostatku ovog potonjeg, može se u štali držati magarica i tako bebu snabdjeti s mlijekom. Naravno, spominjem ovo samo kao hipotetsku situaciju da bi ilustrirao kako su stvari u prirodi povezane.

Na primjer, ako usporedite nutricionističku vrijednost mlijeka s onom od kokošnjeg jaja, naći ćete da jaje sadrži približno 14 posto proteina. To je mnogo više nego nalazimo u mlijeku, zapravo četiri puta toliko. Od trenutka kada se djeca hrane ovakvom čvrstom hranom koja sadrži više proteina, moraju imati razvijenu sposobnost da sami otope čvrste supstance.

Iz ovih činjenica vidite koliko je važno da djeca dobiju tekuću prehranu. Ali koju vrstu tekuće prehrane? Hranu koja je bila ispunjena životom i koja, ako je moguće, još sadrži životne snage. To se pruža jedino dojenjem od majke.

Kada mala beba pije mlijeko, ono prolazi kroz usta i jednjak u stomak. U tom procesu, mlijeko gubi svoj život; ubijeno je, takoreći, ali potom je ponovno oživljeno u crijevima. Dakle već kod djece vidimo da život prvo treba biti uništen. Pošto je živa hrana pretrpjela samo male promjene, mala djeca trebaju izvršiti manje probavnog napora za ponovno oživljenje mlijeka nego bilo koje druge hrane.

To nam također pokazuje nešto drugo. Ako mislimo o ovoj stvari na pravi način, što primjećujemo? Promislimo ovdje na pravi način. Kao što smo rekli, male bebe moraju uzimati živu prehranu, koja je najprije uništena a zatim ponovno oživljena. Sada, ljudska bića uglavnom se sastoje od tekućina, ali možemo li stoga reći da se sastoje od vode, vode koju nalazimo u beživotnoj prirodi? Ako bi to bilo tako, voda koju nalazimo u beživotnoj prirodi oko nas mogla bi raditi u djeci na isti način kao što i radi u odraslima, koji su, konačno, sakupili više životnih snaga. Ovdje vidimo da gotovo 90 posto vode koju imamo u našim tijelima nije obična, beživotna voda kakvu nalazimo u prirodi; to je drugačija, oživljena supstanca. Drugim riječima, ono što imamo u našim tijelima je jedinstvena tekućina; to je oživljena voda. To je kao voda koju nalazimo u beživotnoj prirodi ali ispunjena životnim snagama koje prodiru u cijeli svijet. Međutim, te snage su malo aktivne u beživotnoj vodi u prirodi koliko je i mišljenje u lešu. Stoga, ako govorite o vodi u potoku i vodi u ljudskom tijelu, razliku između njih ćete razumjeti ako o vodi u potoku razmišljate kao o lešu vode koja je u ljudskom tijelu.

Dakle možemo reći da u našim tijelima imamo ne samo beživotnu, fizičku tvar već također i životno tijelo. To je ono gdje će nas korektno razmišljanje odvesti, do uvida u to da svako ljudsko biće ima živi organizam, životno tijelo. Kada razmišljamo o odnosu ljudskog bića prema prirodi, vidimo kako taj organizam funkcionira unutar nas. Prvo moramo proučavati prirodu i potom pogledati ljudsko biće. Kada proučavamo prirodu, baš posvuda nalazimo sve supstance koje imamo u našim tijelima. Jedina je razlika da smo te prirodne supstance obradili na naš poseban način.

Ovo ćemo bolje razumjeti ako proučavamo najmanja stvorenja, jedno-ćelijske organizme. Onako kako sam ih opisao, vidjeti ćete da govorim o tim najmanjim i najmanje razvijenim stvorenjima u prirodi na isti način kao što sam govorio i o onome što je unutar ljudskog bića. Vidite, u oceanu postoje vrlo mala stvorenja. Ona su zapravo ništa osim malih želatinoznih grudica, tako mala da ih se može vidjeti samo jakim povećalom. Nacrtati ću ih za vas, povećane naravno [vidi crtež ispod, lijevi dio]. Te sićušne želatinozne grudice plutaju u vodi.

Ako ne bi bilo ničega osim ovih malih grudica i okolne vode, one bi mirovale. Ali ako se mala trunke neke čestice približi [vidi crtež, desno] ovo stvorenje širi svoju želatinoznu supstancu dok njena tjelesna tekućina ne omota trunku. Naravno, kada širi svoju supstancu, mala gruda se kreće u smjeru trunke. Tako se mala grudica kreće. Drugim riječima, sam čin omatanja sitnog zrna druge supstance svojim

vlastitim tijelom pokreće to sićušno stvorenje. Tada će unutar svog tijela početi otapati zrno. Dakle, ova jedno-ćelijsko stvorenje je pojelo zrno.

Ti organizmu mogu pojesti nekoliko takvih sićušnih trunki. Zamislite da vidimo stvorenje ovdje a trunku ovamo, a ovdje je još jedna i ovamo preko još dvije [vidi crtež]. Ovaj sićušni organizam će sada raširiti svoje pipke ovamo i tamo. Smjer u kojem se najviše širi, smjer je gdje susretne najveću trunku, to je smjer u kojem će se kretati, vukući druge produžetke sobom. Ovaj organizam pokreće se hraneći se u isto vrijeme.

Dakle, gospodo, kada opisujem kako se ova mala želatinozna grudica kreće u oceanu i hrani u isto vrijeme, sjetiti ćete se mog opisa takozvanih bijelih krvnih zrnaca ćelija u ljudskom biću. Na prvi pogled shvatimo da rade istu stvar unutar nas; plutaju u našoj krvi, krećući se dok se hrane, baš kao one male grudice koje sam opisao. Shvaćamo što je to što se kreće u našoj krvi kada pogledamo jedno ćelijska stvorenja koja plutaju u oceanu. Takva stvorenja nosimo u nama.

Shvativši da u izvjesnom smislu imamo ista stvorenja koja plutaju u našoj krvi kakva nalazimo vani u prirodi, sada pogledajmo živčani sustav, posebno mozak. Mozak se također sastoji od veoma malih čestica. Kada nacrtam te male čestice, shvatimo da se i one, također, sastoje od neke vrste grudaste, guste i ljjigave supstance. Nekoliko ekstenzija koje se sastoje od iste supstance zrači prema vani iz ljjigave tvari [vidi sliku]. Kada pogledamo takvu moždanu ćeliju vidimo da proteže svoje sićušne ruke ili noge i dodiruje one susjedne ćelije. Te ćelije mogu biti veoma duge; neke se šire gotovo za polovinu tijela; a svaka je od njih opet smještena do drugih. Kada ljudski mozak proučavamo mikroskopom, izgleda kao brojne točkice u kojima je ljjigava supstanca gušće koncentrirana. Debele grane se otuda šire i isprepliću. Ako zamislite gustu šumu i debelim krošnjama i velikim granama koje se isprepliću, dobijete ideju o tome kako ljudski mozak izgleda pod mikroskopom.

Sada možete reći, sve u redu, upravo smo čuli opis tih bijelih čestica koje žive u našoj krvi. Mozak je opisan kao vrlo sličan; on se, također, sastoji od čestica kao što su one koje nalazimo u krvi. Dakle, ako bismo mogli izvući sva bijela tjelešca iz krvi bez da osobu ubijemo, i ako bi ih mogli uredno staviti u mozak, nakon što bi i to uklonili također, tako bismo kreirali mozak za tog pojedinca iz njegovih ili njenih vlastitih bijelih krvnih ćelija.

Međutim, čudna stvar je da prije nego bismo mogli kreirati mozak iz tih bijelih tjelešaca, ona bi morala biti gotovo mrtva. To je razlika između bijelih krvnih ćelija i moždanih ćelija. Bijela tjelešca su puna života; kreću se okolo u našoj krvi. Rekao sam vam da su uzburkana kroz krvne sudove baš kao što je i sama krv. Zatim napuste izvorni habitat. Kao što sam spomenuo ranije, postaju gurmani i gotovo se kreću sve do površine tijela. Kreću se okolo posvuda po ljudskom tijelu.

Kao suprotnost tim ćelijama, naći ćete da moždane ćelije uvijek stoje na jednom mjestu. One miruju. Svaka samo širi svoje grane i tako dodiruje najbližeg susjeda. Dok su bijela tjelešca u stalnom pokretu, moždane ćelije miruju i u stvari su gotovo mrtve.

Promislimo još jednom o onom sićušnom organizmu koji pluta u oceanu. Recimo da jednog dana pojede previše. Proteže svoju ruku, uzima hranu ovdje i tamo, i prejede se. To je više nego malo stvorenje može primiti, i tako se dijeli; podijeli se na dvoje. Umjesto jednog organizma sada su dva. Onaj izvorni se umnožio. Naša bijela tjelešca također imaju sposobnost umnožavanja. Uvijek neka odumiru i druga su proizvedena na ovaj način.

Moždane ćelije, koje sam vam nacrtao, ne mogu se umnažati. Bijele krvne ćelije su pune života, nezavisnog života, i mogu se reproducirati. Međutim, isprepletene moždane ćelije ne mogu se reproducirati. Jedna moždana ćelija nikada neće postati dvije. Dok mozak raste i povećava veličinu, nove, dodatne ćelije moraju ući u mozak od ostatka tijela. Moraju urasti u mozak. Ćelije u mozgu se nikada tamo ne umnažaju, već samo gomilaju. Dok god rastemo, nove ćelije stalno moraju dolaziti u glavu iz ostatka tijela, tako da imamo dovoljno veliki mozak kada smo odrasli.

Činjenica da se moždane ćelije ne mogu umnažati već nam govori da su gotovo mrtve. Stalno su u procesu umiranja. Kada mislimo o tome na pravi način, otkrivamo čudesan kontrast u ljudskom biću. U krvi, imamo ćelije, bijela tjelešca koja su puna života, puna želje da žive. U mozgu, s druge strane, imamo ćelije koje zapravo stalno imaju želju da umru, koje su stalno u procesu umiranja. Tako je točno da su što se tiče mozga, ljudska bića stalno u procesu umiranja. Mozak je stalno na rubu smrti.

Dakle, gospodo, siguran sam da ste čuli za ljude koji se onesvijeste, ili ste možda to sami doživjeli. Znam da je to neugodno iskustvo. Kada se ljudi onesvijeste, osjećaju se kao da padaju. Gube svijest.

Što se zapravo dogodilo kod osobe koja je na ovaj način izgubila svijest? Znao sam, siguran sam, da se blijede osobe, kao što su anemične djevojke, lako onesvijeste.

Zašto je to tako? Dakle, vidite, oni se onesvijeste jer proporcionalno crvenim tjelešcima, imaju previše bijelih. Ljudsko biće mora imati određeni odnos bijelih i crvenih tjelešaca da bi imalo pravilnu svijest. Što dakle znači izgubiti svijest, na primjer, kod nesvijestice ili spavanja? To znači da su bijela tjelešca previše aktivna. Kada se to događa, imamo, takoreći, previše života u nama, i kao rezultat mi gubimo svijest. Stoga je jako dobro da u našoj glavi imamo ćelije koje stalno žele umrijeti. Ako bi ta bijela tjelešca u našem mozgu, također, bila veoma živa, uopće ne bismo imali nikakve svijesti, već bi uvijek bili uspavani.

Sada se možete upitati zašto su biljke uvijek uspavane? Dakle, to je zato jer u sebi nemaju takve žive organizme. U stvari, uopće nemaju krvi i stoga nemaju taj nezavisan život koji mi nosimo u sebi.

Ako bi ljudski mozak željeli usporediti s nečim sličnim u prirodi, moramo pogledati biljke. U stvari naš mozak stalno potkopava život koji imamo u nama, tako stvarajući svijest. Naše razumijevanje mozga vodi do paradoksa. Zaista je proturječe u činjenici da biljke nemaju svijesti, ali ljudska bića imaju. To je nešto što možemo objasniti samo nakon dugog i pažljivog razmatranja, koje ćemo sada započeti.

Kao što znate, mi gubimo svijest svake noći, kada spavamo. Jasno je, nešto se događa u našem tijelu što sada moramo pokušati shvatiti. Vidite gospodo, ako bi se isti procesi odvijali u tijelu kada spavamo kao i kada smo budni, ne bismo mogli spavati. Kada spavamo, naše moždane ćelije počinju biti malo više žive nego kada smo budni. Drugim riječima, tada počinju više sličiti onima koje unutar nas imaju nezavisan život. Predstavite si to ovako: kada smo budni, naše moždane ćelije potpuno miruju; kada spavamo, još uvijek se ne mogu micati okolo, jer su držane na mjestu, i ne mogu plutati okolo, jer bi odmah naišli na prepreke. Ipak se može reći da prikupljaju volju da se pomaknu. Mozak tako postaje nemiran. Zbog tog unutaršnjeg nemira mozga kada spavamo nemamo svijest.

Sada se moramo pitati kako se pojavljuje ljudsko mišljenje. Kako to da možemo primati snage iz cijelog univerzuma? S našim probavnim organima možemo apsorbirati samo zemaljske snage u raznim supstancama koje uzimamo. S našim respiratornim organima možemo apsorbirati samo zrak, u obliku kisika. Da bi primili sve snage cijelog univerzuma, glava mora mirovati. Mozak mora potpuno mirovati. Ali kada spavamo mozak postaje nemiran; tada primamo manje snaga iz univerzuma i gubimo svijest.

Ali tu još ima toga. Recimo da je neki rad izvršen na dva različita mjesta. Na primjer, ovdje je izvršen od dva čovjeka a tamo od pet. Dijelovi koje oni proizvode su kasnije sastavljeni. U izvjesnoj točki postaje nužno smanjiti količinu rada na jednom mjestu jer je tu proizvedeno previše, a na drugom mjestu nije dovoljno dijelova napravljeno. Što obično radimo u takvom slučaju? Tražimo da se jedan od petorice radnika pridruži drugoj dvojici. Tada imamo tri radnika na jednom mjestu a na drugom samo četiri. Tako mi premjestimo nešto rada ako ne želimo da povećamo izlaz.

Slično, ljudska bića imaju samo ograničenu količinu snaga ili energije na raspolaganju, i moraju je pažljivo raspodijeliti. Snaga potrebna da se poveća aktivnost mozga kada spavamo mora se povući iz drugih područja tijela. Odakle je povučena? Povučena je iz nekih bijelih krvnih ćelija. Neke od njih su manje aktivne kada spavamo. Mozak postaje više aktivan kada spavamo, dok neke od bijelih krvnih ćelija postaju manje žive. To je kompenzacija o kojoj sam prije govorio.

Sjetite se, također sam rekao da jer je mozak manje aktivan i miruje, ljudska bića mogu misliti. Pošto bijela tjelešca više miruju tijekom noći, trebali bi zapravo početi misliti. Trebali bi moći misliti s našim tijelima.

Je li moguće da ljudska bića misle noću s njihovim tijelima? Sve što za početak možemo reći je da zasigurno nismo svjesni toga. Međutim, to da nismo svjesni nečega ne dokazuje nužno da to ne postoji. Ako bi dokazivalo, tada sve što još nismo vidjeli također ne bi postojalo. Doista, ljudsko tijelo može misliti noću iz svega što znamo; pošto toga nismo svjesni, trebali bi to poricati.

Sada pogledajmo postoji li ikakva indicija da dok mislimo s našim glavama tijekom dana, da možemo zapravo misliti s našom jetrom, stomakom, i drugim organima, možda čak i s crijevima. U svima nama postoje izvjesne naznake da je to zaista tako. Samo promislite kako je moguće da nešto postoji čak i ako mi nismo svjesni toga. Na primjer, dok stojim ovdje i govorim vam, usmjerim svoju pažnju na vas, i to znači da nisam svjestan što se događa iza mojih leđa.

To može voditi do čudnih incidenata. Na primjer, tijekom ovih predavanja, mogao bih imati naviku da povremeno sjednem na sjedalicu. Dok je moja pažnja usmjerena na vas, netko ukloni sjedalicu. Ne mogu vidjeti da se to dogodilo, ali dogodilo se. Zasigurno ću postati svjestan učinaka čim pokušam sjesti! Vidite, moramo prosuđivati stvari ne samo na osnovu onoga što normalno znamo, već i na osnovu onoga što bi mogli znati neizravno. Ako bi brzo pogledao natrag, vjerojatno ne bi sjeo na pod. Da sam pogledao, izbjegao bi da to napravim.

Proučimo mišljenje kako se pojavljuje u ljudskom tijelu. Vidite, znanstvenici vole govoriti o ograničenjima ljudske spoznaje. Što pod time misle? Misle da što god do sada nisu vidjeli – golim okom, teleskopom, ili mikroskopom – ne postoji. Ali pretpostaviti to je kao stalno greškom sjedati na pod – jer ne vidjeti da se nešto dogodilo ne znači da nije.

Da bi postao svjestan nečega, ne moram samo misliti o tome već i promatrati što sam mislio. Mišljenje koje se odvija u meni može biti stalan proces, ponekad javljajući se u glavi a ponekad u cijelom tijelu. Ali kada sam budan, imam otvorene oči. Oči ne gledaju samo vani, već također percipiraju iznutra. Slično, mi ne kušamo samo hranu u ustima, već također percipiramo iznutra da je, na primjer, tijelo kao cjelina bolesno i stoga je nešto što nam je inače ukusno sada odvratno. U stvari, ovaj unutarnji aspekt je uvijek odlučujući faktor. Ova percepcija onog što se događa unutar nas je bitna kao i percepcija onog što je izvan nas.

Zamislite da se probudite uobičajeno. Vaše moždane ćelije postupno uspore svoju aktivnost i umire se, i vi možete opet početi koristiti svoje osjetilne organe. Ovaj normalni način buđenja, potpuno u skladu s uobičajenim ritmom života, jedan je od načina buđenja. Međutim, također je moguće da iz nekog razloga vaše moždane ćelije dođu u mirovanje previše naglo. Tada se događa nešto drugo. Vrativši se na primjer radnika, zamislimo da osoba odgovorna za projekt pošalje petog radnika od jednog mjesta da se pridruži drugom timu. Pod izvjesnim okolnostima, to može ići veoma glatko. Međutim, pretpostavimo da postoje dva predradnika. Jedan od njih mora ukloniti radnika s jednog mjesta a drugi ga mora uposliti na drugom mjestu. To ne mora ići tako glatko, pogotovo ako se dva nadzornika svađaju je li to dobra ideja ili nije dobra ideja. Slično, ako se moždane ćelije umire naglo, bijela tjelešca koja su bila neaktivna tijekom spavanja možda ne mogu početi opet funkcionirati tako brzo. Tako se može dogoditi da dok su moždane ćelije već ponovno umirene, bijele krvne ćelije još nisu spremne ustati. Inzistiraju na još malo odmora i neće se dići.

Bilo bi čudesno ako bi mogli izravno percipirati da ova lijena krvna tjelešca, figurativno govoreći, žele ostati u krevetu. Tada bi na njih gledali onako kako normalno gledamo na moždane ćelije i percipiramo divne misli u njima. U samom trenutku kada se probudimo previše naglo, percipirali bi najdivnije misli. To možemo lako razumjeti, gospodo, ako pogledamo vezu između ljudskog bića i prirode. Ako se ništa drugo ne umiješa i probudimo se naglo, percipirali bi najdivnije misli u našem tijelu. Međutim, mi to ne možemo. Zašto je to tako? Vidite, između tih lijelih, uspavanih, bijelih krvnih ćelija i organa za percepciju u glavi, događa se cijeli proces disanja, koji uključuje crvena tjelešca. Disanje je kontinuirani proces, i stoga proces mišljenja moramo proučavati u cjelokupnom procesu disanja.

Zamislite da se budite i vaš mozak se umiri. U vašoj krvi tamo plutaju neka bijela tjelešca. Ako bi ih mogli percipirati kada miruju, vidjeli bi u njima najljepše misli. Međutim cijeli proces disanja je također umiješan u to. To je kao da gledate nešto kroz zamućen komad stakla; sve bi bilo nejasno i zamagljeno. Proces disanja je poput zamućenog komada stakla; on zamućuje mišljenje koje se odvija u tijelu ispod glave. To je ono što izaziva snove. Snovi proizlaze iz nejasnih misli koje percipiramo kada se noćna aktivnost moždanih ćelija previše naglo umiri.

Nešto se slično događa ponekad kada zaspemo. Mozak može postati aktivan presporo i još uvijek imati sposobnost percipirati nešto kada mišljenje u tijelu već započinje. Tada možemo promatrati ovo mišljenje dok padamo u san. Nismo svjesni ovih unutarnjih misli većinu noći, tijekom dubokog spavanja, ali dok padamo u san ili se budimo, možemo ih percipirati u obliku snova. I mi zapravo postajemo svjesni snova tek u trenutku buđenja, kao što ćete vidjeti ako pažljivo proučavate snove.

Na primjer, recimo da spavate, i do vašeg kreveta je sjedalica. Sada, sanjate da ste student na sveučilištu i jednog dana sretnete drugog studenta. Dođe do izmjene ljutih riječi, i vi ga uvrijedite. On ne može ignorirati uvredu i mora reagirati, i izaziva vas na dvoboj. Dobro, sanjate sve ostale detalje. Vas dvojica izaberete sekundante i otiđete u šumu. Tada počinjete pucati; postoji prvi hitac. To čujete u

vašem snu i probudite se. Tada shvatite da ste samo pokucali preko stolice s vašim krevetom. To je bio hitac koji ste čuli!

Pa, gospodo, cijeli san se ne bi bio dogodio da niste pokucali preko stolice. San se tako razvio tek u trenutku buđenja, jer konačno, to je bila sjedalica koja je pala i probudila vas. Drugim riječima ova slika, zamagljenje onog što se događa unutar vas, dolazi tek u trenutku buđenja. To vam pokazuje da se slikoviti element snova može jedino formirati upravo u trenutku buđenja ili padanja u san.

Kada formiramo ovakve slike i možemo percipirati nešto u njima, moramo također imati i misli o njima. Gdje nas ovaj uvid vodi? Vodi nas do nekog razumijevanja spavanja i budnosti. Upitajmo se što spavanje doista znači. Kada spavamo, mozak je više aktivan nego kada smo budni, i umiri se kada smo budni. Vidite gospodo, ako bi rekli da je mozak više aktivan kada smo budni, bili bismo materijalisti, jer bi onda izjednačili fiziološku aktivnost mozga s mišljenjem. Ali ako smo razumni ljudi, ne možemo reći da je mozak više aktivan u budnom stanju nego kod spavanja. Mora se umiriti kada smo budni.

Dakle fiziološka aktivnost u nama ne može voditi do mišljenja. Da može, mišljenje bi rezultiralo jačom fizičkom aktivnošću nego faza ne-mišljenja. Međutim, to je izostanak misaone aktivnosti kojoj je pridružena pojačana fizička aktivnost. Stoga možemo reći da bi naša pluća bila lijena i neaktivna da ih kisik iz zraka nije dosegnuo i aktivirao. Slično, mozak je lijen tijekom dana, i posljedično, nešto ga mora dosegnuti izvana i aktivirati. Baš kao što kisik aktivira pluća, tako i nešto dolazeći od izvan tijela, nešto što nije u našem tijelu, mora tijekom dana dosegnuti mozak i tamo potaknuti mišljenje.

Ovdje vidimo da nas pravilno znanstveno razmišljanje nužno vodi da pretpostavimo egzistenciju ne-fizičkih snaga, duševnih snaga. Konačno, upravo smo vidjeli da one postoje. Kada se budimo, vidimo da ulaze u nas, takoreći, jer mišljenje ne može doći od naših tijela. Da može, nužno bi mogli daleko bolje misliti noću. Mišljenje bi tada započelo nakon što legnemo i zaspemo. Ali to nije ono što se događa. Radije, u vrijeme buđenja, osjećamo da nešto ulazi u nas: naše duševno i duhovno biće.

Tako da se može reći: znanost je u zadnje vrijeme napravila velike korake, međutim, naučila je samo o stvarima koje nisu pogodne za sam život i za mišljenje. Znanost nije razumjela sam život, a još manje mišljenje. Ako se bavimo prirodnom znanostu na pravi način, to bi bila ova prava znanost, ne neka vrsta praznovjerja, što nas vodi da shvatimo da baš kao što mora biti kisika za disanje, tako mora biti i nečeg duhovnog za mišljenje.

U ovo ćemo ići opet sljedećeg puta jer to nije jednostavna stvar. Mnogi od vas će snažno prigovoriti onome što sam upravo rekao. Ali oni koji kažu nešto različito ne shvaćaju što se stvarno događa u ljudskom biću. Nije dakle u pitanju širenje neke vrste praznovjerja, već uspostave jasnog razumijevanja. To je ono što je zbilja važno.

Rasprava 9 kolovoza 1922.

III

Član auditorija je sa odmora donio neke stijene. Pitao je da li i one, također, imaju život ili jesu li ga ikada imale i kako su nastale.

Rudolf Steiner: Možda ću se moći referirati o ovim stijenama kasnije, ali također ću ih možda moći uključiti u današnju raspravu.

Ono što sam želio danas reći, gospodo, je sljedeće: vidjeli smo da život u nama stalno mora dolaziti do kraja. Također smo otkrili da imamo te male organizme koji plutaju u našoj krvi, bijela tjelešca, koja se kreću kroz arterije sve do naše kože. Također sam vam rekao da su ova mala stvorenja, koja inače žive svuda u našem organizmu, posebno zadovoljna kada dosegnu površinu tijela. To je za njih kao začim života. To su žive ćelije koje se kreću okolo unutar nas.

Nasuprot njima, ćelije u našem živčanom sustavu, posebno moždane ćelije, stalno umiru, stalno su na rubu smrti. Jedino vrijeme kada su u nekoj mjeri žive je zapravo kada spavamo. Ne mogu se pomaknuti s njihovog mjesta jer su sve zgužvane zajedno. Ne mogu se kretati okolo kao bijele krvne ćelije, ali noću, kada spavamo, počinju biti žive. Tada prime malo više života i snaga volje od tijela, i zato bijela tjelešca moraju biti mirnija i manje aktivna u to vrijeme. Kao što sam objasnio, ovako se mišljenje događa u cijelom tijelu.

Sada se upitajmo odakle misli zapravo dolaze. Kao što znate, ljudi koji žele misliti samo u materijalističkim okvirima, odnosno, zgodno i površno, kažu da je jasno da misli nastaju u mozgu ili živčanom sustavu. Tamo misli rastu kao glavice kupusa u polju. Ako bi ljudi samo promislili ovu misao – ovu sliku kupusa u polju – shvatili bi da nikakav kupus neće rasti u polju ukoliko ga netko najprije nije posadio. Nemam primjedbi ako ljudi sebi predstavljaju mozak kao neku vrstu polja na kojem rastu misli. Ali samo promislite što bi se dogodilo ako bi farmer koji je uvijek kultivirao kupus odselio, i nema nikog da nastavi njegov rad. Dakle, kupus ne bi više rastao na tom polju.

Upravo kada mi pretpostavimo da naše misli nastaju u mozgu moramo najprije pronaći odakle zaista dolaze. Pa, do njih dolazi otprilike na isti način na koji glave kupusa rastu u polju! Drugim riječima, prvo moramo pravilno dohvatiti pitanje, i tada ćemo shvatiti da je ono što vidimo vani u prirodi zaista tamo evoluiralo. Sada bih vam želio objasniti što je to što evoluiralo u prirodi.

Kao što sam ranije spomenuo, možemo razumjeti unutaraju prirodu ljudskog bića gledajući svijet oko nas. Dok proučavamo biljke također stječemo neki uvid u ljudsko biće. Sada pogledajmo поближе ovaj kamen ovdje. Izvana, na vrhu, natrag, i na dnu, sastoji se od veoma mekog materijala. Možete ga strugati

nožem. Dakle vanjski sloj je gotovo kao zbijeno tlo. Nacrtati ću za vas samo donji dio. Ovdje dolje imamo meki kameni materijal, i razni kristali rastu iz toga, takoreći. Zaista bih morao nacrtati mnogo naravno, ali ovo će za sada biti dosta.

Ovdje dolje imamo brojne male kristale koji izgleda kao da rastu iz drugog, mekšeg materijala, ali oni su vrlo tvrdi. Ne možete ga sastrugati; nožem ih nećete ogrebat. Jednog biste mogli ukloniti kao cjelinu, ali ne možete ih zagrebat. Kristali usađeni ovdje su vrlo tvrdi.

Kako ovakvi kristali dođu u mekši materijal, koji je zaista samo zbijeno tlo? Kristali su divno formirani; imaju izduženi oblik i na vrhu imaju kao mali krov. Suprotni kraj bi također imao ovakav krov kada se ne bi širio u tlo. Svaki kristal bi imao ovakav oblik; ali je uništen ulazeći više u zbijeno tlo.

Odakle ovi kristali dolaze? Znae, zar ne, da bi ovdje biljke rasle mora biti ugljičnog dioksida u njihovom okruženju? Ne mogu rasti bez njega. Biljke moraju imati istu supstancu koju mi izdahnemo. One je apsorbiraju, zadrže ugljik, i otpuste kisik. To je razlika između nas i biljaka: mi udišemo kisik i izdišemo ugljični dioksid, zadržavajući kisik. Biljke su povezane sa tlom, i kada one umru ugljik se vraća u tlo, gdje s vremenom postaje tvrdi ugljen, kojeg možemo kopati više stoljeća kasnije.

Naravno, ima mnogo drugih supstanci; na primjer, jedna koja u jednom aspektu nalikuje ugljenu ali je u drugim potpuno različita, je silicijev dioksid. Ako imate tlo koje je bogato ugljičnim dioksidom i imate kisik, koji je uvijek svuda, on ne utječe neposredno na silicij dioksid. Međutim, nakon što prođe neko vrijeme u normalnom odvijanju stvari, shvatimo da se kisik ujedinio sa silicijevim dioksidom. Baš kao što se ugljični dioksid razvija kada izdahnemo, tako se i kvarc ili silikat razvije kada se kisik na pravi način ujedinjuje sa silicijevim dioksidom u tlu. Tako oni kristali nastaju; sve što je potrebno je da se silicij dioksid u tlu ujedini s kisikom.

Međutim kisik se ne može ujediniti sa silicijevim dioksidom sam od sebe. Bez obzira koliko silicijevog dioksida i kisika imate, to dvoje samo od sebe neće formirati ništa. Kako se dakle ovi divni oblici razvijaju? Razvijaju se zato jer je Zemlja povezana s univerzumom, i snage od tamo stalno na nju utječu. Te snage rade na Zemlji cijelo vrijeme. One nose kisik u silicij dioksid, i tako nastaju kristali. Dakle, kristali se razvijaju zbog utjecaja svih drugih zvijezda na Zemlju. Stoga možemo reći da su kristali ovdje formirani od snaga iz cijelog univerzuma.

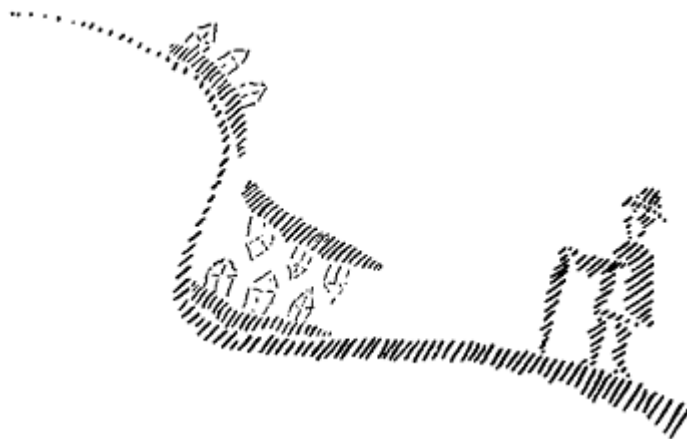
Sada se možete pitati pričam li vam bajke. Možete misliti da stijena koju je jedan od vas donio dokazuje upravo suprotno od onoga što sam rekao. Međutim, to je kakve su stijene zaista; dopustite da ih sada nacrtam za vas [vidi crtež]. U

donjem dijelu je tlo rastresito, i također iznad i ovdje natrag. Stijena je potpuno okružena rastresitom zemljom. Kristali ne rastu samo prema gore, kako sam ih opisao, ali također ima nešto rasta i u suprotnom smjeru.

Sada možete prigovoriti da ovaj proces ne može biti objašnjen kao rezultat kozmičkih snaga koje djeluju na Zemlju. Jer tada bi se nužno trebalo pretpostaviti da iste snage koje navodno dolaze iz univerzuma moraju također emanirati iz unutrašnjosti Zemlje. Da, vidite, očigledno proturječe. Tamo mora biti još nečega s čime se susrećemo. Dopustite da vam kažem što je to.

Stijene kao što je ova koju imamo ovdje ne razvijaju se baš svugdje u tlu, već samo na planinama. Ako se razvijaju i negdje drugdje a ne u planinama, biti će slojeva zemlje iznad i ispod njih, baš kao na planinama. Pretpostavimo da smo ovu stijenu našli ovdje u planinama. Zamislite sada planinu i nagib ispod nje [vidi crtež]. Sada hodate gore, i ovdje mora ići staza, premda tlo ili stijene mogu stazu malo nadvisiti.

Davno ovo tlo je položeno na planini na crtežu, i drugo tlo je položeno dolje na stazu. Ako je moje objašnjenje točno, tada su snage koje struje iz univerzuma formirale kristale ovamo kao i dolje. I ovdje gore i dolje ispod kristali bi rasli iz tla. Mnogo vremena kasnije, gornji dio stijene [gornji lijevi dio crteža] se odlomio i prekrio donji. U procesu, tlo je došlo ležati na vrhu kristala, koji su pokazivali gore a sada pokazuju prema dolje i pritišću kristale ispod njih, koji još uvijek pokazuju prema gore.

Ovakve se stvari stalno događaju u planinama. Kada proučavate geologiju, naći ćete da je u planinama uvijek bilo klizišta, i u procesu su gornji slojevi došli na vrh donjih. To je ono što čini proučavanje planina toliko zanimljivim. Kod

biljaka, gdje su se promjene dogodile tek tijekom zadnjeg milenija, dobijete dojam da je jedan sloj uvijek položen na drugog. To isto uopće ne možemo reći za Alpe. Davno prije počele su se razvijati na isti način, ali kasnije je viši dio pao na vrh nižeg, i slojevi su zbrkani.

Zato je tako teško proučavati Alpe; uvijek se treba pitati je li gornji sloj zapravo nastao tamo. U mnogim slučajevima nije. Umjesto toga, niži sloj, prekriven drugim slojevima, često je gurnut na površinu seizmičkim šokovima. Ono što je bilo ispod tako leži na vrhu onog što je bilo najgornji sloj. Slojevi su bili preokrenuti. Tako su se slojevite planine, kao što su Alpe, razvije kroz tisuće godina.

Da bi se vratili našem crtežu, možemo dakle reći da se nešto razvilo ispod nagiba i nešto slično iznad njega, što je kasnije kliznulo dolje i prekrilo niži sloj. Tako možemo objasniti stvar kristala koji rasu u obrnutom smjeru upućujući na slojevite planine i njihovo porijeklo u inverziji i mućkanju slojeva.

Cijela oblast nežive tvari je tako pod utjecajem snaga koje u njoj rade iz univerzuma. Te snage također rade i na nama, i mi zapravo moramo raditi nešto da izbjegnemo njihovo ometanje. Jer mi također unutar nas nosimo silicijev dioksid koje tako često nalazimo u zemlji. Nemamo ga mnogo, ali ipak mi unutar nas nosimo iste supstance iz kojih se mogu razviti vrlo tvrde stijene. Ali ako bi se tvrde stijene, kao što su one koje smo prije nekog vremena vidjeli, razvile u našim tijelima, mi bi bili u problemima! Na primjer, ako kao djeca, kada već imamo silicijev dioksid u nama, mi ne bi mogli nego formirati ove vrlo male kristale, to bi bila vrlo ozbiljna stvar. To je ono što se katkad događa kod izvjesnih bolesti.

Kao što znate, šećer također može formirati kristale. Šećerni bomboni, na primjer, sastoje se od slojeva kristala, jedan na vrhu drugog. Dakle, mi imamo dosta šećera u nama. Ipak, ne jedu svi ljudi na Zemlji jednaku količinu šećera. Konzumacija varira. Na primjer, u prosjeku ljudi u Rusiji jedu veoma malo šećera, ali u Engleskoj ga konzumiraju mnogo. To stvara jednu vrstu razlika između naroda. Ruski narodni karakter je različit od Engleskog. Rusi su različiti ljudi od Engleza, djelomično stoga jer konzumiraju manje šećera u hrani. Ova veza između hrane i karaktera povezana je s različitim snagama koje djeluju na nas iz univerzuma.

Dakle, ljudska bića imaju u sebi mnogo šećera, i on se stalno želi pretvoriti u kristale. Što možemo učiniti da spriječimo tu kristalizaciju?

Kao što sam vam rekao, u nama također ima dosta vode, žive vode. Ona razgrađuje šećer. To bi zaista bilo nešto ako voda ne bi stalno otapala šećer! Mali kristali, kao kod šećernih bombona, razvili bi se, i ako šećer ne bi bio stalno otapan, imali bismo ovakve male špicaste kristale svuda u nama. Mi trebamo šećer u našoj hrani, ali možemo ga koristiti samo ako ga stalno otapamo. Moramo ga imati. Zašto? Da bi izvršili rad otapanja! To nije jedina stvar koja nas

drži živima, ali to je bitan dio ljudskog života da otapa šećer. Stoga ga moramo konzumirati.

Ako imamo dovoljno snage da ga razgradimo, formirati će se vrlo mali kristali, koje izlučimo s urinom. To je simptom bolesti nazvane dijabetes. Ovdje sada imamo objašnjenje zašto ljudi podlegnu toj bolesti. Nemaju dovoljno snage da razgrade šećer kojeg su pojeli. Moraju jesti šećer, ali kada nisu dovoljno snažni da ga razgrade, patiti će od dijabetesa. Šećer ne smije doći do točke da je izlučen u obliku sićušnih kristala, već mora biti otopljen. Ljudska bića moraju imati snage za to, jer se njihov život temelji na tome.

Kada promislimo o tome, shvatimo da ne samo da moramo imati snage otopiti šećer, već također moramo imati snage da razbijemo sićušne kristale kvarca koji se stalno teže razviti u nama. Ne smiju se formirati u nama. Ako bi se razvili kod djece, dijete bi došlo i reklo: Užasno je, peče me posvuda! Posvuda peče!

Što se dogodilo kada dijete osjeća da ga posvuda bocka? Vidite, u tom slučaju sićušni kristali silicijeva dioksida koji su se razvili u živcima nisu razgrađeni. Ostali su nedirnuti. Ne smijete misliti da su veliki; iznimno su mali, tako da ih se jedva može vidjeti čak i pod mikroskopom, mnogo manji od deset tisućitog dijela milimetra. Međutim, kada se mnogi od ovih sićušnih kristala akumuliraju u živčanom sustavu, pacijent počinje patiti od bezbrojnih sitnih bockajućih boli koje ne mogu objasniti. Bocka ih posvuda. Ovaj proces zauzvrat vodi do malih upala. A tada osoba postaje reumatična ili ima giht. Giht znači samo da se ti sitni kristali stalno talože. To je vrlo bolno. Giht nakupine ili čvorovi, uzrokovani su upalama kakve dobijete kada udarite palac na nozi. Brojna mala koplja guraju se na površni tijela. To proizvodi sitne upale i razvijaju se čvorovi gihta.

To su neki od procesa koji se mogu pojaviti u ljudskom tijelu. Vidite da uvijek u nama moramo imati snage koje rade protiv stvari kao što je giht. Ako ne bi imali takve snage, uvijek bismo podlegli gihtu. Ali ne smijemo imati giht cijelo vrijeme. Stoga uvijek moramo imati nešto s čime se suprotstaviti. Vidite, izvjesne snage iz univerzuma djeluju na nas. One žele u nama formirati sitne kristale. Pošto nas stalno prožimaju, mi s naše strane moramo isto tako konzistentno razvijati snagu da se suprotstavimo tim učincima. Stalno se moramo suprotstavljati tim snagama. To posebno vrijedi za naš živčani sustav, gdje bi se mineralne supstance stalno razvijale ako im se ne bi suprotstavili.

Točno je, te se mineralne supstance moraju razviti; one su nužne. Autopsije male djece koja su bila retardirana i umrla mlada često otkriju da djeca nisu imala dovoljno onog što se naziva moždani pijesak. Svi moramo imati nešto toga. Moždani pijesak se mora razviti, ali također cijelo vrijeme mora biti otapan.

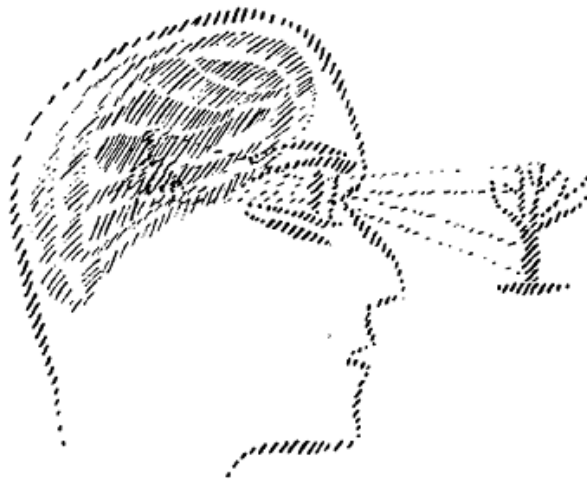
Ako nemamo dovoljno snage za razgradnju tih supstanci, previše će biti deponirano. U stvari moždani pijesak je stalno taložen u mozgu dok apsorbiramo hranu kroz našu krv. I ovaj moždani pijesak je jednako podložan utjecajima iz univerzuma kao i sve drugo vani u prirodi. Posljedično, i moždani pijesak također ima tendenciju da formira kristale. Ali ne smije se dopustiti da se to

dogodi. Bez moždanog pijeska možemo postati retardirani, ali ako bi se formirali kristali uvijek bi bili u nesvijesti jer bi patili od neke vrste reumatizma ili gihta mozga. Kristalne formacije samo uzrokuju bol u drugim dijelovima tijela, ali ako se kristali razvijaju u mozgu, mi postajemo bespomoćni i onesvijestimo se. Drugim riječima, moramo imati moždani pijesak, ali također ga moramo cijelo vrijeme otapati. Formiranje moždanog pijeska i njegova razgradnja, neprekidan je proces.

Pretjerana količina depozita može povremeno puknuti krvne sudove u mozgu, uzrokujući da krv teče vani. To neće samo uzrokovati nesvijesticu, već također i moždani udar ili apopleksiju. Proučavajući bolesti, možemo vidjeti što živi unutar ljudskog bića. Jer kada smo bolesni imamo sve što zdravi ljudi imaju u sebi, ali mi to imamo pretjerano. Jednostavno rečeno, bolest je ništa drugo nego kada se nešto razvije pretjerano.

To je točno i općenito u životu, gospodo. Ako nježno dotaknete obraz malog djeteta, milujete ga. Ako snaga vaše geste postane pretjerana, dijete šamarate. Vidite, tako stoje stvari u životu. Što može biti milovanje može se razviti u šamaranje. Slično, ako veoma delikatna aktivnost taloženja moždanog pijeska postane prekomjerna, ako nemamo dovoljno snage razgraditi mineralne supstance u nama, to će se okrenuti u šamar dan od života, takoreći. Jer stalno ćemo biti u nesvijesti; ili ćemo u uznapređovalom stupnju, ako ovi sićušni kristali probiju naše krvne sudove, pretrpjeti apopleksiju. To je razlog zašto ih stalno moramo razgrađivati; taj proces se stalno odvija u svima nama.

Dopustite da vam kažem nešto drugo. Da bi stvari napravili lakšim za razumijevanje, nacrtajmo ljudsko biće; ovdje ću napraviti crtež. Ovdje je mozak i oko. Ovdje ću nacrtati nešto što osoba gleda, recimo biljku.

Sada pogledajmo ovu biljku. Kada pogledamo biljku – naravno možemo to samo danju, kada ima svjetla – vidimo da je ta biljka osvijetljena od sunčeva svjetla, i to svjetlo doseže cijelim putem do naših očiju. Kroz optički živac, koji se proteže iz oka do mozga, svjetlo doseže naš mozak. Dakle, kada pogledamo

biljku, naše oči se na nju fokusiraju, i zrake svjetla se upute od biljke kroz naše oči i u mozak.

Gospodo, kada promatrate biljku, na primjer cvijet, na ovaj način, vi na njega obraćate pažnju. Reći da obraćate pažnju na cvijet zapravo je reći mnogo. Jer kada se fokusirate na cvijet, vi zaboravite na sebe. Mi možemo imati toliku pažnju da potpuno zaboravimo na sebe. Čim počinjete zaboravljati činjenicu da gledate na cvijet, razvija se snaga za deponiranje nešto moždanog pijeska u mozak. Drugim riječima, gledanje na nešto znači deponiranje moždanog pijeska.

To deponiranje je tipičan proces i dio toga da se bude čovjek. Kao što znate, vi se znojite ne samo kad se naprežete već, na primjer, kada ste veoma uplašeni. Tada izlučujete ne samo moždani pijesak, već također izlučujete druge minerale i vodu kroz kožu. To je poznato kao izlučivanje. Gledajući na nešto znači stalno izlučivati moždani pijesak. I kao što znate, mi moramo razgraditi taj moždani pijesak, jer ako to ne napravimo ovaj mineral bi se razvio u sićušan cvijet u našem mozgu. Gledanje cvijeta zapravo znači da moždani pijesak u nama formira sićušni cvijet; ali to je preokrenuti cvijet, baš kao što je slika predmeta u oku preokrenuta.

Kada pogledamo sjedalicu – ne mora biti nešto lijepo kao cvijet – kroz čin koncentriranog gledanja izvjesna količina moždanog pijeska je formirana u našoj glavi. Ako se sada potpuno predamo tom činu gledanja, veoma mala slika sjedalice, čak manja od svega što možete vidjeti pod mikroskopom, razvila bi se u moždanom pijesku. Ako bi ojačali našu sposobnost koncentriranog gledanja, i pogledali naokolo po prostoriji, cijela prostorija bi se pojavila u našoj glavi kao obrnuta slika koja se sastoji od minijaturnih zrnaca silicijevog dioksida. To je nevjerojatno što se stalno izgrađuje unutar nas. Međutim, mi ne dopuštamo da bude završena. Bez da smo toga svjesni, mi stalno uništavamo strukturu.

U tom pogledu, mi smo osobita stvorenja. Kada gledamo stvari oko nas, one stalno u nama žele stvoriti repliku sebe, ali preokrenutu repliku. Čak i ako ne bi imali interesa za svijet i ne bi gledali stvari, takve forme bi bile stvorene u nama od onoga što se događa u univerzumu, čak i noću kada spavamo i nemamo unutarnje snage da razgradimo te oblike. Ove forme se razvijaju također kada Zemlja nije osvijetljena sunčevim svjetlom, ali je pod utjecajem snaga koje dolaze od mnogo dalje. Mi smo uvijek ranjivi, osjetljivi na te snage.

Kada spavamo, kozmos želi kreirati oblike mineralne, nežive oblasti u nama. I kada pogledamo stvari, ti oblici koji se u nama žele razviti su baš kao naše okruženje. Dakle, kada spavamo kopiramo kozmos, gdje je sve uređeno na način na koji je i u kristalima. Neke od tih snaga se kreću u jednom smjeru, druge u drugom smjeru, tako da su kristali oblikovani iz cijelog univerzuma. Taj proces se želi odviti i u nama također. Kada pogledamo svijet oko nas, oblici našeg neposrednog okruženja teže se isto tako formirati unutar nas. Stalno ih moramo sprječavati od učvršćivanja; stalno ih moramo razgrađivati.

Dakle gospodo, to je sasvim čudan proces koji se tamo odvija. Samo promislite, cvijet želi formirati neživu sliku od silicijevog dioksida u nama. Ali ne smijemo pustiti da se to dogodi. Jer ako bi se dogodilo, ne bismo znali ništa o cvijetu, već bi patili od gihta u glavi. Stoga slika mora biti uništena prije nego se učvrsti.

Dopustite da to kažem drugačije. Pretpostavimo da je ispred vas lonac mlake vode. Zatim vam netko stavi povez preko očiju i donese predmet koji će se otopiti u vodi. Sada se traži da stavite svoju ruku u lonac. Ne možete vidjeti predmet, jer vam je povez preko očiju. Zatim ste upitani osjećate li išta, i kažete da je sve što osjećate mlaka voda. Na pitanje osjećate li išta drugo, odgovorite da voda sada postaje hladnija oko vaših prstiju.

Kako se to dogodilo? Druga osoba je stavila predmet koji se otopio, i u tom procesu je temperatura vode bila snižena. Možete osjetiti proces otapanja oko vaših prstiju i možete reći da je nešto otopljeno u toj tekućini.

To je ono što se stalno događa kada u nama imamo formirani objekt i moramo ga ponovno razgraditi. Osjećamo kako se razgrađuje i znamo da objekt postoji u našem okruženju jer je unutar nas formirao sliku, koju smo mi zauzvrat razgradili. I pošto smo razgradili sliku također znamo kako objekt izgleda. Možemo misliti o objektu jer smo najprije razgradili sliku. Tako mogu nastati misli o objektu. Da smo imali samo sliku onesvijestili bi se. Međutim, ako smo dovoljno jaki da uništimo sliku, tada možemo znati o objektu. To je dakle razlika između nesvjestice kada nešto vidimo i znanja o tome što vidimo.

Razmotrimo slučaj nekoga tko je lošeg zdravlja, i odjednom imamo strašnu grmljavinu – to se može dogoditi. Tada ovaj grom percipiran ušima, ne s očima već ušima, vodi do toga da je moždani pijesak deponiran unutar osobe, i u njemu se pojavi slika ove grmljavine. Sada, ako osoba ne može uništiti sliku dovoljno brzo, može se onesvijestiti, izgubiti svijest. Ako bi bio zdrav to se ne bi dogodilo, jer bi tada mogao dovoljno brzo razgraditi moždani pijesak. Dakle nesvjestica znači nedovoljno brzo otapanje moždanog pijeska. Ne onesvijestiti se znači dovoljno ga brzo otopiti. Percipirajući stvari oko sebe, stalno moramo brzo otapati moždani pijesak.

To nas vodi do pitanja našeg odnosa prema nebeskim snagama. Zadnji puta sam vam rekao da ako je naš odnos prema tim silama takav da su naše moždane ćelije stalno na rubu smrti, tada su te ćelije očito nežive, i moramo ih pravilno koristiti. S našim duhovno-duševnim elementom mi ih koristimo i kontroliramo. Sada čak pronalazimo silu koja stalno uništava naše moždane ćelije. To je moždani pijesak onaj koji ih stalno uništava. Miješanje moždanog pijeska u moždane ćelije ih ubija. I mi se moramo suprotstaviti tom procesu.

I to je, vidite, razlog zašto smo ljudska bića; tako da se na određeni način možemo suprotstaviti učincima moždanog pijeska. Situacija je drugačija kod životinja; one se ne mogu suprotstaviti moždanom pijesku kao što ljudi mogu. To je zašto životinje nemaju glavu poput naše. Jedina iznimka u tom pogledu su

visoko razvijene vrste. Ljudska glava može stalno razgrađivati sve što u nju uđe. Ta sposobnost da sve što dođe razgradimo omogućuje nam da percipiramo sebe i dakle kažemo 'Ja'. Razgradnja moždanog pijeska je najjača kada sebi kažemo 'Ja'. U tom trenutku prodiremo u naš jezik sviješću. Dakle u redu, moždani pijesak se otapa, sav nervni pijesak općenito. To nije slučaj sa životinjama. Zbog toga životinje ispuštaju krikove, ili nešto slično, ali ne i stvarni jezik. Stoga ni jedna životinja nema mogućnost osjećati sebe, ne može reći 'Ja'. Ali ljudi mogu, jer u daleko većoj mjeri mogu rastvoriti moždani pijesak.

Tako možemo reći da se mi suprotstavljamo ne samo onom što je na Zemlji, već i snagama kozmosa. Ako to ne bi radili, te sile iz univerzuma bi nas iznutra kristalizirale. U sebi bismo postali planina s takvim slojevima kristala. Tom procesu se suprotstavljamo iznutra stalno uništavajući te mineralne oblike. Ne rastapamo samo silicij dioksid u obliku ovih kristala, već rastapamo i svakakve druge stvari. Na primjer, otapamo sastojke šećera između ostalih stvari.

Možemo čak i pratiti ove procese. Premda nismo potpuno svjesni ovih stvari jer se odvijaju na nivou instinkta, ali svejedno osjećamo nešto neodređeno. Pretpostavimo sada da imate poteškoća u jasnom mišljenju, ne možete držati svoje misli na okupu. U takvo raspoloženje lako može doći novinar koja svaki dan napiše članak. Da, gospodo, napisati članak svaki dan znači otapati strahovito puno moždanog pijeska. To je odvratno, pisati članak svaki dan, jer to znači otapanje strahovito puno moždanog pijeska. I tada počinjete, kada trebate napisati članak – barem je nekad bilo tako – počinjete grickati jednu stranu olovke. To je nešto za što je kazano da novinari rade više od drugih ljudi da bi dobili snagu. Prikupljaju rezerve iz cijelog tijela i usmjeravaju ih u glavu da tamo nadvladaju moždani pijesak. Mnogo moždanog pijeska se treba otopiti.

I to se događa instinktivno. Naravno, novinar ne kaže sebi: gricnuti ću malo olovke da mogu bolje misliti. To rade instinktivno. Sada, iz istog instinkta može otići u kavanu i popiti crnu kavu. Ne misle mnogo o tome jer nisu svjesni ovih unutarnjih procesa. Ali jednom kada su popili kavu – riječi idu! Mogu opet napisati priču.

Zašto je to tako? Jer su apsorbirali kofein, toksičnu supstancu koja sadrži mnogo ugljika. Ugljik je također u zraku. Kada dišemo, mi uvijek apsorbiramo izvjesnu količinu kisika i ugljika. Da bi razgradili moždani pijesak, trebamo izvjesne snage koje će se posebno naći u ugljiku. Iz ugljika mi prikupljamo snage za razgradnju moždanog pijeska.

To je razlog zašto smo više osjetljivi na ugljik noću kada spavamo nego kada smo budni. Kao što smo rekli ranije, živimo brže kada uzimamo više kisika. Ako bi udahnuli više ugljika, živjeli bi sporije i bili više budni. Mogli bi razgraditi više moždanog pijeska.

Novinari koji piju kavu nesvjesno računaju na ugljik, koji će im omogućiti da formiraju više moždanog pijeska a isto tako ga i lakše razgrade. Na ovaj način

njegove misli će se pravilno poredati, i umjesto da žvače olovku sada ih može koristiti za pisanje.

Tu možete vidjeti kako radi ljudski ego. Kada stomak prima kofein, koji je bogat ugljikom, ego zatim pomiče ugljik u mozak. Tako čini otapanje moždanog pijeska lakšim i pomaže da mislimo koherentno.

S druge strane, misli nekih ljudi teže da budu previše povezane. Ti ljudi se ne mogu osloboditi vlastiti misli. Imaju tendenciju da stalno rade na njihovom moždanom pijesku i bilo bi bolje ako bi prošli obrnuti proces. Dok neki ljudi drže njihove misli koherentno povezane slijedeći liniju misli, drugi trebaju pomoć kofeina u tu svrhu. Međutim, ljudi koji ne žele držati svoje misli previše povezane i kontrolirane, već žele da zasjaju, da budu briljantne i, kao što kažemo, zasjene druge s njihovim mislima, ti ljudi će piti čaj. Ovdje nalazimo suprotan učinak. Čaj razbacava njihove misli i podržava otapanje moždanog pijeska na drugačiji način.

Procesi koji se odvijaju u nama su izuzetno zanimljivi i složeni. Svaka vrsta hrane ima drugačiji učinak, i stalno moramo kreirati protutežu onome što se želi razviti. Moramo zauzvrat uništiti ono što se razvija. Zapravo s našom najvećom duhovnom sposobnošću mi otapamo ono što se želi razviti u nama.

Jer ako neko vrijeme ne dobijemo dovoljno ugljika u našoj ishrani, imati ćemo tendenciju biti vrlo pospani. To je ono što me netko od vas pitao ranije, i pospanost je rezultat ne uzimanja dovoljno ugljika u hrani. Stoga, kada smo često pospani, moramo uzimati hranu koja je bogata ugljikom. Za to ima mnogo načina, ali posebno dobijemo ugljik kada jedemo sir ili jaja. To će podići naš nivo ugljika. Tako moramo raditi na procesima ravnoteže u nama i dopustiti da u nama radi ego.

Kao što sam vam rekao na početku današnjeg govora, mogu postojati polja u kojima raste kupus. Ali kupus neće rasti ako ga ljudi ne kultiviraju. I polje također mora biti pripremljeno pravilno. Slično tome, naš mozak mora sadržavati potrebne supstance tako da tamo ego može raditi. Ego je također povezan sa svim snagama univerzuma, koje rade u različitom smjeru. Te kozmičke snage žele od nas napraviti čvrsto stijenje, i cijelo vrijeme se moramo suprotstavljati njihovim učincima u nama. Ako to ne bi mogli, ne bismo mogli misliti ili doći do samosvijesti. Ova aktivnost otapanja je identična s onim što zovemo našom ego-sviješću.

Vidite, gospodo, moramo najprije razumno odgovoriti na ova pitanja prije nego se možemo uputiti do znanstvenog pogleda na svijet, prije nego možemo razumjeti našu vezu sa svijetom. Ova razgradnja je najvažniji aspekt koji moramo razumjeti u vezi nas samih. Promislimo na trenutak na osobu koja umire. Kao fizičko biće ona je potpuno uništena. Ako ne shvatimo da se u svakom budnom trenutku našeg života u nama odvija proces destrukcije, nikada nećemo shvatiti destrukciju kod osobe koja umire. Mi možemo stalno otapati supstance u nama jer se suprotstavljamo kozmičkim snagama u nama. Međutim, otapanje je

stalno kompenzirano jer supstance potrebne za tu aktivnost unosimo s našom hranom. Ali kada čovjek postane takav da više ne može rastvarati stvari u sebi, rastvarati ćemo sami sebe. Tada osoba postaje leš; samu sebe rastvara.

Kada se ponovno nađemo moramo se upitati: Što se događa kada se rastvaramo?

Danas smo došli toliko daleko da znamo da se odvija stalni proces razgradnje i da možemo doći do toga da nismo u stanju razgraditi supstance univerzuma koje su u nama žele formirati zbog toga jer imamo premalo dušika. U tom slučaju ego je u nesvijesti ili postaje pospan. Pospanost znači da ne možemo dovoljno rastapati i nadvlada nas snaga sedimentacije.

Kada padnete u san još uvijek ste tu; jer se možete ponovno probuditi. Iz toga ne smijete zaključivati u vezi duhovnih činjenica iz onoga što se događa izvana u vašem tijelu. Baš kao što stroj ne može napraviti ništa kada nema nikoga da s njime upravlja, tako se ne događa ništa u ljudskim bićima bez prisutnosti duha. To je znanstveno gledanje, gospodo; sve drugo je neznanstveno. Ne pričam vam priče; upravo suprotno, svatko tko ove stvari uzima ozbiljno i znanstveno ih razmotri doći će do ovog uvida.

Nastaviti ćemo ove razgovore početkom rujna. Vidjeti ćete da će nam ovaj pristup, usprkos raznim zaobilaženjima, pomoći da razumijemo ljudsko biće u svakodnevnom životu. Zbog osnovnog razumijevanja koje ste sada razvili, biti će vam lakše slijediti. Zapamtite, ljudsko biće se stalno rekonstruira, zatim ponovno razgradi, i tako dalje. Kada proučimo dalje ove stvari u budućnosti, otkriti ćete kako pravi znanstvenik vidi ljudsko biće.

Rasprava 9 rujna 1922.

IV

Pa gospodo, pošto je prošlo nešto vremena od mog zadnjeg predavanja, želio bih dati pregled o čemu smo govorili zadnji puta. Raspravljali smo o spavanju i budnom stanju i vezi između njih. Također sam spomenuo da imamo veoma male organizme ili ćelije u našem mozgu i nacrtao sam ih za vas. Ove ćelije sastoje se od tijela napravljenog od proteina koji se širi u zvjezdasti oblik [vidi dolje]. Te ekstenzije su različitih duljina. Blizu prvog organizma nalazimo drugi sa svojim pipcima i tako dalje. Te se ekstenzije ili pipci isprepliću i tvore mrežu. To je zašto nalazimo da je mozak zapravo mreža koja sadrži ove sitne točkice kada ih pogledamo sa snažnim mikroskopom.

Najupečatljivija stvar u vezi ovih moždanih ćelija je da su one gotovo mrtve. Mala stvorenja kao što su ove moždane ćelije kretala bi se ako bi bila potpuno živa. Također sam govorio o drugoj vrsti ćelija, bijelim krvnim tjelešcima. Ona izgledaju kao mala stvorenja, i to je ono što su ona. I kao mala stvorenja, ona plutaju okolo i hrane se. Ako je u krvi bilo što a da to mogu apsorbirati, protežu svoje pipke i to usisaju. Ona plutaju i kreću se kroz naše tijelo, i tako postoje organizmi koji plutaju okolo u našoj krvi i koji su napola mrtvi a napola živi.

Kada smo budni, moždane ćelije su zaista otprilike beživotne. I samo zbog toga možemo misliti. Ako bi moždane ćelije bile više žive, mi ne bismo mogli misliti. Vidimo da je to tako kada uzmemo u obzir da su moždane ćelije više žive kada spavamo. Upravo kada ne mislimo već spavamo one počinju živjeti. Ne kreću se okolo jer su preblizu jedna drugoj, previše su nagomilane. Ako to ne bi bilo tako i one se počele kretati, mi se uopće ne bi probudili.

Kada ispitamo moždane ćelije osobe koja je izgubila mentalne sposobnosti i onda umrla, nalazimo da su one počele živjeti i razmnožavati se. Mekše su nego one kod normalnih ljudi. Zato u slučaju mentalnog pogoršanja često govorimo o 'omekšanju mozga' i taj izraz nije loš.

Kada objektivno proučavamo živo ljudsko biće, bez predrasuda, moramo priznati da život u našem tijelu ne može potaknuti mišljenje. Upravo suprotno, ovaj fiziološki život zapravo mora umrijeti u mozgu da bi nam omogućio da mislimo. To je tako. Ako će naši znanstvenici krenuti pravim smjerom, ne mogu nikako biti materijalisti. Temeljno na fizičkoj konstituciji ljudskog bića shvatiti će da su mentalne i duhovne aktivnosti najizraženije upravo kada fiziološki procesi odumiru, kao u mozgu. Postojanje duše i duha tako se može dokazati na strogo znanstveni način.

Noću, kada spavamo, naše moždane ćelije su više aktivne, i zato tada ne možemo misliti. Kada smo budni bijela krvna tjelešca počinju biti aktivna. To je razlika između spavanja i budnosti. Drugim riječima, kada smo budni, kada su naše moždane ćelije paralizirane i gotovo mrtve, tada možemo misliti. Kada spavamo ne možemo misliti, jer naše moždane ćelije počinju oživljavati, dok se naša bijela krvna tjelešca približavaju beživotnom stanju. Što se tiče našeg tijela, trebamo imati nešto smrti u nama da bi mogli misliti i da bi imali duševni život.

Vidite gospodo, nije iznenađujuće da moderna znanost ne otkriva ovakve stvari, jer se razvila na poseban način. Kada posjetite sveučilište u Oxfordu, kao što sam ja nedavno mogao kada sam dao niz predavanja na tom čuvenom engleskom sveučilištu, strefiti će vas činjenica da je sveučilište u Oxfordu sasvim drugačije od onih u Švicarskoj, Austriji ili Njemačkoj. Sveučilište u Oxfordu još ima nešto srednjovjekovno u sebi; ima jasni srednjovjekovni karakter. Na primjer, kandidati za doktorat nose plašt i kapu. Svako sveučilište ima za to svoj stil. Možete razlikovati diplomanta iz Oxforda i onog iz Cambridge-a, jer su im plaštevi i kape različiti. Učenjaci tamo moraju nositi te stvari u nekim formalnim prigodama tako da svatko zna kojem sveučilištu pripadaju. To je zato jer su u Engleskoj sačuvani mnogi srednjovjekovni običaji. Na primjer, suci moraju nositi periku kada presjedaju sudu. Mnogi srednjovjekovni običaji su u Engleskoj preživjeli i još su dio života ljudi. To nije slučaj na Kontinentu, na primjer u Švicarskoj, Austriji i Njemačkoj. Ovdje studenti ne nose plašt kada diplomiraju i suci više ne nose perike.

Posjetiteljima sa Kontinenta te stvari su smiješne i misle da Britanci još žive u Srednjem vijeku. Ti učenjaci hodaju ulicama noseći plašteve i kape. Ipak u tome ima više nego je to očigledno. Vidite, tamo se znanost još uvijek odvija kao u Srednjem vijeku. U usporedbi s drugima, više modernim sveučilištima koji su ukinulo stare načine, britanska sveučilišta su vrlo lijepa – pazite, ne želim raspravljati o vraćanju plašta, ali ima nešto vrlo lijepo, nešto potpuno i cjelovito u sveučilištima kao što je ono u Oxfordu.

Očuvali su Srednji vijek u svim svojim formama, i to daje osjećaj potpunosti. Jer u Srednjem vijeku studentima na sveučilištu je bilo dozvoljeno istraživati što god su htjeli osim u oblasti religije. To je nešto što i danas možete osjetiti u Oxfordu. Ako bi govorili o nadosjetilnom svijetu, tamo bi vas tretirali s ogromnom rezervom.

Pa dok god nisu išli u stvari religije, srednjovjekovni znanstvenici su imali potpunu slobodu, nešto što smo mi izgubili. Na našim sveučilištima danas morate biti materijalist. Ako niste, ljudi vas tretiraju kao heretika; i ako bi to još bilo prihvatljivo, spalili bi vas na lomači. Jasno možete vidjeti kako su tretirani ljudi koji žele uvesti nešto novo u bilo koju znanstvenu disciplinu. Po svemu sudeći perike formalnosti su nestale, ali nastavljaju dominirati stavovima ljudi ovdje.

Znanosti koje su se razvije na Kontinentu zadržale su mnoge formalne navike prošlosti i postale materijalističke jer se nikada nisu bavile duhovnim stvarima. Kao što sam rekao, srednjovjekovni znanstvenici nisu trebali raditi s pitanjima duha, jer je to polje ostavljeno religiji da istraži. Sada su ljudi nastavili tu podjelu. Bave se samo fizičkim tijelom i stoga ništa ne nauče o duhovnoj prirodi ljudskog bića. Samo zbog nemara znanosti ono što je izvjesno tu se ne proučava.

Želio bih vam dati primjer tako da vidite da svatko uključen danas u pravu znanost može zaista znanstveno izjaviti da duša i duh ulaze u fetus u maternici i opet napuštaju ljudsko tijelo u trenutku smrti. Sada to možemo znanstveno dokazati, pod uvjetom da poznamo našu znanosti i koristimo je nepristrano.

Ali što moderna znanost radi u konkretnim slučajevima? Recimo, naprimjer, da osoba od 50 ima bolest jetre i zbog toga umre. Zatim će biti izvršena autopsija, trbuh će biti otvoren, i jetra će biti ispitana. Patolozi mogu naći da je organ iznutra malo otvrdnuo i pokušati će naći kako se to dogodilo. Najviše, pitati će se što je ta osoba jela, temeljeno na pretpostavi da je jetra mogla otvrdnuti zbog neadekvatne prehrane. Ali prirodu nije tako lako razumjeti. Nije dovoljno ispitati jetru osobe i zatim pretpostaviti da smo našli razlog bolesti. Samo ispitujući zadnjih nekoliko godina života osobe, ne možemo pronaći zašto je jetra u tako lošem stanju.

Ako nađete da je jetra 50 godišnje osobe otvrdnuta, razlog za to je obično – ne uvijek, ali obično – da je kao beba ta osoba bila hranjena pogrešnom vrstom mlijeka. Često je ono što se pokaže kao bolest u dobi od 50 uzrokovano u vrlo ranom djetinjstvu.

Zašto je to tako? Vidite, ako zaista ispitujete jetru i znate njen značaj, najprije ćete shvatiti da je kod vrlo mladog djeteta ovaj organ potpuno netaknut i zapravo se još razvija. Sada, jetra je sasvim različita od svih drugih organa; jedinstvena je. To možete vidjeti čak i od izvana. Ako uzmete bilo koji drugi organ, naprimjer, srce ili pluća, možete vidjeti da je integralni dio tijela. Promislimo, naprimjer, o desnom plućnom krilu. Vidite da arterije ulaze tamo i da vene izlaze. Arterije unose kisik, koji je apsorbiran od tijela, i vene odnose iskorištenu krv; one sadrže ugljični dioksid, koji treba izdahnuti [vidi crtež ispod].

Vidite, svaki organ – stomak, srce, i tako dalje – strukturiran je na način da prima arterijsku krv i izbacuje vensku krv. To nije tako kod jetre. U početku sve izgleda jednako kao i kod drugih organa. Jetra je, kao što znate, smještena ispod dijafragme na desnoj strani tijela. Inicijalno ćemo naći da i tu također, arterije unose krv a vene nose krv vani. Ako bi to bilo sve što je tamo, jetra bi zaista bila organ kao i ostali.

Ali za razliku od svih drugih organa, tu nalazimo veliki krvni sud koji nosi vensku krv, bogatu ugljičnim dioksidom, u jetru. Ova takozvana portalna vena je prilično velika. Grana se u mnoge manje sudove unutar jetre, snabdijevajući ih venskom krvi, koja je postala neprikladna za bilo koju drugu aktivnost i koja je normalno očišćena kada izdahnemo ugljični dioksid. Da, mi stalno šaljemo ugljični dioksid u jetru jer joj treba ono što svi drugi organi moraju odbaciti.

To je zato jer je jetra neka vrsta unutarnjeg oka. Posebno kada je još potpuno netaknuta, kao kod djeteta, jetra osjeća ne samo okus, već također i kvalitet uzetog majčina mlijeka. Kasnije u životu, percipirati će svaki aspekt hrane koju uzimamo. Jetra je organ percepcije; moglo bi se također reći da je oko ili osjetilni organ. Jetra percipira mnoge stvari.

Još jedan organ percepcije je oko. Percipira svijet oko nas toliko snažno jer je gotovo izoliran u našoj glavi. Ugnijezdio se u duplji i tako gotovo potpuno odvojio od tijela. Naša druga osjetila ne povezuju nas s našim okruženjem kao što to čini oko. Ako čujete nešto, također imate unutarnji doživljaj. Zato je slušanje glazbe više unutarnje iskustvo nego gledanje. Za razliku od toga, naše oči su aranžirane na takav način da čine manji dio našeg tijela i više pripadaju svijetu oko nas.

Normalno venska krv predaje ugljični dioksid zraku oko nas i ponovno dobiva kisik. Međutim, kao što sam spomenuo ranije, krv kojoj nedostaje kisika utječe u jetru i tako taj organ čini vrlo različitim od ostatka tijela, kao što su oči. Jetra je

tada, još jedan osjetilni organ. Oči percipiraju boje; jetra percipira da li su kupus kojeg jedem i mlijeko kojeg pijem dobri ili loši za moje tijelo. Jetra percipira ove stvari na vrlo diskriminantan način i izlučuje žuč, baš kao što naše oči izlučuju suze. Kada smo tužni, počnemo plakati. Suze ne izlaze iz naših očiju bez razloga. Postajanje tužnim povezano je s percipiranjem. Slično, izlučivanje žuči povezano je s percepcijom jetre da li je nešto dobro ili loše za tijelo. Stupanj izlučivanja žuči zavisi o tome koliko je štetno nešto što smo uzeli.

Zamislite sada da je djetetu dano nezdravo mlijeko. To će stalno iritirati jetru. Malo djeteta može još uvijek biti zdravo i snažno da ne dobije odmah žuticu zbog prekomjernog izlučivanja. Međutim postojati će stalna tendencija u djetetu za izlučivanje žuči. Tako jetra postaje bolesna već u ranom djetinjstvu. Pa, ljudska bića se mogu nositi s mnogo toga. Bolesna jetra mogu trajati sljedećih 40 ili 50 godina. Ali konačni, u pedesetim godinama, stvari dođu do glave; jetra je otvrdnula.

Stoga jednostavno nije dovoljno dobro staviti leš pedesetogodišnjaka na stol za autopsiju, otvoriti trbuh, ispitati organe, i tada o njima dati izjavu. U takvoj situaciji jednostavno ne možete riječi ništa vrijedno. Ljudska bića nisu samo onakva kako izgledaju u bilo kojem trenutku; razvijaju se kroz više desetljeća, i to se također treba uzeti u obzir. I nešto što je počelo davno izražava se tek 50 godina kasnije. Da bi to razumjeli, morate znati sve o ljudima o kojima se radi.

Pretpostavimo sada da ste materijalist. Sjetite se, rako sam vam da je jetra organ čija bolest može biti uzrokovana dok ste malo djeteta, premda može postati vidljiva ili akutna u dobi od 50. Što se tu događa? Pa, zbog jednostavnosti pretpostavimo da se ljudsko biće sastoji samo od mesa, krvi, mišića, i tako dalje. Ljudsko biće ima krvne sudove, arterije, živce, i tako dalje. Sve se to sastoji od tkiva ili ćelija, naravno. Ali vjerujete li zapravo da će tkivo jetre malog djeteta još biti tamo u dobi od 50? Ne, neće.

Dajte da objasnim ovo s jednostavnim primjerom: vi siječete nokte jer ne želite da budu dugi kao kandže jastreba. Tako redovno siječete dio vašeg tijela, možete reći. Kada se ošišate, opet imate dio vašeg tijela uklonjen. Ali to nije sve. Također ćete primijetiti da mali djelići kože, zvani perut, izlaze ako niste oprali kosu neko vrijeme i počete se po glavi. Ako je ne bi dobro oprali neko vrijeme, i ako vaše znojenje ne ispere male komadiće kože, cijelo vaše tijelo će biti prekriveno ljuskama. Da, mi na površini stalno gubilo komadiće našeg tijela.

Što se događa kada odsiječete dio nokta? Nokat će ponovno narasti do te točke. On raste od iznutra. To je tipično za cijelo ljudsko tijelo. Tkivo koje je u jednom trenutku bilo unutarne dosegnuti će površinu tijela nakon otprilike sedam godina. Zatim je odbačeno u obliku sitnih krljušti kože ili peruti. Priroda nam to čini cijelo vrijeme, ali mi obično ne primjećujemo kako su te čestice odbačene. Tkivo u našem tijelu stalno se kreće od unutra prema periferiji i tamo je izumrla koža. Ono što je danas duboko u vašem tijelu dosegnuti će površinu za

sedam godina i tada će biti odbačeno, i novo tkivo će biti formirano unutar vas. Svaki sedam godina meko tkivo ljudskog tijela je obnovljeno.

U slučaju male djece, to vrijedi čak i za izvjesne koštane strukture. Zato imamo naše mliječne zube samo do dobi od sedam. Tada oni izlaze, i rastu novi zubi. Držimo ove druge zube samo zato jer više nemamo snage da ih odbacimo, kao što odbacujemo nokte. Pazite, znam da je točno da danas težimo ne držati ni druge zube tako dugo. Posebno u Švicarskoj, ljudi pate od propadanja zubi. Ovo pogoršanje je povezano s vodom, posebno u našem području.

To vam pokazuje da tkivo koje je sada u vašem tijelu neće biti tamo sedam godina od sada. Za to vrijeme ćete ga odbaciti i zamijeniti novim materijalom. Ako bi to bilo samo pitanje tkiva, gospodin Dollinger, koji sjedi ovdje s nama, ne bi bio ista osoba danas koja je bio prije sedam godina; jer materijal koji je do tada činio njegovo tijelo do sada je potpuno nestao. Što se tiče tkiva, on je postao druga osoba. S druge strane, ljudi su mu se obraćali istim imenom prije sedam godina, i danas je još uvijek ista osoba, čak iako su se ćelije unutar njega promijenile.

Zasigurno možemo vidjeti tkivo, naprimjer, kada seciramo leš. Ali snage koje drže tkivo na okupu, pomiču ga okolo, i zamjenjuju, te snage koje rade kroz nas, ne možemo vidjeti. One su ono što nazivamo nadosjetilne snage.

Da gospodo, kada je jetra malog djeteta oštećena, i konačno uzrokuje ozbiljnu bolest u dobi od 50, organ unutar tijela je u međuvremenu potpuno obnovljen. Izvorni materijal koji je činio jetru više nije tamo. Dakle, razlog za poremećaj jetre ne leži u samom tkivu, već u nevidljivim snagama. Kada je osoba o kojoj se radi još bila malo dijete, te snage obično spriječavaju jetru da normalno funkcionira. Ne tkivo, već funkcioniranje, aktivnost organa, postaje neuravnotežena. Ako to razumijemo u slučaju jetre, moramo zaključiti da, pošto stalno obnavljamo tkivo, također nosimo u sebi i nešto što nije tkivo, nije materija.

Ako potpuno shvatimo ovu ideju, za nas će biti nemoguće biti materijalista, iz znanstvenih razloga. Samo ljudi koji vjeruju da je ljudsko biće izgrađeno od istog materijala u dobi od 50 kao što je i u ranom djetinjstvu, mogu biti materijalisti. Kao što možete vidjeti iz primjera koji sam vam dao, čisto znanstveni razlozi prisiljavaju nas da usvojimo duhovnu osnovu za ljudski život, duhovni kvalitet ljudskog bića.

Drugim riječima, gospodo, ne možete ozbiljno vjerovati da originalne čestice, koje su davno otišle nakon 50 godina, imaju bilo što s izgradnjom i oblikovanjem jetre. Jedina stvar koja je sada ostala od tih čestica sada je prostor koji su zauzimale. Ono što stalno ponovno izgrađuje jetru je snaga, nešto nadosjetilno.

Na isti način, cijelo tijelo mora biti formirano i stalno ponovno oblikovano čak i prije nego se ljudsko biće može roditi. Snage koje rade na jetri moraju već biti aktivne kada se u maternici razvija fetus. Naravno, možete reći da se u cijevi jajovoda jajna ćelija ujedinjuje s ćelijom spermija, i onda se ljudsko biće počinje

razvijati. Pa gospodo, ljudsko biće se može razviti od tog sjedinjenja ćelija baš kao što se, u dobi od 50, bolest jetre može razviti iz tkiva koje je oštećeno u prvoj godini života. Svakako, materijal mora biti tamo. Međutim, ljudi koji tvrde da se ljudsko biće razvija u maternici iz ćelija mogli bi jednako reći da ako ovdje stavim par komada drva i par godina sjedim do njih, da će se onda pretvoriti u divnu statuu. Naravno, duhovne snage moraju imati materijal s kojim će raditi; to je osigurano u maternici. Ali ljudska bića nisu zaista tamo formirana. Bilo bi točnije reći da, kao što je drvo oblikovano od kipara, ovaj materijal je oblikovan od duhovnih snaga, tako izazivajući ono što nas stalno obnavlja kada je tkivo odbačeno ili izlučeno. Ako bi materija bila važnija, ne bi morali jesti onoliko koliko jedemo. Premda bi kao djeca morali jesti da bi rasli, nakon što odrastemo do dobi od 20, više ne bi trebali jesti ako je tkivo u nama ostalo nepromijenjeno. To bi bilo divno za poslodavce, jer se djeci još ne dopušta raditi a odrasli radnici ne bi ništa trebali jesti! Ali mi moramo jesti kada smo potpuno odrasli. To dokazuje da ono što ostaje nepromijenjeno u ljudskom biću tijekom cijelog života nije izvorni materijal ćelija, već duševno duhovne snage. One moraju biti prisutne prije nego se može dogoditi začće i moraju raditi na materiji u nama od početka do kraja naše egzistencije.

Nakon rođenja, u ranom djetinjstvu, ljudi gotovo stalno spavaju. U stvari zdrava dojenčad ne bi trebala biti budna na više od jednog ili dva sata. Što to znači da mala djeca imaju stalnu potrebu za spavanjem i da bi to trebala? To znali da bi njihov mozak trebao imati još malo života u sebi, i da bijela krvna tjelešca ne bi trebala tako aktivno juriti tijelom. Još bi trebala odmarati a moždane ćelije biti relativno aktivne. Zato mala djeca moraju spavati. Naravno, još ne mogu misliti. Čim počinju misliti, moždane ćelije postaju sve više beživotne. Dok god rastemo, iste snage koje podržavaju naš rast također i održavaju naš mozak u mekom, fiziološki aktivnom stanju. Ali kada jednom prestanemo rasti ili usporimo, tim aktivacijskim snagama će biti sve teže dosegnuti mozak čak i tijekom spavanja. Rezultat je da kako starimo, učimo bolje misliti, ali naš mozak sve više teži pristupiti stanju blizu smrti. Jednom kada odrastemo, zapravo se cijelo vrijeme u mozgu odvijaju procesi umiranja.

Naravno, mi smo izdržljiva stvorenja. Jer dugo vremena nakon odrastanja možemo naš mozak napraviti noću dovoljno mekim. Ali onda dođe vrijeme kada snage koje struje u glavu ne mogu više mozak snabdijevati pravilno; tada ćemo početi stariti.

Od čega ljudi zapravo umiru? Točno je, naravno, da jednom kada je organ oštećen da duhovne snage ne mogu više raditi kroz njega, baš kao što mi više ne možemo raditi sa strojem kada je pokvaren. Ali osim toga, mozak sa starenjem postaje sve tvrdi i teže mu je obnoviti raniju mekoću. Tijekom dana, mozak se sve više troši, jer nije tijelo to koje pomlađuje mozak, već duševno - duhovne snage. Ali ti utjecaji su, takoreći, poput otrova. U budnom stanju, mozak potkopavaju duševno - duhovne snage. Moramo spavati da bi dopustili mozgu da se rekonstruira, pomladi. Ako mozak ne bi mogao misliti, ne bi bio istrošen već postao snažniji. Na primjer, ruka ne misli, već radi i stalno postaje snažnija.

Suprotno tome, mozak postaje sve slabiji jer se tamo odvija mišljenje. Mozak ne misli zbog svoje fiziološke vitalnosti već zbog procesa umiranja u njemu, i stoga naše cijelo tijelo konačno postaje beskorisno. Duh je prisutan, ali tijelo konačno nije uporabljivo.

Isti razvoj se može vidjeti u onom o čemu sam govorio ranije, u jetri. Ona funkcionira u našem tijelu kao oko, kao osjetilni organ. Da gospodo, ako jetra 50 godišnje osobe otvrdne kao što sam opisao, ona je bolesna. Ali uvijek postoji malo otvrdnjavanje u jetri kako starimo. Samo kod djece je još vrlo mekana. Sastoji se od sićušnih, međusobno povezanih crvenkasto smeđih grudica tkiva, takozvano tkivo jetre. Tkivo je gipko i mekano u ranom djetinjstvu, ako kako postajemo stariji postaje tvrđe. Samo na trenutak promislite o očima, ista stvar se događa. Kako starimo, unutrašnjost oka postupno otvrdnjuje. U svom patološkom ekstremu, to vodi do glaukoma. Slično tome, pretjerano otvrdnjavanje jetre vodi do ciroze praćene apscesom i tako dalje.

Ali čak i ako ostanemo zdravi, jetra postaje istrošena kroz normalno habanje u njenom funkcioniranju kao osjetilni organ, baš kao i oko. Zbog tog pogoršavanja, jetra je sve manje sposobna percipirati da li je hrana koju jedemo dobra ili štetna. Jednom kada ostarimo, jetra nam sve manje pomaže prosuditi koliko su korisne supstance koje smo unijeli u stomak. Tu ulogu više ne ispunjava pravilno. Kada je zdrava, jetra je odgovorna za distribuciju blagotvornih supstanci kroz tijelo i držanje štetnih daleko. Međutim, kada se jetra počinje kvariti, ne može više spriječiti štetne supstance da uđu u crijevne žlijezde i limfu. Odatle se šire po čitavom tijelu i uzrokuju razne bolesti.

Postupni pad vitalnosti jetre čini sve težim za starije ljude percipirati svoje tijelo iznutra kao što su naviknuli. Može se reći da su u odnosu na vlastito tijelo postali slijepi. Ako ste slijepi prema vani, netko drugi vas može voditi i tako vam pomoći. Ali ako postanete slijepu iznutra, vaši fiziološki procesi ne rade pravilno, i to će uskoro voditi do raka crijeva, stomaka, slijepog crijeva, ili do nekog drugog poremećaja. Tada tijelo više nije korisno. Kao dodatak tome, novo tkivo koje stalno treba mijenjati ne može pravilno biti integrirano u tijelo. Drugim riječima, duša više ne može raditi na tijelu kao što je navikla, i dolazi vrijeme kada tijelo u cjelini treba biti odbačeno.

Zapravo, tijelo se prepušta iz godine u godinu. Naprimjer, kada oljuštimo perut s naše lubanje ili odsiječemo nokte, odbacujemo materijal koji je postao beskoristan. Ali snage koje radu u nama ostaju. Međutim, jednom kada tijelo kao cjelina postane beskorisno, te snage više ne mogu ništa zamijeniti. Baš kao što su nokti, mrtve ćelije kože, i tako dalje, odbačene od tijela ranije, tako je sada cijelo tijelo odbačeno. I ono što ostaje od ljudskog bića tada je duh. Dakle ako uopće razumijemo ljudska bića, moramo ih razumjeti kao da se sastoje od tijela i duha. Moramo prepoznati da je pogrešno gledati ljudsko biće samo kao fizičko tijelo.

Sada možete argumentirati da je to samo stvar religije. Ali to uopće nije samo stvar religije. Znanost koju mi vršimo ovdje u Goetheanumu jasno pokazuje da

nemamo posla samo s pitanjem religije. Religija bi nas trebala utješiti u našim strahovima uvjeravajući nas da mi ne umiremo kada naša tijela umru. U osnovi, to su sebični strahovi, i svećenici računaju na njih. Stoga nam kažu da nećemo umrijeti. Međutim, ovdje nemamo posla sa stvarima religije, već s nečim u velikom stupnju praktičnim. Dopustite da ovo objasnim.

Ljudi koji seciraju ljudsku jetru ne misle o tome koliko je važno pravilno hraniti malu djecu. Ali oni koji shvate kako ove stvari rade naći će načina da ona postanu zdrava ljudska bića. Mnogo je važnije uspostaviti zdravlje u djetinjstvu nego kasnije liječiti bolesti. Ali ljudi ne znaju ništa o tome, jer ljudsko biće vide samo kao hrpu tkiva. Pa, mislim da zadnji primjer pokazuje prilično dobro ono što sam pokušavao reći.

Sada uzmimo drugačiji slučaj. Pretpostavimo da dijete školske dobi treba učiti toliko mnogo da mu je memorija preopterećena, tako da dijete ne može doći sebi, takoreći. Da gospodo, to definitivno ostavlja traga na duh djeteta. Ali tu ima više toga; konačno, duh stalno radi na tijelu djeteta. Ako nastavimo učiti i obrazovati ovo dijete na pogrešan način, naprimjer, pretjeravajući s pamćenjem, uzrokovati ćemo da neki njegovi organi otvrdnu, jednostavno jer snage usmjerene na njegov mozak biti će izgubljene na druge organe. Ostavljajući previše traga na mozgu djeteta može voditi do bolesti bubrega. Drugim riječima, kod djeteta bolesti mogu biti uzrokovane ne samo preko fizičke neuravnoteženosti već također i načinom na koji ih podučavamo.

Kao što sam rekao, ovdje stvari postaju u visokom stupnju praktične. Ako zaista razumijemo ljudsko biće, u našim školama možemo primijeniti odgovarajuću pedagogiju. Međutim, ako ljudska bića gledamo kao što to rade moderni znanstvenici, sveučilišta će podučavati samo ono što sam spomenuo ranije, naime, da jetra izgleda ovako i da se sastoji od sićušnih crvenkasto smeđih grudica tkiva i tako dalje, ali van toga nemaju ništa za reći.

Ova znanost je nepraktična jer je ne možemo prenijeti u škole. Učitelji nemaju koristi od takve znanosti. Ali mogu primijeniti znanost koja im govori kako zdrava jetra izgleda u dobi od 30, i da bi omogućili ovaj zdravi razvoj jetre moraju napraviti izvjesne stvari s njihovim osam ili devetogodišnjim učenicima. Tada će znati zahtijevati da djeca ne uče isključivo kroz instrukcije uz vizualnu pomoć, već ih učiti na takva način da je razvoj organa djeteta stimuliran i pravilno vođen. Naprimjer, kazati će im priče i dati da ih mladi prepričaju na takav način koji neće preopteretiti njihovu memoriju već im omogućiti da se razvijaju vlastitim ritmom. Učitelji to mogu, pod uvjetom da razumiju ljudsko biće u tijelu, duši i duhu. Iz takvog uvida mogu pravilno educirati.

Dopustite da vas sada upitam je li konačno nešto daleko važnije od propovijedanja utješnih propovijedi o nadosjetilnom svijetu da ublaže njihov strah od umiranja kada tijelo umre. Mi doista ne umiremo s našim tijelom, kao što sam pokazao. Međutim, svećenici se samo ulagaju egoističnoj želji ljudi na nastave živjeti. Znanost, s druge strane, nema ništa s željama, već samo s

činjenicama. Jednom kada ih dokučimo, one cijelu stvar čine u velikoj mjeri praktičnom. Ako potpuno razumijemo ljudsko biće, našim školama možemo dati prave impulse i primijeniti ih tamo.

Ovaj stav čini razliku između znanosti kakva je ovdje u Goetheanumu i bilo koje druge. Ovdje namjeravamo stvoriti uvjete koji su primjenjivi ne samo na prava znanstvenika, već će općenito humanizirati znanost tako da bude dobrobit za cijelo čovječanstvo i pomogne nam razviti se na pravi način.

Sadašnja znanost ne radi na praktičnoj primjeni, osim u tehnologiji i u nekoj mjeri na nekim drugim poljima, kao što je medicina. Naprimjer, sveučilišta podučavaju teologiju ili povijest. Pa gospodo, pitajmo da li su ta učenja primjenjiva u životu. Teolozi ne mogu primijeniti njihovu znanost, čak niti na propovjedaonici, jer moraju propovijedati ono što ljudi žele čuti. Ili pitajte pravnike, odvjetnike i suce. Oni pamte svakakve stvari za njihove ispite. Ali kasnije će ih zaboraviti što je brže moguće, jer svijetom vani upravljaju različiti zakoni. Od sveg tog znanja, ništa nije primjenjivo na živo ljudsko biće. Drugim riječima, razne discipline znanja više nemaju nikakvi praktični značaj za život. A to je loše.

To, kao što vidite, vodi do klasnih razlika među ljudima. U životu, sve što živi mora se primijeniti, mora se koristiti. Dakle, ako postoji znanost koja više ne može biti primijenjena i stoga je beskorisna, tada su ljudi uključeni u nju, ti znanstvenici, također na neki način beskorisni; oni tvore suvišnu klasu u društvu. Na to sam mislio sa klasne razlike.

U *Prema socijalnoj obnovi: promišljanje osnove društva*, pokušao sam pokazati da su klasne razlike u stvari također povezane s našim duhovnim životom. Ali čim ukažemo na istinu, svi nas zovu sanjalice. Međutim, možete i sami vidjeti da se ne bavimo fantazijama ili snovima, već s istinskim uvidima koji nam omogućuju da razne znanosti budu primijenjene u životu. Ti uvidi će možda također umiriti ljude i u vezi smrti.

Nešto od ovoga može biti teško za praćenje, upravo zato jer naše školsko obrazovanje nije onakvo kakvo bi trebalo biti. Ali postupno ćete razumjeti što sam govorio. Budite uvjereni da me ni drugi, čak ni današnji vrhunski znanstvenici, ne razumiju ništa bolje. Ako bi znanost kakva je ovdje u Goetheanumu danas predstavio na sveučilištu Oxford, bila bi sasvim različita od onoga što se tamo danas uči i bila bi shvaćena tek postupno i polako.

Želio sam da vidite koliko je teško širiti ova gledišta. Zaista je teško. Ali uspjeli ćemo jer moramo; inače će čovječanstvo jednostavno nestati.

Rasprava 13 rujna 1922.

V

Gospodo, ono što smo raspravljali do sada toliko je bitno za ono što želim reći danas da bih želio početi s kratkim pregledom.

Kao što se sjećate, vidjeli smo da se ljudski mozak u osnovi sastoji od sićušnih, zvjezdolikih ćelija koje zrače vani daleko od središta i isprepliću se, formirajući moždano tkivo kao što sam vam opisao. Slične male organizma nalazimo također i u našoj krvi, ali naše moždane ćelije su potpuno žive jedino noću kada spavamo. Međutim, ne mogu potpuno iskoristiti taj život i kretati se okolo jer su zgužvane kao sardine. Međutim, bijela krvna tjelešca koja plivaju u našoj krvi mogu se kretati okolo. Plutaju okolo u krvi i protežu njihove ekstenzije poput ruku. Odmaraju i približavaju se stanju sličnom smrti kada spavamo. Drugim riječima, spavanje i budnost povezani su s aktivnošću i neaktivnošću moždanih ćelija, nervnih ćelija općenito, i bijelih krvnih tjelešaca.

Također sam vam objasnio da u organu kao što je jetra vidimo kako se ljudsko tijelo mijenja tijekom života. Zadnji puta opisao sam sposobnosti percepcije jetre preko koje regulira našu probavu. Ako je funkcioniranje jetre malog djeteta ometeno, jetra ne može pravilno percipirati probavni proces. Kao što sam ukazao, posljedice te neravnoteže često se pojave tek mnogo kasnije, naprimjer, u dobi od 45 ili 50. Konačno, ljudski organizam može izdržati mnogo naprezanja, i čak i ako je jetra oštećena u ranom djetinjstvu, organ može nastaviti funkcionirati sljedećih 45 ili 50 godina. Do tada je jetra otvrdnula, i pojavi se bolest jetre. Premda se te bolesti često javljaju kasnije u životu osobe, one su ipak učinci onog što je krenulo naopako u djetinjstvu.

Dakle najbolja hrana za malu djecu je mlijeko njihove majke. Konačno, beba se razvila u majčinom tijelu, i stoga je cijeli organizam povezan s onim od majke. Posljedično, mala djeca najbolje napreduju ako im se daje samo ono što dolazi od majčinog tijela, s kojim su usko povezani.

Povremeno se događa da zbog posebnog sastava majčino mlijeko nije pogodno za bebu. Naprimjer, mlijeko može biti previše gorko ili previše slano. Tada se mora naći druga žena da doji dijete.

Sada možete pitati da li malo dijete može biti podignuto na mlijeku krave od samog početka. Premda hranjenje kravljim mlijekom u ranom djetinjstvu nije idealno, ipak nije strašan prekršaj protiv ljudskog organizma koristiti ga pravilno razrijeđenog. Naravno, mlijeko svake vrste sisavaca je različito od drugih, ali ne toliko različito da ne bi mogli hraniti malo dijete s kravljim mlijekom.

Dok god bebe piju samo mlijeko, ne moraju ništa žvakati. Stoga su, u toj dobi izvjesni organi aktivniji nego kasnije kada treba obraditi čvrstu hranu. Mlijeko

koje malo dijete pije je u biti još živo, takoreći. Mali djecu treba hraniti tekućim životom, takoreći.

Sada, znate da se nešto iznimno važno za ljudski organizam događa u crijevima. Govorim o činjenici da sve supstance koje kroz stomak uđu u crijeva moraju prvo biti uništene i ubijene, i kasnije, kada kroz crijevne zidove prođu u limfne sudove i krv, moraju biti revitalizirane. To je najvažnija stvar koju moramo razumjeti. Hrana koju uzimamo mora najprije biti ubijena i zatim opet ispunjena životom. Žive supstance koje uzimamo iz svijeta oko nas ne mogu biti korištene od našeg tijela. Kroz vlastitu aktivnost moramo ubiti i zatim ponovno oživjeti svu našu hranu. Tradicionalna znanost to ne zna, i stoga također ne zna da ljudska bića u sebi nose životne snage. Baš kao što imamo mišiće, kosti i nerve u nama, tako u nama imamo i oživljavajuće snage koje možemo zvati životno tijelo ili etersko tijelo.

Jetra nadzire cijeli probavni proces, uništenje i ponovno oživljavanje supstanci, i apsorpciju novo vitaliziranih supstanci u krv, baš kao što naše oči promatraju događaje oko nas. Kako starimo, naše oči mogu patiti od katarakta ili glaukoma, odnosno, mogu očvrsnuti i ono što je jednom bilo prozirno može postati neprozirno. Slično i jetra može otvrdnuti s godinama. Otvrdnjavanje jetre je u stvari ista stvar kod jetre kao što je glaukom kod očiju. Ovo otvrdnjavanje jetre može se dogoditi u dobi od 45, 50, ili čak kasnije. Bolesti jetre općenito ukazuju na to da jetra više ne nadgleda procese u nama.

S našim očima gledamo svijet oko nas, s našim ušima slušamo zvukove našeg okruženja, i s našom jetrom percipiramo probavu i sve povezane procese. Jetra je naš unutarnji organ percepcije. I tek kada prepoznamo jetru kao unutarnji osjetilni organ možemo razumjeti što se događa unutar nas. Zaista jetru možemo usporediti s našim očima. Imamo, takoreći, glavu u našem trbuhu. Ta glava, međutim, ne gleda vani već unutra. Tako smo uključeni u unutarnju aktivnost koje nismo svjesni.

Ali bebe još uvijek osjećaju ovu aktivnost. One malo pažnje obraćaju na svijet oko njih, a čak i kada to rade to uopće ne razumiju. To je zašto mala djeca osjećaju u sebi. Jasno mogu osjetiti kada mlijeko sadrži strane supstance koje moraju biti izbačene u crijeva tako da budu izlučene. Ako s mlijekom nešto nije u redu, jetra će razviti tendenciju da kasnije u životu bude bolesna.

Pa, ne trebate mi reći da oči koje gledaju svijet okolo također trebaju mozak. Samo gledanje na stvari neće nam donijeti nikakvo dobro. Tada bi samo buljili u svijet bez da možemo o njemu misliti. Trebamo mozak da bi mogli misliti o svijetu oko nas.

Sada gospodo, ako je jetra vrsta unutarnjeg oka koji percipira procese u našim crijevima, također treba neku vrstu mozga. U redu, jetra može percipirati što se odvija u stomaku, naprimjer, kako je sva hrana koju progutamo izmiješana s pepsinom. Kada se rezultirajuća kaša ili himus zatim kreće kroz pilorus želuca i u crijeva, jetra može osjetiti da su korisne supstance apsorbirane od crijevnih

zidova i ulaze u krv preko limfnih sudova. Ali dalje od te točke jetra ne može učiniti ništa. Baš kao što i oko ne može misliti, jetra ne može provoditi aktivnost koja slijedi nakon puke percepcije. Na isti način kao što mozak mora podržati oko, drugi organ mora ući u igru da pomogne jetri.

Tako mi u nama nemamo samo jetru, koja stalno percipira probavu, već se u nama također odigrava i aktivnost mišljenja koje nismo svjesni. Čak i ako znamo koji je organ uključen, nismo svjesni te aktivnosti mišljenja koja nadopunjava i podržava funkciju percepcije jetre, baš kao što mišljenje mozga podržava opažajnu aktivnost očiju. Ovo mišljenje koje podržava jetru dano je od bubrega i cjelokupnog sustava bubrega.

Obično o bubrezima znamo da oni izlučuju urin. Ali taj organ je važniji nego se to obično misli. Kao dodatak izlučivanju tekućina, bubrezi rade zajedno s jetrom i provode unutarnju aktivnost mišljenja. To je povezano s mišljenjem koje se odigrava u mozgu; neispravan rad mozga dakle također utječe i na bubrege.

Pretpostavimo da mozak djeteta ne funkcionira pravilno. Kao što sam rekao, to se može dogoditi ako dijete mora učiti previše i mora pamtititi previše. Određena količina pamćenja je dobra da bi se mozak držalo agilnim, ali previše pamćenja će biti previše napora za mozak i početi će otvrdnjivati. To će otvrdnjavanje zauzvrat kasnije spriječiti da mozak funkcionira pravilno.

Sada, pošto je mozak povezan s bubrezima, i oni također neće raditi pravilno kao rezultat lošeg rada mozga. Ljudsko tijelo može podnijeti mnogo zlostavljanja, ali učinci će se pokazati kasnije. U tom slučaju, cijeli metabolizam je ometen, bubrezi više ne funkcioniraju pravilno i možemo naći da je šećer, koji bi trebao biti asimiliran u tijelu, izlučen u urinu. Organizam je postao preslab da asimilira šećer jer mozak više ne radi kako bi trebao. Osoba o kojoj se radi pati od dijabetesa.

Ono što sam vam ovdje želio utisnuti, je da naše zdravlje u kasnijem životu zavisi o našoj mentalnoj aktivnosti, na primjer o količini pamćenja u ranoj dobi. Sigurno ste čuli da se dijabetes često javlja kod dobrostojećih ljudi, jeste li? Ti ljudi mogu dosta pružiti djeci, posebno što se tiče materijalnih stvari i fizičke oblasti. Ali obično ne znaju da trebaju potražiti dobrog učitelja koji neće tražiti od njihove djece da mnogo pamte. Misle da će se vlada za to pobrinuti i ne gnjave se s time. Međutim, njihova djeca često previše pamte i kasnije će u životu patiti od dijabetesa. Obrazovanje koje počiva samo na materijalnim stvarima, pravilnoj prehrani, i tako dalje nije dovoljno da se pomogne djeci razviti u zdrave odrasle osobe. Moramo također uzeti u obzir i njihove duševne osobine.

Ljudi sada postupno počinju osjećati da su te duševne osobine važne i da ima toga više kod ljudskih bića nego samo tijelo; konačno, tijelo se može oštetiti zanemarivanjem duše. Bez obzira koliko dobro djeca jedu i koliko je njihova prehrana temeljena na istraživanju kemičara, ako njihov duševni život postane neuravnotežen i zanemaren je, njihov organizam će biti oštećen. Ne kroz modernu jednostranu i materijalističku znanost već kroz pravu znanost, moći

ćemo razumjeti što je to što je u ljudskom biću prisutno prije začeca i što preostaje nakon smrti. Samo kroz pravu znanost ćemo upoznati ljudsku dušu. I upravo to je ono što ovdje treba uzeti u obzir.

Zašto je to tako da danas ljudi općenito ne žele čuti ništa o ovome što sam vam upravo objašnjavao? Ovih dana ljudi sa izvjesnom vrstom obrazovanja smatraju 'nekulturnim' govoriti o jetri i bubrezima. Zašto je to tako?

Znate, Židovi iz davnine – oni koji su nam dali Stari zavjet – nisu mislili da je govoriti o bubrezima tako strašno nepristojno. Danas su ljudi toliko dobro odgojeni da u uglednom društvu ne bi ponavljali ono što piše u Starom zavjetu, ali tamo možemo pročitati da su Židovi davnine kada su patili od loših snova nisu rekli: 'Moja duša se muči'. Vidite gospodo, to je lako reći kada se nema pojma što duša jest. 'Duša' je tada samo riječ. Ali Stari zavjet izražava mudrost koju su ljudi imali u drevnim vremenima kada kažu o nečijim lošim snovima, 'Njegovi bubrezi ga muče'. Ovo znanje da loši snovi znače nepravilno funkcioniranje bubrega – znanje koje je bilo prisutno u Starom zavjetu ali je onda zaboravljeno – opet izlazi na svijetlo u novoj znanosti, antropozofiji.

U Srednjem vijeku, razvio se novi oblik mišljenja koji je prevladavao u našim vremenima. U tim danima, ljudi su razvili uvažavanje za ono što se ne može percipirati, za nemjerljivo. Kao što znate, mi obično prekrivamo cijelo naše tijelo osim glave, a u društvu govorimo samo o onim dijelovima koji nisu pokriveni. Pa, u današnje vrijeme možete vidjeti mnoge žene, zaista, čak i dobro odgojene dame, ostavljajući dobar dio tijela nepokriven; ali naravno, to ne znači da možemo govoriti o svemu što nije pokriveno. U svakom slučaju, za izvjesnu sektu srednjovjekovnih kršćana – u Engleskoj su kasnije nazvani puritanci – ono što je unutar našeg tijelo postupno je postalo nešto što se ne spominje, nešto o čemu se ne smije govoriti. Znanosti vremena, temeljenoj na materijalnim stvarima i osjetilnoj percepciji, nije bilo dozvoljeno govoriti o unutrašnjosti ljudskog tijela. To je smatrano neduhovnim i stoga se o tome nije trebalo govoriti. Tako je postupno duh potpuno izgubljen iz vida. Jer očito je teško zahvatiti duh ako ga se traži samo u glavi. Ali zasigurno nalazimo kako duh prožima cijelo tijelo ako ga tamo potražimo.

Sada se vratimo na bubrege; preko njihovog mišljenja oni podržavaju aktivnost percepcije jetre. Drugim riječima, jetra percipiraju a bubrezi misle. Mogu razmišljati o aktivnosti srca kao i o bilo čemu drugom što jetra nije percipirala. Jetra mogu percipirati cijeli proces probave i način na koji hrana ulazi u krv. Ali jednom kada je ušla, tu u igru treba ući mišljenje, i to je ono što rade bubrezi. Dakle možemo reći, da postoji drugi čovjek u nama.

Ali gospodo, nećete stvarno vjerovati da bubrezi uzeti iz leša i zatim secirani – ili bubrezi goveda koje još lakše možete ispitati prije nego ih skuhate – da taj komad mesa sa svim osobinama koje mu anatomi pripisuju zaista može misliti, hoćete li? Naravno da ne može misliti. Duševne snage koje prožimaju organ one su one koje obavljaju mišljenje.

To je povezano s onim što sam vam rekao zadnji puta o materiji i tkivu. Naprimjer, materijal koji čini bubrege djeteta biti će zamijenjen nakon sedam ili osam godina. Baš kao i što vaši nokti nisu isti nakon sedam ili osam godina jer ih stalno siječete, tako je i svo tkivo bubrega i jetre zamijenjeno. Drugim riječima, fizičke materije koja je sačinjavala ove organe sedam godina više nema.

Ipak i desetljeća kasnije jetra još može biti bolesna kao rezultat zanemarenog stradanja u djetinjstvu. Jasno da se onda, odvija aktivnost koja je nevidljiva i nezavisna o tkivu organa, koje je stalno zamijenjivano. Život se nastavlja od djetinjstva do dobi od 45 ili 50, ali ne i fizička materija. Samo tkivo ne može postati bolesno jer se stalno zamijenjuje. Ono što se nastavlja je nevidljiva aktivnost unutar nas koja će se nastaviti cijelog života. Kao što vidite, naše tijelo je zaista iznimno kompleksno.

Dopustite da dodam još nešto. Kao što sam rekao, Židovi davnine su još znali da bubrezi sudjeluju u nejasnom i tupom mišljenju koje se odvija noću u našim snovima. Naravno, noću nema ništa od odvijanja našeg običnog mišljenja, i percipiramo jedino što bubrezi misle. Tijekom dana, imamo našu glavu punu misli koje izvorno dolaze od izvana. Kao što ne vidimo mali plamen svijeće kada do njega stoji jače svijetlo, tako ne vidimo ni malo svijetlo aktivnosti bubrega kada smo budni i naše glave ispunjene svakakvim mislima i idejama koje dolaze iz svijeta oko nas. Čim glava prestane misliti, počinje percipirati ono što jetra promatra i bubrezi misle u obliku snova. Zato su naši snovi takvi kakvi jesu.

Pretpostavimo da imate crijevni poremećaj, i jetra to opaža. Tijekom dana, ne primjećujete problem jer su utisci koji dolaze do vas od izvana jači. Ali noću, prije padanje u san ili buđenja, primijetite da jetra percipira crijevni poremećaj. Jetra i bubrezi nisu naravno inteligentni kao naša glava, i stoga ne mogu odmah reći, 'Ono što vidimo ovdje su crijeva'. Umjesto toga stvore sliku, i tako mi ne vidimo stvarnost, već imamo san. Ako bi jetra vidjela stvarnost, vidjela bi da crijeva gore. Ali ne vidi, i umjesto toga formira sliku, naprimjer zmije koja baca vani i uvlači jezik. Sasvim često sanjamo o zmijama koje se uvijaju jer jetra naša crijeva vidi zapravo kao zmije.

Zaista, ponekad također činimo s glavom ono što rade jetra i bubrezi. Naprimjer, kada vidimo iskrivljeni komad drva i znamo da okolo može biti zmija, iz daljine komad drva možemo zamijeniti za zmiju. Slično tome, unutarnja percepcija i mišljenje jetre i bubrega mogu zamijeniti smotana crijeva za zmije.

Ponekad možete sanjati o peći koja riče, i kada se probudite osjećate da vaše srce lupa. Što se tu dogodilo? Pa bubrezi su mislili o lupanju vašeg srca i mislili o srcu kao o toploj, bučnoj peći. I zato ste sanjali o vrućoj peći; tako bubrezi misle o aktivnosti vašeg srca.

Premda se ne mora smatrati 'kulturno' ovo reći, ipak je činjenica da u našem trbuhu postoji duševno biće. Duša je poput sćučnog miša koji ponekad klizne u naše tijelo. Tako ljudi misle o tome gdje se može naći duša, zar ne? Naravno, pitati gdje se duša može naći je reći da se o duši više uopće ne zna ništa. Jednako

je toliko u našem ušnom režnju kao i u našem nožnom palcu, ali duša treba organe pomoću kojih može misliti i formirati slike. Duša radi jednu vrstu mišljenja s glavom, koju veoma dobro poznajete, i drugu vrstu s jetrom i bubrežima i fokusira se na percepciju onoga što se odvija u nama. Dušu možemo svuda vidjeti na djelu u ljudskom tijelu, i to je ono što moramo razumjeti.

Prirodno, da bi ovo razumjeli trebamo znanost koja ne staje da seciranju leševa i analizi organa samo u fizičkim, materijalnim uvjetima. Moramo biti više aktivni u našem duševnom životu i mišljenju nego oni ljudi koji samo žele pogledati stvari. Naravno, mnogo je lakše secirati leševe, izvaditi jetru, i onda zapisati ono što se nađe. Za to ne trebate previše naprezati mozak. Sve što trebate je koristiti vaše oči i malo misliti dok režete jetru na manje komadiće i pogledati ih pod mikroskopom. Ta vrsta znanosti je lagana.

Nažalost, danas se gotovo sve znanosti provode na tom jednostavnom nivou. Moramo biti mnogo aktivniji u našem mišljenju i prestati misliti da možemo doći do razumijevanja ljudskog bića samo secirajući leševe i opisujući organe koje vidimo. Puko gledanje na jetru 50-0 godišnjaka ne govori nam ništa o razvoju koji je započeo još u djetinjstvu. Ono što trebamo je holistička, sveobuhvatna znanost; tome sva prava znanost treba težiti. Antropozofija teži razviti takvu znanost koja se neće ograničiti na fizičko, već će se širiti na oblast duše i duha.

Kao što sam rekao zadnji puta, za razliku od svih drugih organa, krvni sudovi ulazeći u jetru nose vensku krv, krv koja sadrži ugljični dioksid. Jetra je jedinstvena u tom pogledu. Prima vensku krv i apsorbira je. To je izuzetno važno.

Naravno, jetra također prima uobičajenu arterijsku krv, i također vene izlaze iz jetre. Ali kao dodatak tome, posebna vena, portalna vena, ulazi u jetru, dovodeći joj krv bogatu ugljičnim dioksidom. Jetra apsorbira ugljični dioksid i zadrži ga.

Vidite, kada konvencionalni znanstvenici seciraju jetru, oni vide portalnu venu ali ne misle mnogo o njoj. Ali da su napredovali do prave znanosti, crtali bi usporedbe.

Izvjesci drugi organi u našem tijelu su slični jetri, naime, oči. Premda nalazimo samo nejasnu naznaku ovoga u očima, ipak je točno da i ovdje, također, da sva venska krv opet ne izlazi. Arterije ulaze u oko i vene izlaze. Međutim, ne izlazi sva venska krv što je ušla u oko; umjesto toga širi se okom, baš kao i u jetri, samo u daleko manjoj mjeri. Zar nam to ne govori da se oko može usporediti s jetrom. Da, i zaista možemo reći da je jetra naše unutarnje oko.

Naše oči su usmjerene prema vani. One gledaju svijet vani i u tom procesu koriste vensku krv. Jetra je koristi da bi gledala što se odvija u nama. Vensku krv koristi u različitu svrhu i čini da nestane. Vidite, samo ponekad oči koriste vensku krv, odnosno kada je netko postao tužan i plače. Gorka tekućina suza izlučena je od suznih žlijezda. Kada je mala količina venske krvi zadržana od očiju aktivirana kroz tugu, mi izlučujemo suze.

U jetri se to događa cijelo vrijeme. Jetra je u stalnom stanju tuge, i vidjevši ljudsko tijelo onakvo kako jest tijekom života na Zemlji, ima se dobrog razloga za biti tužan. Jer premda obdareno najvišim potencijalom, naše tijelo jednostavno ne izgleda dobro od iznutra. Tako da je jetra jednostavno tužna cijelo vrijeme, i zato stalno izlučuje gorku supstancu nazvanu žuč. Ono što oči rade sa suzama, jetra radi za cijeli organizam izlučujući žuč. Jedina razlika je da suze teku na površinu tijela i zatim ubrzo ispare. Žuč u nama ne ispari pošto jetra gleda unutrašnjost našeg tijela. Ovdje proces percepcije postaje manje važan nego onaj od izlučivanja, što se može usporediti s izlučivanjem suza.

Sada gospodo, ako je ono što sam rekao doista točno, tada i izvjesne druge stvari nužno moraju biti točne. Iznad svega, mora biti točno da životinje, koje žive više unutra, više u njihovoj unutarnjoj aktivnosti mišljenja, ne misle manje od ljudskih bića, već više. Naravno, s njihovim glavama moraju misliti manje jer im mozgovi nisu razvijeni kao naši. Posljedično, ta stvorenja bi se trebala više usredotočiti na aktivnost njihovih jetri i bubrega; njihova jetra trebala bi percipirati više a njihovi bubrezi bi trebali misliti više. U stvari, to je ono što se doista događa kod životinja, i postoji vanjski dokaz toga. Naše oči su strukturirane tako da veoma malo venske krvi utječe u njih. Količina je toliko mala da je moderna znanost više niti ne spominje. Međutim, kod životinja, koje žive više iznutra, oči ne samo da gledaju stvari već sudjeluju i u procesu mišljenja.

Možemo reći, dakle, da su oči na neki način neka vrsta jetre i u istom smislu možemo reći da su kod životinja oči mnogo više nalik jetri nego kod ljudskih bića. Naše oči su više razvijene i stoga funkcioniraju manje kao jetra. Oči životinja ne sastoje se samo od istih elemenata kao i ljudske oči, odnosno, od vodenastog staklastog tijela, leća, i još jednog staklastog tijela. Ne, u slučaju nekih životinja krvni sudovi ulaze u oči i tamo formiraju strukturu kao što je ova koju ovdje crtam. Krvni sudovi šire se u staklasto tijelo i tamo formiraju strukturu nazvanu 'lepeza' ili 'očna lepeza'. Dakle kod životinja oči još uvijek funkcioniraju u priličnoj mjeri kao jetra. Baš kao što portalna vena ulazi u jetru,

ova lepeza doseže u oči. Ovo se događa kod životinja: čim pogledaju na nešto njihove oči počinju misliti. S druge strane kod ljudskih bića, oko samo percipira, a mišljenje je napravljeno s mozgom. Mozak je kod životinja manji i manje razvijen, i zato one ne mogu toliko misliti s mozgom i u nekoj mjeri moraju koristiti oči u tu svrhu. One to mogu jer imaju srpaste ekstenzije koje dosežu u

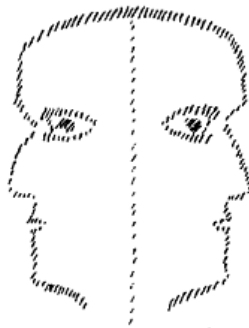

organ, omogućujući im da koriste vensku krv, koja je bogata ugljičnim dioksidom.

Nećete biti iznenađeni kada čujete što sada imam za reći; konačno, znate vi bolje nego što mislite da sup koji kruži nebom može svojim malešnim mozgom sletjeti upravo na mjesto gdje je janje! Ako bi supovi zavisili o svom mozgu umrli bi od gladi. Međutim, u njihovim očima odvija se mišljenje koje je samo nastavak mišljenja koje se odvija u njihovim bubrezima. S tim mišljenjem supovi se odluče sručiti dolje na janje. Supovi ne misle to korak po korak, od percepcije janjeta do spremnosti za napad obušavajući se pod pravim kutom da uhvate plijen. Ne, takva vrsta razmatranja traži prilično razvijen mozak. Mi bi mogli tako razmatrati, ali tada ne bi mogli slijediti takvo mišljenje. Kod supova oči već obavljaju nešto mišljenja; njihova duša je čak i u njihovim očima. Naravno, ptice to ne shvaćaju ali to mišljenje se ipak odvija.

Kao što sam ranije rekao, Židovi davnine su razumjeli njihov Stari zavjet, i znali su što je značilo reći, 'Bog me mučio noću preko bubrega'. Tako su izražavali stvarnost onoga što su njihove duše percipirale u snovima. Rekli su, 'Bog me mučio noću preko bubrega', jer su vrlo dobro znali da ljudska bića ne samo da gledaju svijet vani pomoću očiju, već također gledaju unutra s njihovom jetrom i tamo misle s njihovim bubrezima.

Ljudi drevnog Rima još su imali to znanje, također. Znali su da je svaka osoba dva ljudskog bića u jednom – jedan koji gleda vani kroz oči i jedan koji gleda unutra kroz jetru. Ako pogledate distribuciju vena u jetri, vidjeti ćete da, na neki način, gleda prema našim leđima. Zato mi percipiramo malo onoga što se odvija u nama. Baš kao što ne možemo vidjeti ono što je iza nas, tako jetra nije potpuno svjesna na što gleda. U drevnom Rimu ljudi su to znali, ali nisu to izrazili na način koji bi se odmah razumio. Umjesto toga, predstavljali su ljudsko biće kao da ima jednu glavu koja gleda naprijed i drugu, u nižem tijelu, koja je manje jasno formirana, i gleda natrag. Zatim su to predstavili jedno do drugog, kao jednu glavu s dva lica, koja gledaju u suprotnim smjerovima. Još možete u Italiji naći ova lica Janusa.

Vidite, turisti koji sebi mogu priuštiti putovanje u Italiju s njihovim vodičima također mogu pogledati i ova Janus lica. Ali kada u vezi njih konzultiraju vodiče, nema mnogo korisnih informacija. Konačno, samo je prirodno upitati se kako su Rimljani došli na ideju da oblikuju ovakve glave s dva lica. Sigurno nisu bili

toliko glupi da vjeruju da negdje preko mora žive ljudi s dvije glave. Ipak to je ono što turisti imaju tendenciju misliti, jer ne nauče ništa drugo gledajući ove rimske glave s dva lica.

Pa, vidite, iz izvjesnog prirodnog razmišljanja Rimljani su još znali ono što kasnije civilizacije nisu više znale, i što sada mi sami ponovno otkrivamo. Dakle znamo da Rimljani nisu uopće bili glupi već prilično pametni. Janus stoji za siječanj. Zašto su ovaj lik stavili na početak godine? To pitanje upućuje na još jednu misteriju.

Sada kada smo došli do točke razumijevanja da duša radi ne samo u glavi, već također i u jetri i bubrezima, možemo također vidjeti kako ta aktivnost varira tijekom godine. U toplini ljeta, na primjer, jetra obavlja malo rada. U to vrijeme, jetra i bubrezi uđu u neku vrstu duševnog sna i vrše samo njihove fizičke funkcije, jer se mi predamo toplini svijeta oko nas. U pogledu duševne aktivnosti, cijeli probavni sustav je sporiji. Ali zimi se duševno - duhovne aktivnosti nastavljaju s obnovljenom snagom. Oko Božića i Nove godine, početkom siječnja, duševna aktivnost u jetri i bubrezima doseže kulminaciju. Rimljani su to znali, i zato su nazvali ovo biće s dva lica Janus, Januar.

Kada ponovno otkrijemo mudrost skrivenu u ovim statuama, nećemo samo buljiti u njih, već ćemo ih umjesto toga moći razumjeti. Danas ljudi ne mogu više nego buljiti u ove statue. Vidite, antropozofija nije ni najmanje nepraktična. Može baciti svjetlo i na ljudsko biće i na povijest. Naprimjer, može objasniti zašto su Rimljani ove Janus glave. I bez taštine mogu reći da bi turistički vodiči trebali biti napisani od antropozofa; inače turisti mogu samo tupo buljiti u stvari bez da zaista razmišljaju o njima.

Pa gospodo, iz onoga što sam vam rekao možete vidjeti da je točno da moramo početi od tijela i njegove fiziologije da bi došli do duše i njene oblasti. Reći ću vam više o oblasti duše sljedeće subote, a u međuvremenu možete misliti o još pitanja koje bi pitali. Za sada siguran sam da shvaćate da se ne šalimo kada pokušavamo shvatiti i percipirati dušu preko tijela; ne, zaista, ovo je ozbiljna znanost.

Rasprava 16 rujna 1922.

VI

Da bi upotpunili našu sliku o ljudskom biću obratimo pažnju na ono što se svaki dan događa u našem tijelu kada se odvijaju izvjesni procesi. Konačno, složenije procese možemo razumjeti samo ako smo naučili one osnovne. Zato želim opet raspravljati procese ishrane i s njihovog fiziološkog i psihološkog aspekta.

Kada jedemo, uzimamo hranu kroz usta. Uzimamo tekuće i čvrste supstance, i udišući kroz pluća uzimamo plinovite. Ali naše tijelo može asimilirati samo tekuće. Stoga se sva naša čvrsta hrana mora otopiti već u ustima. To se postiže malim žlijezdama u našim ustima i nepcima koji stalno proizvode pljuvačku. Morate ih sebi predstaviti svugdje u usnoj šupljini, čak i na rubu jezika. Viđene pod mikroskopom žlijezde koje proizvode pljuvačku nalikuju malim grozdovima grožđa jer se sastoje od klastera malih spojenih ćelija. One proizvode pljuvačku, koja zauzvrat mora otopiti i prožeti svu hranu da bi bila probavljiva.

Mi percipiramo tu aktivnost prožimanja s našim osjetilom okusa. Tijekom toga mi kušamo hranu. Baš kao što percipiramo boje s očima, tako percipiramo i okus hrane osjetilom okusa.

Dakle, ono što jedemo je otopljeno i kušano, u ustima. Preko našeg osjetila okusa postajemo svjesni onoga što jedemo. Pljuvačkom pripremamo hranu za dalje procesiranje i apsorpciju od tijela. Ali da bi to postigli, pljuvačka mora sadržavati izvjesnu supstancu zvanu ptialin koji je proizveden od žlijezda slinovnica i transformira našu hranu tako da je onda stomak može dalje procesirati.

Jednom kada je naša hrana otopljena i prožeta ptialinom, ulazi u stomak kroz jednjak. Tamo hranu treba dalje procesirati, a za to je potreba još jedna posebna supstanca. Ta supstanca je proizvedena u stomaku, baš kao što je pljuvačka i ptialin koji sadrži, izlučena u ustima. Naš stomak, dakle, proizvodi još jednu vrstu pljuvačke koja prožima hranu. Posebna supstanca sadržana u toj pljuvački naziva se pepsin.

Vidite, nakon dobi od sedam, mi više nemamo nikakvo osjetilo okusa u stomaku. Ali mala djeca mogu kušati njihovu hranu tamo baš kao i što odrasli kušaju u ustima. Da bi potpuno razumjeli ljudsko biće, moramo proučavati duševni život malog djeteta. Odrasli mogu najviše imati nagovještaj kako je to kušati u stomaku kada je taj organ uznemiren i pomiče hranu prema gore umjesto dolje u crijeva. Tada mogu dobiti ideju da se okus može percipirati u stomaku. Pretpostavljam da su barem neki od vas imali ovo iskustvo da hrana koja je već bila u stomaku dolazi natrag u usta. Sjetiti ćete se da zaista ima gori

okus od svega što jedemo, ili barem od većine u svakom slučaju. Hrana koja ima okus kao ono što se vraća iz stomaka sigurno se neće smatrati za deliciju.

Sada taj je neugodan okus morao nastati negdje. Pa, počelo je u stomaku. U našim ustima hrana je ukapljena i onda samo prožeta ptialinom. U stomaku je dalje zasićena s pepsinom, i zato sada ima drugačiji okus.

Ima više toga u našem osjetilu okusa nego je to odmah očito. Pretpostavimo da ste vrlo osjetljivi i popijete nešto vode. Ukoliko voda nije prokuhana, uopće neće imati loš okus. Ali ako ste pojeli mnogo šećera baš prije toga, vaš jezik je podešen na taj okus, i voda će imati kiselkast okus. Vidite da je naše osjetilo okusa prilično komplicirana stvar. Međutim, okus kakvi mi odrasli poznajemo ne potječe iz usta, već iz stomaka. Djeca osjećaju ali još ne misle, i zato ne znaju kakvo je kušanje ustima. Stoga maloj djeci treba davati hranu koja nema toliko loš okus u stomaku. Majčino mlijeko, ili također mlijeko općenito, to je takva hrana, jednostavno jer nema loš okus u stomaku i jer postoji srodnost između beba i majčina mlijeka. Konačno, djeca su rođena iz istog tog tijela koje proizvodi to mlijeko. Zbog te veze između mlijeka i bebe, mlijeko nema loš okus u stomaku djeteta, ali ako bismo malu djecu prerano hranili drugom hranom ona bi im bila odbojna. Kao odrasli nemamo više primjedbi na tu hranu jer je naš osjećaj okusa ogrubio. Maloj djeci bi takva hrana bila odbojna jer s njom nemaju srodstva. Tako do 'stomaka' mogu napisati 'djetetov osjećaj okusa'.

Da se vratimo na hranjive supstance u stomaku, jednom kada su prožete pepsinom, one uđu u dvanaestopalačno crijevo, malo i veliko crijevo i tako dalje. Ako bi himus jednostavno ostao u crijevima bez daljnje obrade, postao bi tvrd i uništio nas. Dakle još nešto se mora dogoditi, nova aktivnost koja proizlazi iz još jedne žlijezde. Kao što znate, imamo žlijezde u našim ustima i u našem stomaku, i također imamo jednu veliku iza stomaka. Naziva se gušterača. Izlučuje vrstu sline koja teče kroz delikatne sudove u crijeva. Tamo je himus prožet tom trećom tekućinom.

Supstanca proizvedena od gušterače je zapravo u nama transformirana. U početku nalikuje pepsinu proizvedenom u stomaku. Međutim, na svom putu prema crijevima, mijenja se. Postaje snažnija i oporog mirisa, jer se u ovoj točki na himusu mora raditi snažnije nego prije. Opora tekućina izlučena od gušterače nazvana je tripsin. Drugim riječima, gušterača proizvodi tekućinu koja postaje tripsin, oštra supstanca u crijevima. To je treća tekućina koja prožima himus.

Kao što sam rekao zadnji puta, naša u glavi usredotočena svijest više ne percipira procese koje himus prolazi. Umjesto toga oni su percipirani, kušani ili osjećani od jetre i mišljeni od bubrega. Jetra i bubrezi imaju duševne osobine i mogu percipirati baš kao što mi percipiramo s osjetilnim organima u našoj glavi. Nismo svjesni percepcije jetre i bubrega osim, kao što sam rekao, u snovima; tamo su te percepcije izražene na slikovit način. Naprimjer, himus napreduje kroz vijugava crijeva i prožet je tripsinom. On djeluje kao stimulans i može

potaknuti snove o zmijama. Na duševnom nivou percepcija jetre je tako transformirana u nešto mutno i nejasno.

Dakle, jetra percipira procese koji uključuju ptialin, pepsin i tripsin. Žao mi je, ali moramo koristiti ove strašne nazive koje su nažalost skovali znanstvenici. Današnje takozvane eksperte vrijeđaju svi pokušaji da se razjasne stvari, i zaista bi bili šokirani ako bi dali nova imena ovim supstancama. Mogli bismo to, naravno, ali suzdržavam se od šokiranje znanstvenika koje nije neophodno s novim terminima i nastaviti ću koristiti stara imena, ptialin, pepsin i tripsin. Himus je zaslinjen tri puta s tri različite tekućine. Ove aktivnosti su povezane s percepcijom jetre.

Sada gospodo, pokušajmo razumjeti kako se te percepcije jetre odvijaju. Kao analogiju, promislite što se događa kada držite sirovi luk ispod nosa. Vaše oči zasuze, zar ne? Ako držite hren blizu nosa, oči će vam se također napuniti suzama. Sada, zašto je to? Vaše oči puštaju suze jer hren i luk djeluju na suzne žlijezde koje zatim izlučuju gorke suze. Učinak hrena i luka na suzne žlijezde ugrubo je kao onaj od himusa na jetru. Himus koji se kreće kroz crijeva uzrokuje da jetra izlučuje neku vrstu suza, naime, žuč. Luk mora biti percipiran, mora se osjetiti, ako će uzrokovati nastanak suza. Slično tome, jetra percipira himus i dodaje žuč koju je izlučila. To je dakle četvrta tekućina koju naše tijelo proizvodi:

Usta: osjećaj okusa – ptialin

Stomak: osjećaj okusa djeteta – pepsin

Gušterača: percepcija jetre – tripsin

Jetra: žuč

Nakon što je himus bio prožet ptialinom u ustima, s pepsinom u stomaku, i tripsinom preko štitnjače, jetra konačno dodaje žuč. Tek u toj točki pojavljuje se mišljenje u bubrezima.

Nakon što je prožet s četiri različite tekućine himus je apsorbiran kroz crijevne zidove i limfne sudove i zatim u krv. Vidite, dakle, da se veoma kompleksan život odvija u ljudskom tijelu. Cijelim putem od usta do konačne apsorpcije u krvi, himus je stalno transformiran tako da se može pravilno probaviti od stomaka kao i od cijelog tijela.

Sada gospodo, ako bi pokušali duplicirati ove procese u laboratoriju, čak i ako bi bili vrlo pametni profesori, to ne bismo mogli; Ne bismo mogli duplicirati procese probave. Trebali bi žvakati hranu da je prožmemo pljuvačkom, onda bi je trebali zasiti s tekućinama proizvedenim od stomaka, gušterače i jetre. Očito, ne bismo to sve mogli napraviti u laboratoriju; ipak oni se stalno odvijaju u nama, svakog dana našeg života. Istina, mi smo dosta inteligentni, ali procesi u našem trbuhu pokazuju daleko veću inteligenciju nego je ljudi obično imaju. Probavni proces je organiziran veoma mudro i nije ga lako duplicirati.

Imati ćete još više poštovanja za ove procese kada vam ih opišem detaljnije. Što mi obično jedemo? Pa, jedemo hranu napravljenu od biljaka, životinja i minerala. Tako da je široki raspon supstanci koje ulaze u naša usta, zatim u naš stomak i crijeva, i sve te supstance moraju biti transformirane kroz različite procese prožimanja slinom koje sam opisao.

Naprimjer, pomislite na krumpir. Od čega se sastoji? Sastoji se uglavnom od škroba. Kada jedemo krumpire mi zapravo jedemo škrob. To je jedna od naših glavnih hrana. Krumpiri se sastoje gotovo u potpunosti od škroba, i od tekućina koje ga prožimaju, posebno vode. Zbog njegovog sadržaja i snažnih životnih snaga u njemu, krumpir izgleda onako kako izgleda. On je zapravo živi škrob, koji u probavi mora biti uništen kao što sam objasnio. Škrob je također sadržan i u drugim stvarima, ne samo u krumpiru. U stvari, sve biljke sadrže škrob, i kada jedemo biljke jedemo škrob.

Što još jedemo? Bilo da jedemo hranu iz biljnog ili životinjskog carstva, također uzimamo proteine. Također ih nalazimo u jajima; tamo su u njihovom čistom obliku ali već nekako 'umrtvljeni'. Dakle jedemo proteine, kao dio mesa ili biljke. Uvijek jedemo proteine. To je druga najvažnija hrana.

Kao dodatak škrobu i proteinu, također jedemo masti. Premda ima više masti kod životinja nego kod biljaka, postoje izvjesne biljne masti. Da bi se pravilno hranili, trebamo biljne ili životinjske masti. One su naša treća najvažnija hrana.

Naša četvrta glavna hrana su soli i drugi minerali. Moramo ili jesti hranu koja ima dovoljno soli i minerala ili staviti solnicu na stol tako da hrani možemo dodati sol koju naše tijelo treba.

Sve ove supstance završe u crijevima i tamo su transformirane. Pa, što od njih nastaje? Pošto su supstance hrane bile dobro pripremljene slinom i probavnim sokovima u stomaku, mogu se prožeti slinom i treći puta u crijevima; neće se tamo stvrdnuti već biti transformirane.

Škrob: šećer

Protein: tekući protein

Masti: glicerol, masne kiseline

Minerali: minerali

Što nastaje od škroba u probavi? Transformiran je u šećer. Drugim riječima, kada jedemo škrob, on postaje šećer u stomaku. Ako želimo imati šećera u nama i ako ga možemo dovoljno proizvesti sami, ne bi ga trebali uopće jesti iz jednostavnog razloga jer ga možemo proizvesti iz škroba. Ali premda je u našoj prirodi da možemo mnogo toga napraviti, nismo svemogućí. Tako mi ne proizvodimo dovoljno šećera, u nekim slučajevima premalo. Da bi upotpunili ono što crijeva sama normalno proizvode, našoj hrani moramo dodati šećer. Da sumiramo, naša crijeva transformiraju škrob u šećer, što je prilična umješnost.

Kao što znate, ljudi skloni probavnim problemima, nalaze da im meko kuhana jaja bolje pašu od tvrdo kuhanih. Naravno, jaja koja su počela trunuti sigurno nam ne pašu. Protein je za nas dobar, ali ako je još živ kada uđe u naša crijeva, postati će i u nama također, beskoristan i smrdljiv. Ne možemo ga koristiti u našim crijevima u obliku u kojem je izvan nas. Protein prvo mora biti transformiran; iznad svega mora biti rastopljen. Neće se otopiti ako ga samo stavite u vodu. Treba više od same vode da se otopi protein. Posebno je to tripsin, više nego druge tekućine, koji može rastopiti protein.

Tijekom te transformacije, u našem tijelu je formirana još jedna supstanca kao rezultat tekućina proizvedenih od gušterače. Čudno, ono što se tamo razvija je alkohol. Da, mi proizvodimo alkohol u našem tijelu. Dakle, ne bi trebali piti nikakav alkohol jer ga stalno proizvodimo u našim crijevima. Tek kada jetra postane pohlepna na alkohol i neće biti zadovoljna s percepcijom male količine koja se proizvodi u crijevima, ljudi postaju alkoholičari.

Neki ljudi su o tome uvijek znali i koristili to da presude u korist pijenja vina i piva. Svađali bi se s trezvenjacima govoreći da nije moguće da se potpuno suzdržimo od alkohola jednostavno zato jer ga sami malo proizvodimo u crijevima. Pa, to sigurno na opravdava ako se postane pijanac i pije prekomjerna količina alkohola. Ako pijemo previše alkohola, drugim riječima, ako jetri dajemo previše pohlepe za njim, naša jetra će degenerirati bujno rastući.

Konačno, jetra mora pravilno funkcionirati. Ako stalno raste, male žlijezde u njoj počinju oticati, i onda jetra ne može više proizvesti žuč potrebne kvalitete. Stoga himus više nije pravilno prožet s žuči i ulazi u limfne i krvne sudove bez da je pravilno probavljen. Neravnoteža tada doseže i srce i utječe na njega. Zato je jetra ljudi koji piju previše piva i tako dalje, bolesna i izgleda sasvim drugačije nego kod ljudi koji rijetko piju ili koji su zadovoljni s malom količinom alkohola proizvedenom u njihovim vlastitim crijevima, što bi u biti svakako trebalo biti dovoljno.

Poremećaji jetre i srca rezultiraju iz pretjerane konzumacije alkohola. Zato veliki broj ljudi u München-u ima takozvano pivsko srce. Naravno, i njihova jetra je također oštećena iz istog razloga. Vidite, možemo razumjeti razne nepravilnosti i bolesti ispitujući što se događa himusu u našem organizmu, proučavajući probavni proces.

Dakle kada je protein ukapljen, alkohol formira i prožima protein; to sprječava da protein trune. Kao što znate, ako želimo nešto sačuvati od kvarenja stavljamo to u žesticu; jer alkohol djeluje kao prezervativ. Dakle sam organizam može sačuvati protein prožimajući ga alkoholom koji je proizveo. Mudro uređeno, zar ne?

Ne možemo dobiti iste rezultate ako bi pokušali duplicirati ove složene procese koji se događaju u nama. Naprimjer, ako bi željeli sačuvati ljudski organ ili mali organizam, stavimo ga u alkohol i pokažemo na nekoj znanstvenoj

izložbi. Ali tripsin ispunjava tu ulogu na mnogo delikatniji i inteligentniji način u našim crijevima. On proizvodi alkohol i koristi ga da prožme protein.

I što se događa mastima? Pa gospodo, one ulazu u crijeva i transformirane su i od tripsina i od žuči. Dvije supstance razviju se iz masti. Jedna od njih je glicerol. Već ga poznajete u njegovom komercijalnom obliku; mi ga također proizvodimo u tijelu. Kao dodatak glicerolu, formiraju se svakakve masne kiseline kada su masti transformirane u probavi. Jedino soli i minerali prolaze kroz malo promjene. Oni su samo otopljeni za lakšu probavu. U osnovi ostaju kakvi jesu u hrani koju jedemo; ostaju nepromijenjeni.

Dakle kada jedemo, uzimamo škrob, protein, masti i minerale. Jednom kada smo ih probavili, oni su pretvoreni u šećer, otopljeni ukapljeni protein, glicerol, masne kiseline, i soli i minerale. Što se tada događa tim transformiranim supstancama? Sjetite se, one su sada različite od onih koje smo pojeli. Naš organizam ih je promijenio.

Pa vidite, prije par stoljeća, u Švicarskoj je postojao liječnik koji je imao ideju o probavnim procesima koje sam opisao. A ipak ga moderni znanstvenici preziru. Njegovo ime je bilo Paracelsus, i bio je profesor u Baselu. Ali ljudi tamo su ga otjerali jer je znao više od njih. Čak i danas je prezren. Premda je bio vrlo inteligentna osoba, pao je s litice i slomio lubanju. Da je bio ono što se sada naziva cijenjeni građanin, recimo gradski savjetnik, još bi poštovali sjećanje na njega. Ali on je bio osoba koja je znala više od drugih. Dakle zvali su ga pijancem i rekli da je zato pao s litice. Pa, tako je to u svijetu. Kao što sam rekao, znao je mnogo i uvijek je jako naglašavao ove transformacijske snage u nama. Ali tijekom stoljeća od njegovog vremena to je sve zaboravljeno.

Da se vratim na prethodno pitanje, što se događa ovim transformiranim supstancama u nama? U tom pogledu, moderni znanstvenici rade pod velikom zabudom. Oni kažu da supstance kao što je šećer, ukapljeni protein, alkohol, glicerol, masne kiseline i minerali, svi ulaze u krvne sudove, kroz njih ulaze u srce, i otuda se nose u ostatak organizma. Dopustite da kažem ovdje da su sve ove supstance, naravno, sada ukapljene, neke su više guste tekućine a neke manje, a gušće zaista ulaze u krvne sudove i od tamo dosežu ostatak tijela. Međutim gospodo, promislite što se događa kada šećer stavite u čašu vode i popijete. Naravno, voda nije slatka samo na dnu, gdje se smjestio šećer, već je cijela voda slatka. Šećer se otapa u vodi. Isto vrijedi i za sol. Ova čaša vode, koju možemo usporediti s ljudskim tijelom, ne treba posebne sudove da svuda distribuira šećer ili sol, jer su apsorbirani svuda u tekućini.

Prije nekog vremena sam vam rekao da se ljudska bića sastoje od 90 posto vode, ili barem tekućine. Ovdje govorimo o živoj vodi, ali ipak vodi. Sada, trebaju li ove supstance zaista krvne sudove da bi bile apsorbirane u cijelom tijelu? Da li šećer proizveden u našim crijevima treba posebne sudove da dođe u sve dijelove organizma? Ne, naravno da ne. Mi ljudska bića sastojimo se od toliko mnogo vode upravo u svrhu distribucije šećera svuda.

Ljudi su običavali reći da alkohol kojeg pijanica konzumira ulazi u srce putem crijeva i zatim je od tamo distribuiran tijelom. Uvjeravam vas, gospodo, kad bi sav taj alkohol prvo ušao u ljudsko srce, osoba ne bi umrla za nekoliko godina, već za par dana. U stvari može se dokazati da bilo koja tekuća hrana koju uzimamo ne doseže ostatak tijela preko krvnih sudova, već umjesto toga na isti način na koji je i šećer dodan u čašu vode distribuiran u cijeloj vodi.

Istina, kada je zdrava osoba žedna i popije čašu vode, tada je ta voda asimilirana i dodana himusu u crijevima po potrebi i doseže srce i ostatak tijela putem krvnih sudova. Međutim, kada su krvni sudovi i srce primili dovoljno, voda se više ne distribuira kroz sudove bez obzira koliko pijemo. Tamo ne treba više vode. Ako pijemo upravo dovoljno da utažimo žeđ – recimo čašu ili čašu i pol – to uopće ne škodi. Ali sve izvan te količine, bilo koji višak – recimo treća ili četvrta čaša – voditi će do izlučenja vode u urin. Ta nepotrebna tekućina neće se, takoreći, gnjaviti da ide kroz srce, ali pošto je naš organizam stupac vode a ta dodatna količina je suvišna, jednostavno je ispuštena s urinom. Samo zamislite što se događa kada ljudi sjede u pubu ili baru i piju treću ili četvrtu čašu piva. Možete ih vidjeti da ustaju i odlaze negdje! To pivo ne uzima si vremena da najprije ide kroz srce; ide prečicom, jer, konačno, ljudski organizam je u biti tekući.

Dakle, možemo sumirati ovako: himus, koji se sastoji od šećera, tekućeg proteina, glicerina, masnih kiselina i minerala, apsorbiran je izravno od cijelog organizma. Samo gušće tekućine su distribuirane pomoću krvnih sudova. Zato minerali mogu biti deponirani u našoj glavi i drugim organima; stižu tamo ne kroz krvne sudove, već ulaze u organe direktno.

Ako bi uvijek osjećali soli i minerale deponirane u našoj glavi, imali bi glavobolju. Višak soli u glavi tamo uzrokuje bol. Vjerojatno ste čuli za migrenu, o kojoj smo već razgovarali. Stvari se mogu objasniti na različitim nivoima. Što je migrena? Do nje dolazi prekomjernim deponiranjem minerala, posebno mokraćne kiseline, u glavi. Mokraćna kiselina nije izlučena s urinom, već ostaje u glavi. Zato jer hrana nije pravilno pripremljena i zadržava minerale. Migrena nije tako 'profinjena' bolest, konačno, čak i ako najviše pogađa 'profinjene' ljude. Migrena je zapravo prilično nepristojna bolest. Supstance koje su trebale biti izlučene s urinom, umjesto toga ostaju u desnom dijelu glave jer su se već počele kvariti u stomaku. Drugim riječima, što god radi na lijevoj strani organizma utječe na desnu stranu glave. Za minutu ću objasniti zašto je to tako.

Koliko soli i mineralnih supstanci naš organizam može podnositi? Sjetite se, kao što sam ranije rekao, naša glava sadrži moždanu tekućinu. Samo zbog te moždane tekućine naš mozak je dovoljno lagan za naš organizam. Kao što znate, čvrsti predmet ima određenu tromost ili težinu u zraku, ali kada ga stavimo u vodu, njegova težina je smanjena. Ako to ne bi bilo tako, mi ne bi mogli plivati. Ako mozak ne bi bio obješen u tekućini, njegova težina bi bila oko 1500 grama. Suspenzija mozga smanjuje njegovu težinu na samo 20 grama.

Međutim, akumulacija depozita ponovno povećava težinu i čini mozak preteškim. Istina, suspenzija u tekućini smanjuje težinu i deponiranih soli. Ali sada promislite o razlici između ljudskih bića i životinja. Vidite, naša glava je na vrhu organizma, koji tako podržava mozak. To je drugačije kod životinja; tamo glavi nedostaje čvrsta potpora i visi, takoreći, nad prednjim dijelom tijela. Koje su posljedice te razlike? Kod ljudskih bića mali pritisak glave je apsorbiran od tijela. Ovaj pritisak nije na taj način apsorbiran kod životinja, i to je velika razlika između ljudi i životinja.

Znanstvenici uvijek pokušavaju otkriti kako su ljudi evoluirali od životinja. Pa, to je u redu, pokušati to razumjeti, ali, stvarno, to nije način za gledati na ljudska bića. Naprimjer, ne možemo reći da zato što majmuni imaju toliko i toliko kostiju i ljudska bića imaju isti broj, da su oni u osnovi slični. To ne mijenja činjenicu da čak i kod gorila ili orangutana glava visi dolje nad prednjim dijelom tijela, bez obzira koliko uspravno hodaju. Ljudska glava, s druge strane, podržana je uspravnim tijelom koje apsorbira pritisak.

Nešto se izvanredno događa u nama ovdje. Minerali koje imamo u nama kreću se iz stomaka u glavu i tamo su deponirani. Ako ih je previše, moraju se kroz tijelo vratiti da bi bili izlučeni. Ali još nešto se također mora dogoditi drugim supstancama koje imamo u nama nakon probave. Dok se kreću prema gore, one prolaze još jednu transformaciju jer uspravno tijelo dijelom kompenzira gravitaciju. Te supstance dijelom postaju lakše, a dijelom postaju više koncentrirane, kondenzirane, i formiraju sedimente. Kao što često nalazimo sedimente kada pokušamo nešto otopiti, tako i ovdje imamo sedimente ili depozite duž puta kojim se te supstance kreću od stomaka do glave. Dakle, najmanje čestice kreću se prema gore, i na putu su transformirane od umanjene gravitacije. Što im se sada događa? Te supstance koje potječu iz naše hrane sada se pretvaraju u vrstu fosfora. Zaista, hranjive supstance se samo ne kreću gore u glavu, već je putem dio šećera, glicerina, i tako dalje, transformirano u fosfor.

Vidite, u osnovi ima dvije vrste supstancu u našoj glavi; soli i drugi minerali, koji su u priličnoj mjeri kao što su i bili prije nego smo ih progutali s našom hranom, i fosfor, raspršen kao zrak, u stvari u disperziji čak i finijoj nego je ona od zraka. To dvoje, soli i fosfor, ono su što uglavnom nalazimo u našoj glavi. Druge su prisutne samo da bi nas održale živim. Ali dvije najvažnije supstance u ljudskoj glavi su soli i fosfor.

Kao što ću vam kasnije pokazati, moguće je dokazati da ljudsko biće ne može pravilno misliti ako ne dobije soli i druge minerale koje treba. Soli i minerale trebamo za mišljenje. Dodajući ovo onome što smo već rekli o mišljenju, možete vidjeti da je ljudsko biće vrlo komplicirano.

Kopf { Salz: Denken
Phosphor: Wille

Ako imamo previše fosfora u nama, što je zbog jedenja hrane koja je previše začinjena, postajemo uznemireni kao razmaženo dijete, želeći sve dodirnuti i imati. Budući da imamo fosfora, volja je tu. Ako je previše fosfora, naša volja se počinje vrpolti. Kada taj višak nivoa fosfora doseže našu glavu, nećemo se samo vrpolti i postati, kako kažu, nervozni – to nema veze s živcima već s fosforom – već ćemo početi buncati i poluditi. Da bi uopće imali volju moramo imati malo fosfora. Ako u sebi imamo previše fosfora, poludimo.

Dakle, pretpostavimo da vam netko da nešto soli i vi to želite da bi mislili. Kako bi to napravili? Vi to cijelo vrijeme radite. U našoj glavi uvijek uzimamo sol za mišljenje. Sad odlomite malo fosfora, ogulite malo fosfora s vrha šibice i pokušajte ga zapaliti. Ova supstanca bi trebala imati volju, biti puna snage volje. Dobro, izgorjeti će, i ispariti, ali neće razviti nikakvu snagu volje! Ipak to radite cijelo vrijeme u vašem tijelu.

Zar ne vidite da u vama postoji nešto što je daleko pametnije od vaše jadne glave, koja ne može od soli napraviti pametni um, a od fosfora volju? I to nešto nazivamo duševno - duhovnim, to je nešto što živi i radi u nama. Koristi soli i minerale u glavi i uzima fosfor fino raspršen poput dima, za volju.

Ako ove stvari proučavamo na pravi način, idemo iz fizike u duševno - duhovnu oblast. Ali moderni znanstvenici ne gledaju izvan stomaka. Najviše, znaju da se šećer i druge supstance razvijaju u stomaku. Tada izgube trag kako se supstance distribuiraju u tijelu i ignoriraju što se događa izvan ove točke. Zato konvencionalna znanost nema ništa za reći o duševno - duhovnim stvarima. Ta limitirana znanost mora biti proširena i nadopunjena. Ne smijemo se ograničiti na stomak i misliti o glavi kao da je samo privjesak na vrhu tijela. Kako se soli i fosfor popnu u glavu ne može se vidjeti. Ljudi stoga zamišljaju da se u glavi odvijaju isti procesi kao i u stomaku. To je zato jer moderni znanstvenici obično znaju samo nešto o stomaku; ipak i tamo samo shvaćaju da su formirane nove supstance ali ne znaju da jetra percipira i da bubrezi misle. To ne znaju jer, konačno, ni o glavi ne znaju mnogo.

Zato konvencionalna znanost čak ni ne traži ništa drugo, misleći da jetra na stolu za autopsiju daje potpune informacije. Ali informacija koja će se dobiti od te jetre je daleko od potpune, jer u vrijeme kada je uklonjena iz tijela jetra je već izgubila svoje duševne snage. Dok god su duševne snage u organima, oni se ne mogu ukloniti iz tijela.

Tu vidite da zaista ozbiljna znanost mora nastaviti gdje naša moderna znanost staje. To je ono što je važno. Zato smo ovdje izgradili Goetheanum, da bi omogućili znanstvenicima da znaju ne samo nešto nepotpuno o stomaku, već umjesto toga da mogu objasniti cijelo tijelo. Kada to mogu napraviti, predstavljati će pravu znanost.

Rasprava 20 rujna 1922.**VII**

Pa gospodo, da bi razumjeli ljudsko biće još bolje nego sada, pogledajmo na Zemlju. Jednostavno ne možemo proučavati našu fizičku egzistenciju u izolaciji, bez da uključimo Zemlju.

Kada posjećujete muzeje prirodne povijesti, ponekad nalazite ostatke životinja i biljaka koje su ovdje živjele prije dugo vremena. Možete zamisliti da su se događale svakakve stvari prije nego su ove biljke i životinje istrunule do izvjesne točke. Možete razumjeti da su u najboljem slučaju kosti nekih životinja ostale netaknute, dok su mišići, meko tkivo, srce, i drugi organi istrunuli ubrzo nakon smrti. Međutim kosti su sačuvane jer je mulj i ostali takav materijal ušao u njih i one su konačno postale okamenjene. Te okamenjene kosti mogu se proučavati i dobiti ideju kako je bilo na Zemlji davno ranije. Onda Zemlja nije mogla biti kakva je danas jer su na njoj živjele potpuno različite biljke i životinje, i vrste koje danas poznajemo nisu se mogle razvijati u tadašnjim uvjetima. Očito je Zemlja morala izgledati potpuno drugačije u dalekoj prošlosti. To ćete jasno vidjeti iz onoga što ću danas govoriti.

Rano u zadnjem stoljeću, oko godine 1810, živio je prirodoznanstvenik s imenom Cuvier. Rečeno je da je samo iz gledanja kostiju mogao reći kako je životinja izgledala. Kada temeljito proučavamo takve okamenjene kosti, čak i ako imamo samo kost podlaktice, na primjer, lakatnu kost, možemo si predstaviti kako je životinja izgledala; jer promjena u strukturi cjeline izravno utječe na oblik svakog dijela. Tako možemo utvrditi kako je tijelo životinje kao cjelina izgledalo samo na osnovu par kostiju. Naravno, ponekad možemo naći potpune kosture životinja iz daleko prošlosti. Ali čak i pojedine kosti mogu nam dati dobru ideju o tome kako su tada stvari izgledale.

Sada ću opisati kako je Zemlja izgledala prije mnogo tisuća godina. Sada ću vam samo nešto reći o tome, a kasnije možemo ići u detalje. Ovakva je jednom bila Zemlja.

Zamislite Zemlju – ovdje ću nacrtati mali dio – ali predstavite je sebi bez čvrstih planina koje znamo. Umjesto toga, Zemlja je bila baš kao i površina naše Zemlje sada nakon što je kišilo nekoliko tjedana, zapravo i blatnjavija. Da smo živjeli tada, morali bismo plivati – i time bi postali veoma blatnjavi – ili bi morali utonuti u mekano blato. Pa, tada nije bilo ljudskih bića kakve poznajemo. Zemlja je bila vrlo muljevita i u njoj su bile svakakve stvari.

Kada idete u šetnju i sakupljate kamenje kao što nekoć donio gospodin Erbsmehl, ili idete još dalje u Švicarsku i nađete čak i tvrđe, zamislite da je sve to stijenje jednom bilo otopljeno u mulju Zemlje baš kao što soli mogu biti

otopljene u vodi. To je bilo moguće jer je blatnjava Zemlja sadržavala razne kiseline koje su mogle otopiti svakakve stvari. Jednom riječju, površina Zemlje sastojala se od osobitog mulja. A iznad površine, nije bilo atmosfere kakvu poznajemo, koja se sastoji samo od kisika i dušika, već je sadržavala sve vrste kiselina u plinovitom obliku. Sadržavala je čak plinove sumporne kiseline i dušične kiseline. To vam govori da ljudska bića kakva poznajemo nisu mogla živjeti tamo. Ti plinovi nisu bili vrlo koncentrirani, ali su ipak bili u zraku, čak iako samo u tragovima. Zrak oko Zemlje je u to vrijeme također imao još jednu osobitu karakteristiku: bio je vruć otprilike kao što biste vi bili ako bi se stisnuli u staromodnu seosku peć upravo ugrišanu za pečenje kruha. Našli bismo da je temperatura neugodna kao i miris sumporne kiseline.

Iznad sloja zraka bio je još jedan; bio je čak topliji i formirao oblake koji su sadržavali sumpornu kiselinu, dušičnu kiselinu i druge supstance, i vijčane munje i strašne praskove groma. Tako je izgledalo okruženje Zemlje.

Da bi dali ime, nazovimo ovaj topliji sloj 'vatreći zrak'. Nije bio plamteći vruć, kao što moderna znanost netočno pretpostavlja. Nije bio topliji od peći spremne za pečenje. Više dolje i bliže Zemlji, slojevi postaju hladniji. Ali nazovimo ovaj gornji sloj 'vatrenim'; ono što je ispod nazvati ćemo 'zemaljski mulj'. Sada imate grubu ideju kako je tada bilo na Zemlji.

Povremeno je zelenkasto-smeđi mulj dolje na Zemlji postajao čvrst i kompaktan kao konjsko kopito, i potom bi se ponovno otopio. Ti dani otvrdnjavanja odgovaraju na neki način onom što zovemo zima. Kada je Sunce sijalo ljeti, mulj bi opet postao otopljen. A iznad je bio topli zrak koji sadrži svakakve supstance koje su se kasnije taložile na tlu kako se zrak sam pročišćavao.

To se stanje kasnije razvilo u jedno drugo tijekom kojega su živjele vrlo čudne životinje. Tamo u vatrenom zraku su živjele svakakve životinje. Njihovi repovi su bili od ljuski, ali su bili ravni, tako da su mogle letjeti u vatrenom zraku. Imale su

krila poput šišmiša i tanku glavu. Kako se udio štetnih para u vatrenom zraku smanjivao, te životinje su letjele naokolo. Bile su posebno opremljene za život u takvom okruženju. Naravno, kad su oluje bile posebno velike i kad bi zavladale strašne grmljavine i munje, tada im ne bi bilo ugodno; ali kad se stvari postajale bolje, kada je samo malo pucketalo i bilo malo bolje, voljele su živjeti u takvom vremenu, u slabom bljesku munje. Tamo su letjele uokolo, a mogle su čak širiti nešto poput električnog pražnjenja oko sebe i slati to dolje na Zemlju. Da su ljudi živjeli na Zemlji u to vrijeme, osjetili bi prisutnost jata takvih ptica gore, iz takvih električnih emisija. Zaista su to bile male zmajske ptice, emitirajući elektricitet i živeći u vatrenom zraku.

Vidite, ta su stvorenja bila iznimno dobro i delikatno građena. Imala su izuzetno fina osjetila. Orlovi i supovi koji su se razvili iz tih drevnih ptica nakon mnogo metamorfoza, zadržali su samo svoj snažan vid od onoga što su im imali preci. Ali ta drevna stvorenja su osjećala sve, pogotovo svojim krilima poput šišmiša, koja su bila veoma osjetljiva, gotovo osjetljiva kao i naše oči. S krilima su mogla opažati sve što se događa. Naprimjer, kada bi Mjesec zasjao, imali su takav osjećaj blagostanja da bi klepnuli krilima; baš kao što pas maše repom kada je sretan, tako bi ta stvorenja klepnula krilima. Bilo im je dobro na mjesecini. Lutala bi naokolo, posebno su voljela oko sebe stvarati male vatrene oblake, nešto što krijesnice još i danas mogu. Kada bi Mjesec zasjao, one bi gore bile poput sjajnih oblaka. To je ono što bi vidjeli da smo živjeli tamo, jata svijetlećih sfera i oblaka.

Na sunčevu svijetlu, ptice se ne bi osjećale tako da oko sebe stvaraju male sjajne oblake. Više bi se skupljale u sebe i počele prerađivati supstance koje su upile iz zraka – tvari koje su bile otopljene u zraku. Usisavale bi te supstance. Zatim bi ih 'probavljale' na Suncu. Zaista su to bila osobita stvorenja, te zmajske ptice koje su živjele u vatrenom zraku Zemlje.

Više dolje, na blatnjavoj zemlji, živjele su životinje koje karakterizira činjenica da su gigantske veličine [praznina u tekstu]. Živjele su na Zemlji, napola plivale, napola gazile u blatu. Nekoliko ostataka tih životinja mogu se vidjeti u prirodoslovnim muzejima. Te gigantske životinje su nazvane ihtiosaurima, doslovno 'riblji gušteri'. Ti ihtiosauroi su životinje za koje zapravo možemo reći da su živjele na Zemlji. Izgledale su prilično čudno. Imale su neku vrstu glave poput dupina, ali njuška im nije bila toliko tvrda, a tijelo im je bilo poput ogromnog ali delikatnog guštera, s užasno debelim ljuskama. U glavi su imali ogromne trokutaste zube poput krokodila. Imale su također nešto poput peraja slične kitovim, ali mekane, s kojima su mogle napola plivati a napola se motati po blatu.

Ali najčudnija stvar u vezi ovih stvorenja je da su imala ogromne oči koje su emitirale svijetlo. Pa. da ste tada bili živi, vidjeli bi električne točke gore u oblacima, posebno tijekom mjesecine, kada su svijetleće ptice posebno voljele letjeti okolo. U zoru, vidjeli biste kako gigantsko svijetlo ide prema vama sa tijelom većim nego što je ono od kita i perajama za plivanje kroz mekano blato,

perajama koje bi se ukrutile kada bi stvorenje došlo na očvrtnuti mulj. Na nekim mjestima je mulj koji je prekrivao zemlju postao čvrst poput potkove, dovoljno čvrst da te životinje stanu na njega. Tada su se kretala pretvarajući njihove peraje u ruke koje su iznutra bile fleksibilne. Tako su mogla hodati po tvrdom, rožastom i području poput pustinje i plivati gdje je blato postajalo mekše. Ako biste tada putovali brodom – hodati bi bilo nemoguće – mogli ste naletjeti na takvu gigantsku životinju i mogli bi se na nju popeti s ljestvama. To bi bilo kao današnje penjanje na planinu. Zaista bi se susreli s planinom životinje, takoreći. Dakle vidite, stvari su tada bile potpuno različite.

Baš kao što je Cuvier mogao vidjeti kako je životinja morala izgledati samo gledajući jednu od njenih kostiju, tako i mi iz ostataka ovih ihtiosaurova možemo dobiti kako su živjeli. Možemo vidjeti što su mogli napraviti s gigantskim perajama i da su imali ogromne oči, poput gigantskog fenjera, koje su sjajile iz daleka tako da bi se životinji mogli ukloniti s puta.

Još dalje dolje, duboko u mulju, živjele su druge životinje. Potpuno su uživale u gaženju i valjanju u blatu i uvijek su izgledale prljavo, prekrivene zelenkasto-smeđom prljavštinom. Povremeno bi ove životinje stavile svoje velike glave gore u mekše blato. Međutim, većinu vremena hodale su okolo u tome, ovisivši o tome da je tlo ponegdje očvrtnulo. Tamo bi obično samo ležale u blatu kao lijene svinje, dolazeći na površinu samo povremeno i izvlačeći glave iz blata.

Kao što sam rekao, životinje s ogromnim očima zovemo ihtiosaurovi; one koje su živjele bliže zemlji zovu se plesiosaurovi. Ove potonje su također imale tijelo poput kita a glave kao gušteri; oči su im bile sa strane glave, dok su ihtiosaurovi imali velike sjajne oči na prednje dijelu glave. Tijelo plesiosaurova koje je bilo poput kitovog bilo je potpuno prekriveno ljuskama. Čudna stvar u vezi njih je bila da su zbog njihove velike lijenosti i jer bi se obično udobno smjestili na čvršćem dijelu mulja, plivajući poput velikih čamac kroz juhu od mulja, ti plesiosaurovi imali su četiri noge, koje su im, iako nespretne, pomagale da hodaju sasvim udobno. Plesiosaurovi više nemaju peraje, za razliku od ihtiosaurova koji su mogli ukočiti i izravnati njihove peraje i koristili su ih za potporu na čvršćim dijelovima zemlje. Kao kontrast tome, plesiosaurovi su imali stopala poput ruku. Također iz njihovih ostataka možemo vidjeti da su morali imati snažna rebra.

To je dakle kakve su stvari bile na drevnoj Zemlji. Plesiosaurovi su vodili lijeni život dolje u mulju, a ihtiosaurovi su plivali i letjeli okolo – da, životinje s perajama mogle su letjeti tek iznad tla. Iznad njih, u polutami i na mjesecini, lebdjeli su sjajni oblaci zmajskih ptica. Tako je onda bilo na Zemlji.

Kao što sam rekao, plesiosaurovi su bili lijenčine, ali za to su imali razloga. U to vrijeme sama je zemlja bila ljenija nego je danas. U naše vrijeme rotira svakih 24 sata. Pa, u vrijeme koje opisujem, Zemlja je rotirala mnogo sporije, i stoga su mnoge stvari tada bile drugačije. Da je zrak danas tako čist to je zbog činjenice da Zemlja sada rotira svaka 24 sata. Drugim riječima, Zemlja je postupno postala marljivija.

Gledano s našeg stajališta, zmajske ptice morale su imati najneugodniji život; loše su stajale. Naravno, one to nisu vidjele na taj način, već su imale najveće zadovoljstvo i uživanje u onome što bi mi smatrali za jadan život. Vidite, tamo su ihtiosauroi s njihovim ogromnim sjajnim očima hodali, plivali ili letjeli kroz veoma topao zrak, i te sjajne oči privlačile su ptice kao što svijetlo privlači komarce. Ista stvar se događa u malim razmjerima kada upalite svijetlo i komarac to vidi, leti prema tome, i bude izgoren. Dakle, te ptice tamo gore, bile su potpuno hipnotizirane od velikih očiju ihtiosauroa, bacajući se dolje, i onda bi bile pojedene od ihtiosauroa koji su živjeli na onome što je zujalo okolo u zraku koji ih okružuje. Da ste mogli hodati okolo na ovoj čudnoj drevnoj Zemlji, rekli bi, 'Ova gigantska stvorenja jedu vatru!' jer upravo je tako izgledalo. Ogromne životinje su letjele okolo i jele vatru koja je prema njima letjela kroz zrak.

Ponekad, plesiosauroi su također podizali glave iz mulja, i njihove oči su sjajile, također. Dakle, kada su ptice nasrtale dolje i plesiosauroi bi dobili njihov dio također.

Sve ovo ima smisla kada sakupimo sve činjenice zajedno da bi imali potpunu sliku. Ihtiosauroi su jeli najviše vatrenih ptica; plesiosauroi bi dobili samo ono što je ostalo. I baš kao što se pokazu rebra pothranjenog psa, tako su i plesiosauroi imali stršeca rebra. Iz njihovih ostataka vidimo da su u drevna vremena bili neuhranjeni.

Vjerojatno mislite da su divne ptice gore bile jadne. Činjenica je da su u stvari osjećali zadovoljstvo padajući u ralje ihtiosauroa; to je njima bilo blaženstvo. S druge strane, samo 'jedači-vatre', premda su morali jesti, osjećali su se gotovo više neugodno nego oni koje su gutali. Vatrene ptice su se blaženo bacale u ogromne ralje, ali ihtiosauroi su se počeli osjećati neugodno u stomacima zbog elektriciteta koji se razvijao tamo. Konačno, ihtiosauroi su se sastojali samo od stomaka; malo toga drugog je bilo u njima. Kao rezultat jedenja ove vatre i razvijanja elektriciteta, ta ogromna stvorenja su postupno postala slabija. Naravno, sve je to uzelo mnogo vremena, jer ta stvorenja-ribe mogla su izdržati čak i više nego ljudska bića o kojima smo već rekli da se mogu nositi sa mnogo toga. S vremenom, malo po malo, ihtiosauroi su postajali sve slabiji i slabiji. Njihove oči sjajile su manjim sjajem i nisu toliko privlačile ptice kao ranije. Ihtiosauroi su sve više patili od bolova u stomaku. I koje je bilo značenje toga? Konačno, sve u svijetu ima značenje.

Vidite, dok su ihtiosauroi jeli i probavljali ova vatru, njihovi stomaci promijenili su se do točke da više nisu stomaci. Konačno su se same životinje promijenile i preuzele različite oblike.

Moderna znanost nam kaže samo da su tamo bile različite životinje koje su postupno metamorfozirale. To nije ništa bolje nego reći ljudima da se jednom davno Bog spustio, uzeo grudu zemlje i iz nje formirao Adama. Jedno razumijemo kao i ovo drugo.

Ali dobro ćete razumjeti ono što ću vam sada opisati. Jer su ihtiosauroi i plesiosauroi jeli zmajске ptice, njihova utroba se promijenila, i oni su se razvili u različite životinje. Faktor koji je doprinio tom razvoju bila je činjenica da se Zemlja postupno počela rotirati brže, ne brzo kao danas, ali brže nego ranije, kada je bila prilično lijena. Dodatno, supstance koje bi bile štetne kasnijim stvorenjima nataložile su se iz zraka i ujedinile sa zemljom. To posebno vrijedi za spojeve sumpora. Tako je zrak postajao sve čišći premda ne čist kao što je danas.

U njegovom kasnijem stanju, zrak je bio više vodenast i prožet s gustim vodenim parama. Na neki način, zrak je zapravo bio čistiji ranije jer je bio topliji, i supstance koje je sadržavao bile su više razrijeđene. Kasnije se ohladio i postao veoma maglovit. Ta magla je omatala cijelu Zemlju. Čak ni pod utjecajem Sunca nije se potpuno podigla. Onda je mulj postupno odebljao i ono što su kasnije postale stijene počelo se kristalizirati. Mulj je odebljao, ali bio je još tamo. Na nekim mjestima je bio kompaktan, a u sredini bio je još uvijek više tekući, smečkasto-zeleni mulj. A iznad svega ovoga, bio je magloviti zrak.

Ogromne biljke razvije su se u ovom maglenom zraku. Paprat koju danas možete naći u šumama je mala u usporedbi s ovim ogromnim, poput paprati, biljkama, koje su rasle prije mnogo tisuća godina. Ove biljke potapale su plitko korijenje u spužvastu, muljastu zemlju kada god bi malo očvrtnula, i uzdizale su se visoko i doslovno formirale šume paprati. Do tada, površina zemlje je postala malo kompaktnija i sadržavala razne tipove stijena koje još nisu bile stvarno čvrste već su imale konzistenciju voska; između njih je svuda bio mulj, iz kojeg je rasla ova gigantska paprat. Razvila se gdje god je bio priličan broj stijena, i između tih područja bila su prazna područja koja su izgledala drugačije.

Niti su ihtiosauroi niti plesiosauroi imali ikakve koristi od tih velikih šuma. Tlo je bilo previše čvrsto za plesiosaure; oni bi postali još prljaviji jer bi se preko njihovih ljuski formirala kora. Zemljina površina je definitivno postala previše čvrsta za ihtiosaure. Obje vrste životinja nisu mogle preživjeti pod ovim uvjetima. Međutim, njihovo 'jedenje vatre' već ih je osudilo na istrebljenje.

Ako bi se vratili u ovaj kasniji stupanj u zemljinom razvoju – a 'kasniji' znači tisuće i tisuće godina kasnije – našli bi je sasvim promijenjenu. Sada su različite životinje živjele u mulju. Njihovi ostaci, koji su sačuvani, omogućuju nam da si predstavimo kako su ove životinje izgledale. U biti, ova stvorenja su se također sastojala od ogromnog stomaka; njihove glave nalikovale su onoj od tuljana ali su više bucmasti. Dok su oči drevnih ihtiosauroa sjajile, oči ovih kasnijih stvorenja postale su crne. Te životinje imale su četiri prilično nespretna stopala koja su sličila na ruke, i njihova tijela su bila potpuno prekrivena vrlo finom dlakom.

Ova stvorenja su vodila čudan život na ovoj drevnoj Zemlji. U određena vremena bila su duboko dolje u mulju, gdje su se kretala okolo. Uglavnom su pokretala grudi, koje su bile ogromne, i bile su pola pluća pola grudi. Pluća su im još uvijek bila izvan tijela, takoreći. U određena vremena ova stvorenja su plivala i zagazila u šumu i jele papratna stabla. Iz jedača vatre, evoluirali su jedači

biljaka. Bili su potpuno prekriveni s nečim što je nalikovalo kosi žene, i imali su ogromne, bucmaste glave, poput onih od tuljana. Da ste hodali okolo u to vrijeme, vidjeli bi ih da dišu ispod vode i kreću se u šumu. S njihovim ogromnim raljama, jeli su koliko su mogli od gigantske šume. Te životinje su preživjele u naše vrijeme kao ono što sada zovemo morske krave. [praznina u tekstu]

Zašto su se te životinje razvile? Evoluirale su jer su njihovi preci jeli zračne životinje, i zbog električnih sila koje su apsorbirali njihova tijela su se promijenila. Morske krave nisu evoluirale izravno od ihtiosa, već iz životinja koje su im vrlo slične. Ono što su te kasnije životinje običavali jesti odredilo je njihov vanjski oblik. Bile su transformirane kroz ono što su jele.

Ove detalje treba dodati onom što nam govori moderna prirodna znanost. Vidite, davno prije površina Zemlje bila je mnogo mekša nego je danas. Oblici životinja o kojima sam upravo govorio razvili su se zbog onoga što su ta stvorenja uzimala kada su jela zračne životinje.

Sada, i zmajске ptice su također morale promijeniti njihov oblik jer zrak više nije sadržavao iste supstance kao i ranije. Postupno su se približile Zemlji i kasnije pretvorile u ptice. Dolje na zemlji, životinje su uvijek bile transformirane kroz ono što su jele. Naprimjer, plesiosa, su postupno razvili četiri ogromne noge poput stupova, gigantski stomak, bucmastu tuljansku glavu, i rep, ali su zadržale enormnu veličinu. Ako ugazite na vrapca, one je naravno zdrobljen pod vašim stopalom. Stvorenje koje opisujem bilo je tako ogromno da je moglo ugaziti na noja i zdrobiti ga. U usporedbi s ovim drevnim stvorenjem, životinje koje sada žive na Zemlji bile bi kao miš od najvećih životinja koje znamo. Ostaci ovih ogromnih stvorenja, koje nazivamo megaterija, pronađeni su.

Megaterija se kretala okolo u skladu s njihovom konstitucijom, odnosno, polako, ili onoliko koliko su njihove noge poput stupova dopuštale. Živjele su na onome što god bi doletjelo vani iz zraka, što je postalo drugačije, u njihove ogromne ralje ispunjene oštrim krokodilskim zubima, premda ne snažne kao one u njihovih predaka. Neke od onih ranijih životinja su nekako preživjele i puzale okolo kao krokodili. Međutim, uglavnom su gažene stopalima i zdrobljene od megaterije. Takve su stvari bile onda.

I tek sada, nakon što su se sve ove stvari dogodile, zrak se postupno očistio, i nestale vodene pare koje su blokirale sunčeve zrake kao veo, premda tanak. Sada, u kasnijem dobu, Sunce je moglo punom snagom sijati na Zemlju.

Ali moramo također razmotriti unutarnji aspekt ove cijele stvari. Životinje koje sam opisao, ihtiosa i plesiosa i kasnije morske krave ili megaterija, sve su bile prilično neinteligentne, izuzev možda ihtiosa, koji su bili pametniji od ostalih. Međutim, to ne možemo reći za zmajске ptice u zraku; one su bile akutno osjetljive. Možete misliti da smo mi ljudska bića zaista pametni, jer mi ne bi dobrovoljno uletjeli u ralje ihtiosa kao one zmajске ptice. Međutim, ja ne mislim da je to točno. Da ste u to vrijeme bili zmajска ptica vi bi također to napravili. One ptice su bile inteligentne; bile su vrlo osjetljive na Mjesec i na

Sunce, baš kao što su naše oči. Ali one ptice su percipirale stvari cijelim tijelom, posebno s krilima. Šišmiši, također, imaju osjetljiva krila, premda mnogo manja naravno.

Dakle, zmajske ptice su bile osjetljive na Sunce i na Mjesec. Kao što sam rekao, formirali su sjajni elektromagnetski štit oko sebe, i kada je Mjesec sijao na taj vatreni zrak, same životinje, iz svojih vlastitih snaga, počele su sjajiti, sjajiti i svjetlucati poput krijesnica. Ne trebamo preopteretiti našu imaginaciju već znanstveno zaključiti da su ta stvorenja imala drugačiju senzaciju zvjezdanog neba nego su imale mračnog i bez zvijezda. Odgovarale su na svijetlo zvijezda vrlo ugodnom senzacijom u njihovim krilima, i kao rezultat njihova su krila postala išarana.

U izvjesnoj mjeri, možemo i danas dokazati sve ove stvari ako pažljivo promatramo. Naravno, nije mnogo ostalo od onih ptica pošto su imale veoma meka tijela; teško da ćemo naći i njihove fosilne tragove. Međutim, pažljivo ispitivanje 'mekših' fosila, posebno vapnenačkih, otkrilo je otiske krila koji se mogu proučavati. Naravno, to traži da otvorimo svoje umove, ranije nego da smo uskog uma kao što su često profesori. Premda su krila zmajskih ptica otišla, naravno, možemo još uvijek naći njihove otiske u vapnencu. Ako bolje pogledate fosile, nalazite otiske svakakvih zvijezda. To su tragovi otisaka zvijezda na onim krilima.

Neću trebati još mnogo dodati prije nego kažete da sve ovo zvuči prilično kao ono što sam neki dan rekao o jetri i bubrezima. Mi još nosimo u našim trbusima sliku ili repliku uvjeta na drevnoj Zemlji. Ove zmajske ptice su bile kao oči Zemlje. To znači – mogu samo kratko ukazati na ovo sada na kraju današnjeg razgovora – da je cijela Zemlja zaista bila stvorenje, riba, a gigantske životinje su se kretale na Zemlji kao što se kreću bijela krvna zrnca u našem tijelu. Naša tijela su na neki način Zemlja. Usput, bijele krvne ćelije izgledaju kao one drevne životinje, jedino što su mnogo manje, naravno.

Drugim riječima, Zemlja je kao cjelina bila ogromna riba, gigantske životinje i zmajske ptice bile su stalno pokretne oči s kojima je Zemlja gledala vani u kozmos. To da je Zemlja sada mrtva tek je kasniji razvoj. Izvorno je bila živa kao što smo mi sada ovdje u ovoj predavaonici. Ogromna stvorenja koja sam opisao, megaterija, morske krave, plesiosauri, ihtiosauri i tako dalje, izgledala su vrlo slično bijelim česticama koje se kreću u našoj krvi, jedino mnogo veće. Zmajske ptice su se zauzvrat ponašale veoma slično kao i naše oči, izuzev toga da se naše oči ne kreću okolo kao što su one ptice radile.

Dakle jednom je Zemlja bila ogromna, lijena životinja koja se polako rotirala oko osi i gledala u kozmos sa svojim stalno pokretnim očima, zmajskim pticama. Ono što sam opisao, jedenje vatre i tako dalje, sve u velikoj mjeri izgleda kao procesi koji se odvijaju u našem stomaku i crijevima. S druge strane, zmajske ptice izgledaju vrlo slično kao ono suprotno bijelim krvnim ćelijama, naime, moždanim ćelijama, koje se šire u naše oči.

U zaključku, Zemlju ćete razumjeti kada je vidite kao umrlu životinju. Tek nakon što je Zemlja izgubila vlastiti život druga bića su mogla ovdje živjeti, među njima, kao što ću opisati kasnije, ljudska bića.

Ono što se dogodilo gigantskom stvorenju Zemlji je ono što bi se dogodilo ako bi umrli i naša bijela krvna zrnca postala nezavisna bića. Sada smo suočeni s ovim ogromnim lešom. Nije čudo da moderni geolozi, koji mogu proučavati samo mrtve stvari, ispituju samo ovaj leš Zemlje. Znanstvenici općenito proučavaju samo mrtve stvari; seciraju leševe. Ali ako zaista želimo nešto razumjeti, moramo gledati na ono što je živo. Zemlja je jednom bila živa, letjela lijeno prostorom kao gigantsko stvorenje; mogla je gledati vani očima koje je svuda imala, naime, okretnim malim zmajskim pticama.

Sve ovo je od znatnog interesa, i sljedeći puta ćemo ići u još detalja.

Rasprava 23 rujna 1922.

VIII

Sada moramo ići u još detalja o zadnjoj temi koju sam naćeo. Zadnji puta sam govorio o ćudnim stvorenjima koja su naseljavala Zemlju i o tome kako su živjela. Takoćer sam rekao da je na jednom stupnju sama Zemlja bila živi organizam, biće.

U raznim muzejima još imamo ostatke ihtiosaúra, plesiosaúra, megaterije i morskih krava. Kada ih proućavamo, nalazimo da sve ove životinje imaju jednu stvar zajedniću. Njihova tijela su bila pokrivena oklopom ili ljuskama, i imale su snažne prednje ruke ili šape. Bile su toliko velike da bi mogli na njima prošetati. Mogli ste ih udariti velikim ćekićem bez da ih stvarno ozlijedite, zbog njihovog zaštitnog ljuskastog oklopa. Sve što je ostalo od tih drevnih stvorenja, premda u mnogo manjem obliku, su kornjaće i krokodili. Iako su mnogo manje, ove životinje su nasljednici tih prehistorijskih stvorenja koje su, kao što sam rekao, nosile oklop od rožnatih ploća.

Sada pokušajmo dobiti ideju kako su razvile njihov oklop od rožnatih ploća. Da bi to istražili, moramo početi od najmanjih detalja. Zamislite da je pas ozljećen. Životinje imaju izvanredan instinkt za iscjeljenje, i vjerojatno ste primijetili što pas radi kada je ozljećen. Najprije od svega, obićno liže ranu, zaslini je. Tada pas najviše od svega voli ležati na Suncu i pušta da Sunce sija na ranu. Što se tada dogaća? Nad ranom se formira vrsta korice. To možemo oslikati ovako. Ako je ozljeda ovdje, pas će prekriti cijelu površinu rane sa slinom i pustiti da na to sija Sunce. Sunce radi na slini, i iz toga će se razviti korica ispod koje rana može zacijeliti. Psi imaju izvanredne instinkte za iscjeljenje, iz kojih mogu poduzeti prave korake da se iscijele.

Sada možemo ovo proširiti. Možemo promotriti ćudnu pojavu koja će nam pomoći da shvatimo kako rana psa iscjeljuje. Znaćte da mi udišemo zrak. U tom procesu ulazi kisik i širi se našim tijelima; to nam omogućuje da živimo. Bez kisika odmah bismo se ugušili. Što mi radimo zauzvrat? Nismo naroćito zahvalni zraku koji nam daje kisik. U našim tijelima kisik se kombinira s ugljikom da bi se formirao ugljićni dioksid, kojeg zatim izdahnemo. Zapravo smo prilićno nezahvalni našem okruženju i stalno ga onećišćujemo. Da smo okruženi samo ugljićnim dioksidom, ugušili bi se. Svježii zrak je unutar nas transformiran; mi to

izdahne i zapravo onečišćujemo naše okruženje s time. Stalno izdišemo ugljični dioksid, u kojem ni jedno ljudsko biće ili životinja ne mogu preživjeti. Tako možete vidjeti da se u osnovi život životinje sastoji u udisanju supstanci koje podržavaju život iz okruženja i zauzvrat dajući one štetne.

Životinjski život uskoro bi bio u lošem stanju ako bi se sva stvorenja ponašala tako nedolično kao ljudska bića i životinje, koji onečišćuju zrak. Ako bi svi oblici života bili jednaki, Zemlja bi davno dosegla stanje gdje više ništa ne bi moglo živjeti, i cijela Zemlja bi samo bila jedno ogromno groblje. Dobra je stvar da se biljke ne ponašaju tako nedolično, već rade suprotno. Dok mi i životinje udišemo kisik i trujemo zrak izdisanjem ugljičnog dioksida, biljke udišu ugljični dioksid, zadržavaju ugljik i otpuštaju kisik. Zbog postojanja biljaka, posebno šuma, život na Zemlji može se nastaviti. Da nema šuma, ili da velike korporacije posijeku stabla, što su već započele u određenoj mjeri, život bi postao mnogo manje zdrav. Od vitalnog je značaja shvatiti da trebamo šume. Ako nas zanima samo drvo i obaranje stabala, život na Zemlji postupno činimo nemogućim. Dakle možemo reći, da stvari na Zemlji stoje tako da se, ljudska bića i životinje zapravo loše ponašaju jer zagađuju okolinu, dok je biljke i šume regeneriraju.

Vidite gospodo, tako stvari stoje sada; ali nije uvijek bilo tako. Moramo shvatiti da se Zemlja promijenila i da je bila sasvim drugačija u vrijeme koje sam opisivao prije par dana. Ako bi sada prošetali, ne bi mogli naletjeti na ihtiosaure, kao što biste mogli tada. Zemlja se stalno mijenja i u budućnosti će izgledati drugačije. Ipak, što biste mogli zaključiti iz svega što smo do sada naučili? Vidite da ono što imamo unutar nas i ono što dajemo, da nas ne može održavati. Moramo primiti nešto dodatno. Na ovom stupnju evolucije, moramo primiti ono što nam biljke mogu dati ako ćemo živjeti. Ne možemo postojati samo na onom što imamo unutar nas. To bi nas uništilo.

Jasno možete vidjeti da ono što nam je korisno i dobrobit kada to imamo u nama, uništava nas kada nam dolazi izvana. Naprimjer, bili bismo u lošem stanju kada bi imali previše kisika u nama. Ipak stalno moramo dobivati kisik izvana. Drugim riječima, supstance koje su štetne kada su u nama, od koristi su kada dođu do nas izvana, a one koje su blagotvorne kada su u nama, štetne su kada utječu u nas od izvana.

Sada kada smo shvatili da nešto mora utjecati u nas što je različito od onoga što je u nama, vratimo se opet u prošlost. U našoj imaginaciji vratimo se u period kada su ihtiosaure napola plivali a napola gazili cijelom Zemljom i kada su plesiosaure poskakivali okolo. Sjetiti ćete se što sam rekao o tim uvjetima. Ali postojao je također i period prije ovoga. Kako su stvari izgledale u veoma davna vremena, čak i prije ihtiosaure i plesiosaure?

Pa gospodo, sudeći po ostacima ostalim iz ove davne prošlosti, životinje tog perioda su bile još više nezgrapne nego kasnije. Znae, možete proučavati plesiosaure u muzejima. Vidjeti ćete njihovu gigantsku veličinu, njihov debeli ljuskasti oklop, težak poput oklopa srednjovjekovnog viteza, i njihove nezgrapne

noge. Možete zamisliti da ovi momci nisu bili nimalo okretni ni graciozni, već strašno nezgrapni. Ali sa svom njihovom fizičkom nezgrapnošću, još su imali stopala poput peraja, što im je omogućilo da plivaju i da se drže za stvari. Na neki način, bili su moderna stvorenja u usporedbi s onim prije njih. Još ranije životinje, koje su bile prethodnica ihtiosaurima, plesiosaurima i megateriji, čak su bile više nezgrapne jer praktički nisu imale ništa osim mekog tijela koje još nije bilo diferencirano. Bilo je nešto poput glave naprijed, prilično dug rep natrag, i oko svega enormni ljuskasti oklop.

Ako ste ikada vidjeli kamenicu, možete misliti o njoj kao o sićušnom patuljku u usporedbi s ovim drevnim kreaturama. Njeno cijelo tijelo je poput želea, ljjigavo, i okruženo ljuskom. Ako sada školjku predstavite sebi malo promijenjenu i prekrivenu ljuskama kao kornjača i unutar toga predstavite meko tijelo kamenice, dobiti ćete ideju o životinjama koje su nastanjivale Zemlju prije ihtiosaure i megaterije.

U to vrijeme Zemlja je bila gušće konzistencije, gušće od mlijeka. Planine kakve danas poznajemo još su bile otopljene u njoj. Zemlja je bila gruda prilično gustog umaka u prostoru. U njoj su plutale gigantske kamenice za koje bi ova cijela sala bila patuljak. Bile su toliko enormne da ste mogli nacrtati cijelu Francusku na njenim leđima; tamo bi lako stala cijela Francuska. Starije od ovih životinja bile su toliko ogromne jer je i Zemlja još bila ogromna.

Dakle, tamo su na Zemlji jednom živjela gigantska stvorenja koja su se zapravo sastojala od supstance poput želea i koja su se mogle pomicati jedino na način na koji to rade kamenice, jedino što je ovima potonjima potrebna mnogo rjeđa voda. Ova stvorenja poput želea, nosila su gigantski oklop kao naše kornjače i plivala okolo u gustoj tekućini Zemlje.

Možete usporediti Zemlju tog perioda s ogromnom zdjelom guste juhe u kojoj su kneadle. Njih trebate zamisliti toliko čvrste na jednoj strani da bi polomili zube ugrizavši u njih i vrlo mekane na drugoj. Samo zamislite da biste mogli ukloniti čvrsti dio poput šešira. Drugi dio je toliko mekan da ste ga mogli pojesti; bio je mekši od guste tekućine Zemlje u kojoj su ova stvorenja plutala.

Ove drevne životinje imale su nešto što još i danas možete vidjeti kod izvjesnih malih insekata. Naprimjer, vjerojatno ste svi vidjeli puževe kako pužu. Možete slijediti njihov trag jer ostavljaju trag sluzi. Danas Sunce osuši sluz i tako nema velikog značaja. Ali u tim drevnim vremenima kada Zemlja nije bila potpuno čvrsta, životinje koje sam opisao također su otraga ostavljale sluz, koja se onda miješala s gustom zemaljskom juhom. Ova stvorenja su stoga bila korisna za Zemlju.

Sada možete promatrati samo tragove ovih stvari. Naprimjer, kada hodate niz stazu nakon dobrog pljuska, posebno ovdje oko Goetheanuma, za kišnih dana gliste svuda pužu okolo. Gdje su one ostalo vrijeme? Žive u Zemlji, gdje rade tunele kroz koje pužu. Vidite, da nije ovih glista, naša polja bi bila daleko manje

plodna, jer supstance koje ostavljaju iza mijenja tlo. Ne bi trebali misliti da je bilo što u prirodi suviše.

Gigantske kamenice u drevna vremena radile su nešto sasvim slično; stalno su izlučivale sluz koja je obnavljala tekuću Zemlju. Ali stvari su danas malo različite. Bez obzira koliko mnogo ovih supstanci naši puževi i gliste izluče i dodaju zemlji, njihova izlučevina odumire u zemlji kakva je sada. Mi sigurno imamo koristi od onog što gliste i puževi ostavljaju iza na tlu polja i livada; to je izvrsno gnojivo kada uroni u zemlju. Ali vidite, ono što ove životinje daju zemlji ne dolazi živo; to nema životne snage.

Ali u drevna vremena kada su gigantske kamenice izlučivale supstance u tekućoj Zemlji, događalo se nešto izvanredno, nešto što se u sličnom obliku događa čak i danas. Proces oplodnje kod većine nižih životinja – pa čak i nekih razvijenijih – različit je od oplodnje kod viših životinja i ljudskih bića. Ženke riba, žaba i drugih vodozemaca, negdje odlože nakupinu jaja, a mužjaci zatim bace sjeme na ta jaja i oplode ih. Oplodnja se tako događa izvan tijela ženke. Drugim riječima, ženka negdje položi jaja i otiđe. Mužjak ih nalazi, oplodi, i isto tako ostavi. Proces oplodnje je potpuno vanjski i sveo bi se na ništa da Sunce ne sija na ova oplodena jaja. Bez Sunca, odumrijeti će. Ali ako Sunce obasjava oplodena jaja, razviti će se u mlade životinje. Ovaj proces se još odvija u naše vrijeme.

U vrijeme kada su ove gigantske kamenice plivale u ovoj zemaljskoj juhi, sluz koju su izlučivale učinila je mogućim da se takva ogromna stvorenja uvijek iznova razviju iz zemlje. Stara umiru, ali nova se razvijaju iz zemlje. Dakle sama Zemlja rađa ove nezgrapne, gigantske životinje a zauzvrat je oplodena od njihove sluzi. Možete zamisliti, dakle, da je jednom cijela Zemlja bila živi organizam, živo biće. Njen život je morao biti podržavan sa sluzi koju su ova stvorenja stalno lučila. Da je debela zemaljska juha postojala sama po sebi, ove ogromne životinje bi također izumrle. Izlučivale su sluz i tako stalno održavale život Zemlje, omogućujući joj zauzvrat da rodi nova stvorenja, koja su opet oplodila Zemlju i tako dalje.

Ali ona ne bi mogla lučiti sluz da nije bilo nečeg drugog. Spomenuo sam da je Zemlja bila kao gusta juha. Ali sluz životinja bila je mnogo rjeđa. Kako je bilo moguće da životinje imaju sluz rjeđe konzistencije od same Zemlje? Na prvi pogled mislili bi da nije moguće da grumeni rijetke sluzi nastanu iz guste tekućine Zemlje.

Vidite, gospodo, ako otopite sol u čaši vode, može se dogoditi da nešto potone i napravi talog na dnu čaše. Sada je voda postala rjeđa nego prije, kada je u njoj bila otopljena cijela sol. Rjeđa otopina je blizu vrha, a gušća tekućina je blizu dna. Ako sada okrenete čašu naopako, cijela otopina soli će isteći vani, i ne bi bilo taloga. Ali to zamišljeno prevrtanje ilustrira uvjete drevne Zemlje. U toj gustoći zemaljskoj juhi živjele su ogromne kamenice. Imale su ljuskasti oklop na vrhu i sluz ispod. Od čega se oklop sastojao? To nije bilo ništa drugo nego ono što se odvojilo od guste zemaljske mase. Kao što se sol odvaja od vode i taloži dolje,

tako se i ova gusta, vrlo gusta masa, koja je formirala oklop poput kornjačinog, odvojila od zemaljske mase; ali prema gore, tako da razrijeđeno ostaje dolje. Tako uvjetno rečeno, obrnuta čaša ili glava, mogla se podići iz vode. Jedino što je sol, takoreći, stigla na vrh.

I što se dogodilo toj soli? Pa, gospodo, vratimo se na ono što pas radi kada ima ranu. Prvo liže rani, zatim pušta da na nju Sunce sija. Tekućina na površini postaje gušća i ubija nešto u rani. Inače bi ušla bakterija, povećala pogođeno područje, i životinja bi umrla. Vidite, tu se formira vrsta školjke, iz materijala od unutra formira se kora. Sluzava tekućina koju pas stavlja na svoju ranu, dolazi iz njegove utrobe. Kada Sunce sija na tu tekućinu, toplina je zadeblja.

Bilo je isto i sa drevnim životinjama. Sunce je sijalo na tu gustu zemaljsku juhu, i kao rezultat izvjesna područja su na isti način bila zadebljana kao što se krasta stvara na rani psa. Ona su postala ljuske za kamenice. Ispod te zadebljane mase ljuski, sluz je sada bila rjeđa. Tako su nastale gigantske kamenice.

Ipak one ne bi bile tamo da na njih nije sijalo Sunce. Bez sunčeva svjetla ne bi mogle postojati. Tako imamo čudnu pojavu da je tijekom dana Sunce sijalo na napola-tekuću Zemlju, stvarajući ove ogromne kamenice.

Ali od toga ne bi bilo nikakve koristi što su je, krećući se kroz tu gustu juhu, te životinje oplodile pomoću tanke sluzi koju su izlučivale. Samo od toga ne bi bilo koristi. Zemlja je morala sadržavati još nešto. To je moralo biti nešto poput jaja. To je razumljivo, zar ne? Zemlja je nekad morala biti poput jaja. Samo se tako mogla oploditi.

Da bi razumjeli to stanje kada je Zemlja bila gusta juha, moramo ispitati kako se jaje može oploditi. Raspravljali smo o muškim stvorenjima u davna vremena, onima koja su oplodili Zemlju. Ali cijela Zemlja bi trebala biti ženski pandan, ogromno kolektivno jaje. Kako je to bilo moguće?

Ako želite razumjeti nešto kao što je to, morate pažljivije ispitati svijet oko vas. Biti ćete iznenađeni, ali moram skrenuti pažnju na nešto drugo na trenutak, nešto čega više moderni ljudi nisu potpuno svjesni. Ipak, nije to samo da bi izgledalo misteriozno kada pjesnici opisuju kako ljubavnici šetaju po mjesecini, kada žele opisati osobe koje se vole. Mjesec je zaista uvijek snažno utjecao na ljudsku imaginaciju.

Možete misliti da ovo nema ništa sa našom sadašnjom temom, ali ima. Mjesočina aktivira našu maštu. I vidite, to je vrlo čudna stvar da mjesočina aktivira maštu. Kada učeni ljudi našeg vremena imaju povremeno nalet inteligencije, smisle zaista lijepe stvari. Naprimjer, prije nekog vremena živio je u Parizu učenjak koji je sebi rekao: 'uz sve lijekove koje imamo možemo toliko malo učiniti za ljude'. Zaista je čudno da je jedan učenjak u Parizu to konačno otkrio. Ako ćemo ljude učiniti zdravijima, trebali bi raditi nešto drugačije. Biti ćete iznenađeni što je rekao. Savjetovao je ljudima da pažljivo čitaju Goetheova Fausta, ne da uzimaju samo stvari koje uključuju intelekt, jer Goetheov Faust

stimulira maštu, a mašta je zdrava. Čak je i materijalistički učenjak smatrao da je čitanje Goetheova Fausta dobro jer potiče maštu. Rekao je da su danas ljudi toliko pametni i koriste samo intelekt. Ali je tvrdio, da um zapravo ljude čini bolesnima. Ali kada bi čitali Fausta i uronili u sve slike u Faustu, bili bi puno zdraviji.

Ovaj učeni čovjek želio je da se ljudi prožmu zdravom vitalnošću, životnim snagama. Vidite, uvid poput ovoga je jedinstven, svijetli trenutak, kakvih moderna znanost nema veoma mnogo. To je zdravo jer vas potiče na bolju probavu. Doista je istina: osoba bolje probavlja kada proučava Goetheova Fausta nego kada proučava znanstvena djela. Ona uzrujavaju želudac, s Goetheovim Faustom želudac postaje zdraviji, ali i ostali organi. Odakle to dolazi? Pa Goetheov Faust dolazi iz imaginacije a ne iz uma.

Samo promislite o ovome na trenutak: kada god ljudi dopuste da na njih utječe Mjesec, njihova imaginacija je aktivirana. Više od ičega drugog, Mjesec stimulira naše snage rasta, jer je to dvoje međusobno povezano. Zar nije točno da kada idemo u šetnju po mjesecini, osjećamo se malo ugrijani; drugim riječima, osjećamo da su stimulirane naše snage rasta? Naravno, sada se to javlja samo u maloj mjeri.

Ipak ostaje činjenica da je Mjesec povezan sa svim aspektima ljudskog života. Dopustite da ovdje spomenem detalj koji snažno ukazuje na to da je Mjesec zaista povezan sa životom. Sada smo stalno podsjećani na stvari koje su u ranija vremena ljudi znali. Naprimjer, rekao sam vam o rimskoj glavi Janusa sa dva lica: to će vam dati ideju da su ljudi znali više nego mi znamo danas. Nisu bili više 'inteligentni', ali su zasigurno znali više. Sada, kada je svo prethodno znanje pokopano pod 'inteligencija', kažemo, naprimjer, da se nerođeno dijete nosi u maternici devet mjeseci. Pa, medicina nije samo sačuvala latinske riječi, već također i neke od starih koncepata. Premda moderni liječnici ne žele imati ništa s konceptima prošlosti, neke od ideja su još tu naokolo. Jedna od njih je da se nerođeno dijete nosi u maternici deset mjeseci. Kako to može biti, gospodo? Pa, možete to zaključiti sami: jedan mjesec je približno 28 dana. Deset puta 28 je 280 dana. Dobijete otprilike isti broj, naime, 270, ako pomnožite kalendarski mjesec od 30 dana sa devet. Drugim riječima, devet mjeseci koje imamo danas ekvivalentno je s deset lunarnih mjeseci. Oboje pokrivaju gotovo isti period vremena. U prošlosti, period trudnoće fetusa računao se u lunarnim mjesecima.

Zašto je to bilo tako, gospodo? Bilo je tako jer su ljudi još znali da je razvoj nerođenog djeteta bio povezan s Mjesecom. Oni su jednostavno znali, i mi možemo ponovno otkriti kroz antropozofsko istraživanje da se jedino zbog Mjeseca fetus može razviti kao živo biće.

Ali Mjesec utječe samo na žene ljudi i ženke životinjskog carstva jer ih njihova konstitucija čini tako podložnima. Mjesec više ne utječe na Zemlju, više tamo ne proizvodi jaja; dovoljno točno. A ipak, ako pažljivo proučavamo stvari, nalazimo

da tamo ima uključeno više od delikatnog stimulansa za našu imaginaciju i aktivacije naših snaga rasta kada idemo u šetnju po mjesecini. Mjesec ima tako snažan oživljujući utjecaj na žene i na ženke životinja da samo on poklanja snage rasta njihovoj djeci i potomstvu.

Ali Mjesec ne omogućuje samo Zemlji da raste, jer je mnogo od našeg planeta već mrtvo. Ako je jednom bilo moguće da Zemlja bude oplodena, morala je biti mnogo više živa nego danas. Sada se sjetite što sam rekao prije: što god postoji u nama postaje štetno kada to uzmemo od izvana. Mjesec koji danas sija na Zemlju više ne može proizvesti život. Zašto? Jer svjetlo dolazi od izvana. To je kao da se zrak koji smo upravo izdahnuli pokušava vratiti u naša tijela; to ne može podržati život u nama niti nas oživjeti. U naše vrijeme Mjesec ne može više raditi na samoj Zemlji; može utjecati samo na tijelo ljudskih bića i životinja, jer su ona zaštićena.

Ali gdje je jednom Mjesec morao biti da bi napravio samu Zemlju živim bićem. Mjesec to ne bi mogao napraviti dok je izvan Zemlje. Morao je biti unutar nje! Kao što nas ugljični dioksid ne može držati živim kada je izvan naših tijela, već se mora razviti na živi način unutar nas, tako je i svjetlo Mjeseca moralo u neko vrijeme biti unutar Zemlje, ne vani.

Dakle, morate zamisliti gospodo, da u vrijeme ovih gigantskih kamenica Mjesec nije bio odvojen od Zemlje, već otopljen u njenoj gustoj juhi. Nije imao jasnih granica i samo je formirao sferu neznatno gušćeg materijala od ostatka. Tako je Zemlju kao cjelinu napravio jajem. Mjesec, koji u naše vrijeme utječe samo na našu imaginaciju i tijela žena i ženki životinja, u jednoj točki je bio dio Zemlje.

To znači da je u neko vrijeme morao otići. Ovdje dolazimo do trenutka od ogromne važnosti u razvoju Zemlje. Mjesec, koji je u naše vrijeme uvijek izvan Zemlje, bio je unutar nje. Tada ga je Zemlja protjerala, i sada je to dvoje odvojeno.

Kada proučavamo tijelo Zemlje otkrivamo nešto izvanredno. Najprije nalazimo da se sastoji od vode u kojoj kontinenti ili kopnene mase 'plutaju', baš kao što su gigantske životinje jednom plivale u tekućoj Zemlji. Europa, Azija i Afrika 'plutaju' u vodi kao što su ova ogromna stvorenja jednom plutala u zemljinoj juhi. Kada proučavamo forme raznih kopnenih masa, vidimo da izgledaju različito. Također primjećujemo iz izdubljenja Zemlje na raznim mjestima i od izmičućih kontinenata, da se Mjesec jednom odvojio od Zemlje u području koje se sada zove Pacifik. Mjesec je jednom bio unutar Zemlje i onda je izbačen. Otvrdnuo je tek nakon što je bio izvan Zemlje.

Vratimo se starim uvjetima na Zemlji kada je još sadržavala Mjesec. Tada su izlučevine Mjeseca dale Zemlji ulogu majke, dok je Sunce proizvodilo 'očinske' supstance stalnim stvaranjem onih grudica sluzi i okružujući ih debelim rožnatim slojem. Ove plutajuće nakupine sluzi neprestano su oplodivale ono što je bilo ispod njih u zemaljskoj juhi, što je Mjesec održavao na životu. Tako da je Zemlja tada bila divovsko jaje, stalno oplodivana utjecajem Sunca.

Pa, gospodo, da se ova situacija nastavila, dovela bi do vrlo neugodnih uvjeta. Mjesec bi bio izbačen; Zemlja bi postala neplodna, i konačno bi sve umrlo. Što se dogodilo umjesto toga? Istina, Mjesec je izbačen, i Zemlja umrla. Ali nešto je od starih osobina oplodnje sačuvano unutar tijela žena i ženki životinja. Prije tog izbacivanja Mjeseca, nije bilo rađanja kakvo poznajemo sada. Baš kao što uzmete malo starog kvasca i stavite ga u tijesto ako želite napraviti novu štrucu kruha, tako je i nešto od starih supstanci Mjeseca preostalo u ženskim tijelima tako da mogu biti oplodena. Tako oplodeno je samo reprodukcija drevnog zemaljskog jaja. Nije čudo da se trudnoća, duljina vremena koliko se nerođeno dijete nosi u maternici, računa na osnovu faza Mjeseca; konačno, Mjesec je još uključen u reprodukciju. Ako ste sin barona, morate živjeti unutar baštine koju je vaš otac ostavio. Isto vrijedi za oplodeno jaje, koje zapravo proizlazi iz drevne mjesečeve juhe. Mora još živjeti pod uvjetima Mjeseca, jer je od Mjeseca naslijedilo supstance.

U prijašnjim vremenima ljudi su općenito znali više o ovim stvarima. Jednom ću vam reći zašto je to bilo tako. Ljudi su znali više o ovim stvarima i rekli su da Sunce ima muške osobine. Ono zapravo stvara muški rod bića. To se otkriva na neki način u latinskom jeziku gdje je Sol, Sunce, muško, dok je Luna, Mjesec, žensko. Sol, sunčeva svojstva, oploduje Lunu, ženski element. U Njemačkom je to obrnuto, i riječ Sonne (Sunce) je žensko i izraz Mond (Mjesec) je muško, premda u stvarnosti Sunce predstavlja muške osobine a Mjesec ženske. Ovdje su se stvari pomiješale. Ako bi željeli koristiti jezik na pravi način, trebali bi riječi Sonne dati muški rod a izrazu Mond ženski: *der Sonne* i *die Mond*.

Dopustite da zaključim današnje predavanje s vicem izvedenim iz latinskog. Ovdje želim ukazati na nešto što će nam postati jasnije sljedeći puta. Recimo da prvo imamo Mjesec dok raste. Povećava se dok ne bude pun. Zatim počinje opadati. Vidite, ako pogledate odgovarajući izraze u romanskim jezicima, na primjer francuskom, koji je izveden iz latinskog, možete usporediti opadajući Mjesec sa 'C' a rastući sa 'D'. A 'C' nas vodi do *croître* što znali rast. Međutim, kada slični na 'C' Mjesec opada umjesto da raste. Faza u kojoj slični na 'D' ne odgovara ni *décroître*, jer sada raste. Kada pogledamo nebo, Mjesec izgleda kao da govori 'ja rastem' premda stvarno opada i obrnuto. Tako je nastala izreka 'Mjesec govori laži'.

Ali ovaj primjer ima dublje značenje. Ljudi su se sramili govoriti o Mjesecu jer je povezan s razmnožavanjem. To je postupno postalo nešto o čemu ljudi ne govore. U tom procesu, izgubili su sposobnost govoriti o osobinama Mjeseca na pravilan način. To je zašto Mjesec navodno govori laži. Kada su ljudi pogledali na njega, više im nije govorio s čime su povezani. Liječnici su postupno izgubili

naviku govoriti da dijete ostaje u maternici deset lunarnih mjeseci i govorili su o devet solarnih mjeseci, što je otprilike isti period vremena. Ali u stvarnosti je to deset lunarnih mjeseci a ne deset solarnih. To je povezano s Mjesecom i proizlazi iz činjenice da je Zemlja jednom nosila Mjesec u trbuhu, i rodila ga i izbacila u svemir.

U osnovi ovo što vam govorim nije mnogo različito od onoga što neki ljudi kažu o prvobitnoj kozmičkoj maglici, vrsti pare, iz koje se Zemlja u konačnici odvojila; još kasnije Mjesec se otrgnuo od Zemlje. Ali sve ovo je rezultat mehanicističkog ili materijalističkog mišljenja! Koliko god supstance izlazilo iz maglice, nikada ne može postati živa. Možete u kotlu proizvesti koliko god hoćete pare i zatim pustiti da se neke supstance odvoje i budu otpuštene – nije važno. Ovo o čemu vam pričam, zaista, nije drevna para; ono što govorim vodi vas natrag u stvarnost.

Da, ovo je stvarnost; ne maglica iz koje su se navodno Jupiter i Zemlja odvojili, a Zemlja je navodno izbacila Mjesec kada je još bio kao Jupiter. Pravi Mjesec je povezan s rastom, razvojem i čak s ljudskom reprodukcijom, kao što sam rekao. Nadalje, Zemlja je jednom imala vlastitu reproduktivnu energiju i bila je oplodena od Sunca i onih ogromnih životinja. Mjesečeve snage u Zemlji bile su oplodene od sunčeva svjetla.

Vidite kako smo postupno povećali opseg ovog predavanja od Zemlje na univerzum. Shvaćam da sam postavio prilične zahtjeve na vašu pažnju. Ali s druge strane vidjeti ćete da se kao rezultat može naučiti nešto od stvarne važnosti.

Rasprava 27 rujna 1922.

IX

Zadnji puta sam vam rekao kako je Mjesec izbačen iz Zemlje i kako je to utjecalo na život na Zemlji. Mogu zamisliti da imate mnoga pitanja, i baviti ćemo se njima sljedeće subote. Danas bi želio dodati nekoliko točaka, što može isto tako izazvati nova pitanja u vašim umovima.

Kao što ćete se sjetiti, rekao sam da dok je god Mjesec bio unutar Zemlje, da su reproduktivne snage životinja bile potpuno različite od onoga kakve su bile kada je Mjesec izašao. Dok je Mjesec još bio u Zemlji, davao je one snage Zemlji koje su takoreći, majčinske, ženske snage. Želim vam dati općenitu skicu toga.

Mjesec nije bio lociran u središtu Zemlje, već više na jednoj strani. Ako pogledate Zemlju kakva je sada, primijetiti ćete da na jednoj strani, gdje je Australija, ima mnogo vode; dok je dio koji se sastoji uglavnom od Europe i Azije uglavnom kopno. Drugim riječima, kopno i voda nisu ravnomjerno raspoređeni, već je većina kopna na jednoj strani a većina vode na drugoj. Ova nejednaka distribucija postojala je također u periodu kada je Mjesec još bio u Zemlji; ležao je više na jednoj strani, gdje Zemlja ima općenitu tendenciju da je teža. Naravno, na strani gdje je sadržavala čvrste supstance, Zemlja je morala biti teška.

U to vrijeme proces oplodnje se događao tako da je Mjesec, kakav je bio sadržan u Zemlji, poklanjao gigantskim stvorenjima snage preko kojih su, takoreći, snabdjevena reproduktivnim supstancama. Ne možemo reći da su životinje tada polagali jaja kao takva. Ove divovske kamenice bile su samo nakupine želea ili sluzi koje su izlučivale dio vlastite supstance. Kao što sam ih opisao na prethodnom predavanju, svaka od njih je izvorno mogla biti velika kao cijela Francuska, i imala veliku ljusku, po kojoj ste mogli hodati. Ispod tog oklopa bila je supstanca poput sluzi na koju su mjesečeve snage vršile svoj utjecaj. Kao rezultat, dio te supstance se odvojio i sam plutao u tekućoj Zemlji. Kada je opet na nju zasjalo Sunce (sjetite se primjera sa psom) nastala je ljuska jajeta. To je uzrokovalo da sluzolika supstanca kamenice izbaci taj dio, i tako je nastalo novo stvorenje. Možemo reći da ženske snage dolaze od Mjeseca, koji je bio unutar

Zemlje, a muške snage dolaze od Sunca, koje je sijalo na našu kuglu od izvana. Pa gospodo, opisujem točno određeno vrijeme, vrijeme dok je Mjesec još bio u Zemlji.

Sada zamislite sljedeće. U naše vrijeme, kada je Mjesec izvan Zemlje, ima drugačiji učinak nego u drevno vrijeme; baš kao što ugljični dioksid radi sasvim različito kada je unutar ljudskog tijela nego kada je vani, gdje je otrov, kao što sam zadnji puta objasnio. Ako pogledate reprodukciju životinja, vidjeti ćete da stvaraju jaja koja moraju biti oplodena. Snage koje je Mjesec davao kada je bio dio Zemlje sada su u samim životinjama. Te snage Mjeseca nose unutar sebe. Čak i kada je izvan Zemlje, Mjesec još utječe na nas poklanjajući nam izvjesne snage. Rekao sam vam zadnji puta da pjesnici to znaju. Te snage koje nam Mjesec poklanja stimuliraju našu imaginaciju i oživljavaju nas iznutra. Više ne utječu na reprodukciju; ali ipak na nas utječu.

Sada si pokušajte predstaviti da kada je Mjesec bio unutar Zemlje i dio nje, izravno je davao snage za reprodukciju; sada, nakon što se Mjesec odvojio od Zemlje, te snage su usađene u životinje kao nasljeđe koje prelazi iz jedne generaciju na drugu. Drugim riječima, kada pogledate jaje životinje, morate shvatiti da ona sadrže lunarne snage, impulse, koji su također bili na djelu u vrijeme kada je Mjesec još bio dio Zemlje. Sada Mjesec ne može napraviti mnogo više nego stimulirati glavu. U drevna vremena, međutim, primarno je utjecao na reprodukciju. To je , vidite, značajna razlika. Velika je razlika da li je nešto unutar Zemlje ili vani.

Ova osobita stvar reprodukcije je esencijalna za naše razumijevanje prirode općenito, jer je to ono kako životinje i biljke nastaju. Da nema reprodukcije, sve bi davno izumrle. Da bi razumjeli prirodu, moramo prvo dokučiti reprodukciju.

Kao što sam rekao, to je sasvim osobita stvar. Dopustite da vam dam primjer. Slonovi su zanimljive životinje; ne mogu rađati potomstvo dok ne dosegnu dob od 15 ili 16. Kao kontrast, pogledajte kamenicu, malo, ljigavo stvorenje. Ako je zamislite neizmjereno uvećanu, dobijete približnu ideju o stvorenjima koje sam vam ranije opisao. Zaista, možemo prilično naučiti od kamenice. Nije kao slon, koji mora čekati mnogo godina prije nego može roditi potomstvo; samo jedna kamenica može proizvesti milijun svije vrste u godini. Njen reproduktivni kapacitet se drastično razlikuje od onog od slona.

Pa gospodo, lisna uš je još jedna zanimljiva životinja. Kao što znate živi na lišću stabala. Mi patimo od njenog prisustva, jer je prilično štetna za biljke. Lisne uši su mnogo manje od slonova; ali jedna lisna uš može proizvesti milijardu potomaka u samo par tjedana. Dok slonu treba 15 ili 16 godina prije nego se može reproducirati, lisnoj uši treba samo par tjedana da se umnoži po stopi od milijardu.

Postoje još i manja stvorenja, nazvana *vorticellae*. Ako ih pogledate pod mikroskopom, izgledaju jednostavno kao sićušne grudice sluzi s nitnom ekstenzijom po kojoj se kreću. Prilično su zanimljive. Iako se sastoje samo od male grudice sluzi, poput malog komada supstance izvučene iz kamenice, mogu se kretati okolo. Unutar samo par dana, samo jedna od ovih *vorticellae* može proizvesti 140 trilijuna drugih! Ne bi sve nule mogle stati na ploču. Jedina stvar koja se može usporediti s ovako ogromnim brojevima je sadašnja ruska valuta!

Kao što možete vidjeti, postoji značajna razlika između reproduktivnog kapaciteta slonova i onog od sićušnih *vorticellae* koje mogu proizvesti 140 trilijuna svoje vrste za samo par dana. Ovdje imamo značajnu misteriju prirode.

Ima prilično zanimljiva francuska anegdota koja na prvi pogled izgleda da nije povezana s temom, ali u unutarnjem značenju usko je povezana. Tamo je jednom živio eminentni francuski dramaturg pod imenom Racine. Trebalo mu je sedam godina da napiše dramu kao što je *Athalie*. U isto vrijeme tamo je živio još jedan pjesnik koji je bio strašno ponosan na sebe i rekao, 'Racine treba sedam godina da napravi dramu. Pa, ja napravim sedam drama u jednoj godini!' Kao posljedica razvila se radnja koja ide ovako. Jednom su se svinja i lav svađali. Svinja, koja je bila veoma ponosna, rekla je lavu, 'Ja rodim sedam mladih svake godine; ali ti lav, uspiješ samo jedno'. Lav je odgovorio, 'To je istina. Ali konačno, to jedno je lav, dok su sedam tvojih svinje!' Tako je Racine namjeravao odgovoriti svom suvremeniku. Nije mu želio reći u lice da su mu drame svinje, ali ih je ipak usporedio; jer želio je reći, 'Pa, ti napraviš sedam svojih drama svake godine. Ali ja potrošim sedam godina na nešto kao što je *Athalie*, koja je sada svjetski poznata'.

Čak i ovakva priča kaže da je bolje potrošiti 15 ili 16 godina i roditi jedno mlado, kao što radi slon, u usporedbi s proizvodnjom 140 trilijuna unutar samo par dana. Često smo začuđeni kada vidimo kako se brzo zečevi množe; u usporedbi s time, brzina kojom se *vorticellae* razmnožavaju je zapravo izvan našeg dohvata.

Sada saznajmo kako je moguće za te jednostanične organizme da imaju toliko mladih, dok slonovima treba toliko dugo vremena za reprodukciju. Kao što sam rekao ranije, Sunce je čimbenik koji je u pozadini oplodnje. Također sam rekao da jednom kada su nebeska tijela izvan Zemlje, kao što je Mjesec, najviše rade na glavi, ali više ne utječu na organe nižeg abdomena i reproduktivne snage. Te snage sada moraju prelaziti od generacije na generaciju. A ipak, gospodo,

razmnožavanje je čak i danas na neki način zavisno o Mjesecu. Da bi to objasnio, još jednom ću uputiti na Sunce.

Vidite, moramo pitati zašto slonovima treba 15 ili 16 godina da rode potomke. Možda znate da je on debelokožac. Pa, to je razlog. Snage Sunca prodiru u debelu kožu manje nego u lisnu uš, koju potpuno prožimaju. Zato slonovi mogu reproducirati vlastitu vrstu u mnogo manjoj mjeri.

Ovo će te razumjeti čak i bolje ako još jednom promislite o gigantskim kamenicama. Nikada ne bi bilo ni jedne male kamenice kada bi one bile izložene Suncu koje sija na ljuskasti oklop, tešku kožu! Ne, kao što sam vam rekao, kamenica izlučuje malo sluzi, koju tople zrake mogu dosegnuti. Isušujući je i transformirajući, Sunce oplođuje kamenicu i tako pomaže iznijeti novu. Kada sunčeve zrake dolaze od izvana, gospodo, mogu proizvesti samo ljuske. Kako je dakle moguće da ipak mogu oploditi?

Da bi razumjeli vezu, moramo pogledati još nešto. Možda znate da seljaci kada uberu krumpir, kopaju prilično duboke jame i u njih stavljaju krumpir. Zatim ih prekriju. Kasnije, kad završi zima, iskopaju krumpir iz ovih jama, s očuvanom kvalitetom. Da su jednostavno stavljeni u podrum, pokvarili bi se. Ali tamo ostaju sasvim u redu.

Zašto je to tako? To je vrlo zanimljivo pitanje, na koje sami seljaci obično ne mogu odgovoriti. Pa, kada bi vi bili krumpir i bačenu u tu jamu, izuzev što ne bi imali što jesti, tamo bi se osjećali ugodno, jer je tamo sačuvana toplina ljetnog Sunca. Prema kraju ljeta, snage Sunca se postupno protežu dolje u Zemlju i tamo su pohranjene. Ako u siječnju kopate dolje, toplina i sve druge snage su još dolje, metar i pol ispod površine.

To je izvanredna stvar. Ljeti, Sunce je tamo gore i daje toplinu od izvana. Zimi, snage se šire izvjesnu duljinu u zemlju, i od tamo ponovno struje natrag. Ako biste bili krumpir pohranjen tamo dolje, osjećali bi se sasvim ugodno; ne biste morali brinuti o grijanju, jer, prvo, tamo bi još bilo topline ljeta oko vas, i drugo, snage Sunca bi zračile gore odozdo. To je strašno dobro za ovaj krumpir. Tada zapravo uživa u Suncu. Ljeti, ne uživaju toliko, zapravo im stvara nelagodu. Da imaju glave, zaboljela bi ih glava kad ih obasja Sunce. Ali zimi, kada ih se zakopa u zemlju, zaista mogu uživati u Suncu.

Iz ovoga možete shvatiti da Sunce utječe na život ne samo kada izravno sija na nešto, već također i kada su njegove snage apsorbirane i zadržane negdje.

Sada, gospodo, događa se nešto osobito. Sjetite se da sam vam rekao da kada je biće ili supstanca izvan Zemlje, da ima destruktivan učinak; ili je otrovna poput ugljičnog dioksida u našem ranijem primjeru, ili proizvodi ljuske i otvrdnjuje poput Sunca. Međutim, zimi Sunce ne djeluje na nas od izvana. Radi od unutar Zemlje gdje su snage pohranjene. Tamo također regenerira i reproduktivne snage, koje u naše vrijeme također dolaze od Sunca, ne od izravnog zračenja, već od onog što je reflektirano od Zemlje tijekom zime.

To je vrlo zanimljivo. Slično, ako udišemo ugljični dioksid on je otrovan. Ali trebamo ga u obliku u kojem je unutar tijela. Bez njega ne bi imali ništa ugljika, a bez ugljika ne bi imali nikakvu strukturu u našem tijelu. Trebamo ugljični dioksid unutar nas, kada je blagotvoran. Ali pristupajući nam od izvana, otrovan je. Sunčeve zrake koje dolaze od izvana proizvode ljuske kod životinja. Ali ako su sunčeve zrake uhvaćene i reflektirane od unutar Zemlje, tada proizvode život i omogućuju životinjama da se reproduciraju.

Sada, zamislite ne da ste krumpir nego slon. Imali bi veoma debelu kožu, jedva puštajući da išta od sunčeve topline prodre u vaše tijelo. Stoga će trebati strašno dug period vremena za rađanje potomstva. Sada zamislite da ste lisna uš ili kamenica. U tom slučaju, posebno kao stvorenje mora, vaši niži dijelovi, blizu zemlje, bili bi samo nakupina sluzi. To je sasvim drugačije za slonove. On je potpuno omotan u debelu kožu, koja jedva dopušta toplini od ispod da prodre.

Insekti poput lisne uši žive blizu tla na biljkama i imaju vrlo tanku kožu. U proljeće, mogu lako apsorbirati ono što zemlja reflektira. Tako su njihove reproduktivne snage uvijek brzo nadopunjene. To vrijedi još i više za *vorticellae*, jer žive u vodi, koja intenzivnije pohranjuje sunčeve snage i pomaže proizvesti 140 trilijuna potomaka u pravo doba godine. Drugim riječima, kada su *vorticellae* apsorbirale dovoljnu količinu sunčevih snaga iz vode, sposobne su za ekstremno brzu reprodukciju. U naše vrijeme, Zemlja snabdijeva svoja stvorenja s prokreativnom energijom pohranjujući sunčeve snage unutar sebe cijelu zimu.

Sada pogledajmo biljke. Znae da se neke biljke razmnožavaju preko takozvanih reznica. Kada je ta konkretna biljka narasla, možete odrezati grančicu na pravilan način i tu reznicu staviti u tlo, gdje će rasti kao odvojena biljka. Neke biljke se tako razmnožavaju. Kako je to moguće? Mogu formirati nezavisan život iz takvog komada sebe, jer je njihovo sjemenje u zemlji zimi. To je zaista vrlo važan aspekt za biljke. Ako želite da pravilno rastu, moraju zapravo ostati u zemlji cijele zime, tako da se mogu iz nje pojaviti. Naravno, postoje i ljetne žitarice, ali o njima možemo pričati neki drugi puta. Većina biljaka može rasti jedino kada se njihovo sjemenje razvije u zemlji. Neke lukovice mogu također rasti u vodi, ali to zahtijeva posebne mjere. Većinu biljaka treba smjestiti u zemlju gdje mogu razviti svoje snage rasta.

Što se događa kada je sjeme stavljeno u tlo? Sićušno zrno sada ima zadovoljstvo apsorbirati snage koje je Sunce zračilo u zemlju. To je teže za životinje. One koje žive u tlu, kao što su gliste, lako tamo apsorbiraju snage Sunca. To je zašto sve životinje u tlu ili blizu tla brzo reproduciraju vlastitu vrstu. To vrijedi za crve općenito, a posebno za one koji na nesreću uđu u ljudska crijeva. Razmnožavaju se ekstremno brzo, i stalno moramo raditi velike napore da ih zadržimo; ponekad su za to potrebne gotove sve naše životne snage.

Biljke mogu rasti izravno iz tla. Dolje imaju korijenje, od kojih se guraju gore. Razvijaju lišće, cvjetove, i konačno novo sjeme. Međutim, kao što dobro znate, jednom kada biljka razvije cvjetove, više ne raste prema gore. To je vrlo

zanimljivo. Njeno sjeme je smješteno u tlo, odakle se razvijaju listovi i cvjetovi. Zatim se proces rasta zaustavlja, i biljka brzo proizvodi sjeme. Ako to odmah ne napravi, snage Sunca će dosegnuti samo latice, koje su naravno neplodne. Biljka bi razvila ogromni, divni cvijet u mnogo boja, ali ne bi bilo sjemena. Zato biljka na tom stupnju žuri proizvesti sjeme dok je još vrijeme.

Vidite, Sunce ima sposobnost učiniti biljku lijepom kada je njegove zrake dosežu od izvana. Cvijeće u poljima, naprimjer, prima svoje divne boje od zraka Sunca koje sijaju odozgo. Međutim, baš kao što Sunce osuši i zbije dio kamenice u ljsku, tako bi u konačnici osušilo i uništilo biljku.

Taj učinak Sunca možete vidjeti svuda na Zemlji, posebno u toplim krajevima blizu ekvatora. Tako ćete naletjeti na to kako ptice predivnih boja lete okolo. Lijepo su zbog Sunca na nebu. Perje im je divno obojano, a ipak potpuno lišeno životnih snaga. Više nego igdje drugdje, životne snage su se povukle u krila.

Ista stvar vrijedi za biljke. Kada rastu iz tla, prepune su vitalnosti, koja polako odumire. Konačno, moraju sakupiti svu preostalu energiju i usmjeriti je na sjeme. Vidite, Sunce proizvodi divno lišće i obojane cvjetove, ali u tom procesu uništava biljku. Lijepo cvijeće ne sadrži nikakvu reproduktivnu energiju.

Što biljke rade kada stavite njihovo sjeme u zemlju? One se jednostavno ne maze sa od Sunca ugrijanim tлом, već šire njihove snage rasta u listove; šire ih prema gore. Ovi zeleni dijelovi su razvijeni od snaga Sunca, od topline, svijetla, i tako dalje. Tako se snage Sunca koje biljka dobije iz sjemena kreću gore. Međutim, snage Sunca koje dosežu biljku od izvana, uništiti će ih u procesu stvaranja divnih cvjetova. Sjeme ima svoju vitalnost od prošlogodišnje sunčeve topline, koja je cijele zime pohranjena u njima. Sjeme ne dolazi od ovogodišnjeg Sunca; to je iluzija. Ovogodišnje Sunce stvara divne cvjetove. Ali sjeme sadrži prošlogodišnje snage Sunca, koje su zasute u zemlju i koje podržavaju cijeli rast biljke.

To ne bi bilo baš lako za životinje, koje više zavise od toga da ih sunčeva toplina dosegne od izvana, od zemlje, i obnovi ih. To je zato jer životinje ne apsorbiraju snage Sunca izravno kao što to rade biljke; biljke, kao što smo vidjeli, također nose u njihovim tijelima i njihovom sjemenju sunčevu toplinu prethodnog ljeta, toplinu koja je pohranjena u zemlji.

To je čudesno zanimljiva pojava. Ako je pogledamo na pravi način, možemo reći da se biljke i životinje mogu razmnožavati samo kroz učinke Sunca. Ipak Sunce tamo gore na nebu, daleko od Zemlje, upravo je faktor koji uništava reproduktivnu sposobnost. To je upravo kao i slučaj s ugljičnim dioksidom. Ako ga udahnemo, ubiti će nas. Ali ako ga imamo u nama, on će nas oživjeti. Kada zemlja apsorbira sunčeve zrake koje sijaju na nju od izvana, biljke i životinje su uništene. Međutim, kada zemlja može reflektirati natrag pohranjene snage Sunca svojim biljkama i životinjama od iznutra, one su oživljene i stimulirane na reprodukciju. Ovo možemo vidjeti kod biljaka; one proizvode sjeme sposobno za reprodukciju samo iz snaga Sunca pohranjenih prethodnog ljeta. Snage koje čine biljku divnom dolaze od ovogodišnjeg Sunca. Ovo je općenito točno: unutarnje osobine rastu iz prošlosti, ljepota je stvorena od sadašnjosti.

Pa, gospodo, kao debelokožac, životinja s debelom kožom, slon bi imao malo koristi od malo topline i energije Sunca koju Zemlja reflektira natrag. Te snage jedva prodiru u kožu. Mora ih pohraniti, takoreći, u vlastitom sjemenu iz davno proteklih vremena. Da, slon pohranjuje snage Mjeseca, koje treba za ženski aspekt razmnožavanja. Mjesec je sada odvojen od Zemlje i životinje nose njegove snage u sebi.

Osoba koja se ne slaže s ovim može me naravno nazvati glupim momkom koji tvrdi da su drevne snage Mjeseca još uključene u reprodukciju i žive u reproduktivnim ćelijama, i da danas impulsi za razmnožavanje dolaze od tih drevnih snaga. Kao odgovor, jednostavno ću upitati osobu da li se ikada susrela s nečim, sada živim, što ima osobine koje potječu iz prošlosti. Pokazao bih mu dječaka koji je pljunuta slika svog oca. Čak i ako je njegov otac odavno umro, mogao bih naletjeti na nekog tko je poznavao čovjeka kada je on bio samo dječak, i koji će potvrditi da ovaj dječak izgleda baš kao i njegov otac prije 30 ili 40 godina. Snage prošlosti su uvijek sadržane u onom što živi u sadašnjosti. To također vrijedi i za snage reprodukcije. Štogod živi u sadašnjosti ima porijeklo u prošlosti.

Znate da bi vas mnogi ljudi smatrali potpuno praznovjernim ako bi mislili da Mjesec utječe na vrijeme. Pa, to vjerovanje sadrži mnogo praznovjerja. Međutim, jednom su bila dva znanstvenika na sveučilištu u Njemačkoj, u Leipzigu. Jedan od njih, Fechner, mislio je da ovo praznovjerje o učinku Mjeseca na vrijeme možda sadrži zrno istine. Tako je zapisivao kakvo je bilo vrijeme za vrijeme punog Mjeseca i za vrijeme mladog Mjeseca. Uskoro je primijetio razliku. Kišilo je više tijekom punog Mjeseca nego tijelom mladog Mjeseca. To je pronašao. To ne znači da to morate vjerovati. Takvi zapisi nisu previše uvjerljivi. Prava znanost mora se vršiti s mnogo većom točnošću. Međutim, ovaj čovjek je rekao da bi netko trebao nastaviti njegovo istraživanje da bi se otkrilo da li Mjesec konačno zaista utječe na vrijeme.

Na istom sveučilištu bio je još jedan znanstvenik s imenom Schleiden, koji se smatrao daleko inteligentnijim od svojeg kolege koji je mislio da Mjesec možda utječe na vrijeme. 'Za ime nebesa', Schleiden je rekao, ovo je smiješno. 'Moramo

se suprotstaviti ovoj besmislici svom snagom!' Fechner je odgovorio, 'Vrlo dobro, ova svađa između nas može trajati dugo vremena. Ali mogu nam pomoći i naše žene, također'.

Vidite, to se dogodilo u starim danima kada su žene sveučilišnih profesora još slijedile stari običaj i stavljale vani kadu za skupljanje kišnice za pranje odjeće jer tada ljudi još nisu imali tekuću vodu. 'Pa', profesor Fechner je rekao, 'neka naše žene riješe ovu svađu. Tvoja žena može vani staviti posude za vrijeme mladog Mjeseca a moja će tijelom punog Mjeseca'. Naravno, vjerovao je da će njegova sakupiti daleko više vode.

Ali žene se nisu složile s time. Nisu htjele imati nikakve veze sa znanošću njihovih supruga. Uopće ih se nije moglo uvjeriti. Unatoč težištu koje je njen suprug polagao na znanost, gđa Schleiden nije usvojila njegovo stajalište i nije rekla, 'Mogu sakupiti jednako vode za vrijeme mladog mjeseca kao i za vrijeme punog'. Bez obzira koliko je njen suprug napadao Fechner-a, i ona je također posude željela postaviti za vrijeme punog Mjeseca.

Još uvijek, to ne dokazuje ništa. Ipak je osobita stvar da su čak i danas mijene na oceanu povezane sa Suncem i Mjesecom. Možemo definitivno reći da su u jednoj fazi Mjeseca različite nego u drugoj fazi. Postoje neke veze. Ali to nema nikakve veze s idejom da na ocean negdje pada mjesečina i tako uzrokuje određene mijene.

Kada je Mjesec još bio unutar Zemlje, razvijao je razne snage i dovodio do mijena. Sve do današnjeg dana, Zemlja je zadržala ostatke tih snaga što ritmički mijenjaju razinu vode u oceanima, i sama provodila promjenu. Vjerovati da je Mjesec još odgovoran za mijene danas je praznovjerje. Ali u ranije vrijeme, kad je na Zemlju još sve utjecalo, i kada je Mjesec još bio unutar nje, tada su mijene zavisile o Mjesecu. Zemlja još živi u tom drevnom ritmu čak i ako je sada nezavisna od njega. Tako Zemlja održava prividu ovisnost od Mjeseca. Slično tome, kada pogledan moj sat i vidim da je 10 sati, ne mogu reći da me sat izbacuje iz ove sale. Drugim riječima, faze Mjeseca još se podudaraju s mijenama jer je jednom postojala zavisnost jednog od drugom; ta međuzavisnost više ne postoji ali njen ritam je održavan nepromijenjen od Zemlje.

Istu stvar možemo reći i za snage reprodukcije što se tiče njihove zavisnosti o Mjesecu, što znači onoliko koliko predstavljaju ženski aspekt razmnožavanja. Isto vrijedi i za snage reprodukcije zavisne o Suncu, to jest, o sunčevim snagama unutar Zemlje.

Sve životinje koje se reproduciraju brzo koriste nage Sunca pohranjene u Zemlji i manje su razvijene. Više razvijene životinje i ljudska bića nose u sebi snage razmnožavanja, štiteći i braneći te snage unutar njih. Izvjesna količina sunčeve energije još uvijek doseže te snage i stalno ih obnavlja; inače ne bi više bile tamo. Jer ova bića ne bi primila dovoljno snaga razmnožavanja iz snaga Sunca pohranjenih unutar Zemlje.

Biljke imaju pristup tim snagama, jer unutar njih nose ono što je pohranjeno u Zemlji kroz zimu sve do sljedećeg ljeta. Stoga su biljkama dostupne snage razmnožavanja prethodne godine.

Ali to nije točno za slonove. Njihove snage razmnožavanja potječu iz vremena milijune godina unatrag; one su u sjemenu i prenose se od slona oca na slona sina. Slon te snage nosi u svom tijelu. Biljke su ispunjene snagama razmnožavanja generiranim prethodne godine, ali slon u sebi nosi snage koje su stare milijunima godina. Biljke i niže životinje još mogu koristiti snage nedavno uskladištene u Zemlji, koje su enormno jake; one životinje koje zavise od držanja veoma starih snaga razmnožavanja unutar sebe, međutim, mogu reproducirati vlastitu vrstu samo na ograničen način.

Sada se još jednom vratimo u vrijeme velikih kamenica. Čim je ovakvo stvorenje uspjelo uhvatiti svjetlo Sunca, izgubilo je svoje unutarnje snage i moglo je koristiti samo one koje se podižu od Zemlje. Njih su kamenice mogle apsorbirati jer im je donja strana bila mekana. Ove ogromne kamenice, koje su bile velike kao Francuska, apsorbirale se sunčeve snage koje su bile od Zemlje reflektirane gore. Nakon što su ova stvorenja metamorfozirala u megateriju i ihtiosaure, njihova donja strana više nije bila mekana. Sada je na njih sijalo Sunce iz gotovo svih smjerova, i morali su zavisiti o snagama razmnožavanja koje su bile unutar njih. Sunce nije napravilo više nego potaknule te snage.

Pa, gospodo, kakvi uvjeti su morali prevladavati u vrlo ranim vremenima da životinje obdare snagama razmnožavanja koje nisu mogle primiti u kasnije vrijeme kada su ih sunčeve zrake dosežale samo od izvana? Moralo je biti vrijeme kada je Sunce sadržano u Zemlji, kada je Zemlja sadržavala više od malo sunčevih znaka koje sada sačuva kroz zimu, naprimjer za krumpire. Zaista, postojalo je vrijeme kada je cijelo Sunce bilo unutar Zemlje.

Sada možete prigovoriti da je prema fizičarima Sunce bilo tako užasno vruće da, da je bilo unutar Zemlje, da bi sve spržilo. Pa gospodo, to dolazi samo od fizičara, koji bi bili zapanjeni da mogu vidjeti kako Sunce stvarno izgleda. Ako bi konstruirali balon i putovali tamo gore, ne bi našli Sunce toliko vrelo. Našli bi ga ispunjenog životnim snagama. Toplina se razvija kada se sunčeve znake kreću kroz zrak i drugu materiju. Kada je Sunce još bilo unutar Zemlje, bilo je ispunjeno životnim snagama. Onda je Zemlji poklonilo ne samo ograničenu količinu životnih snaga koje pruža danas, već je biljke i životinje moglo snabdjeti obiljem tih snaga. U to vrijeme gigantskim kamenicama nije rasla ljuska, sastojale su se samo od sluzi.

Pokušajte si predstaviti Sunce i Mjesec, oboje u Zemlji, i kamenice koje nemaju ljuske, već samo sluz. Kada se grudica te supstance odvojila, razvila bi se nova kamenica, i tako dalje. Bile su toliko ogromne i ležale jedna do druge tako da ne bi mogle reći da su razdvojene. Kako je Zemlja izgledala u to vrijeme? Izgledala je poput našeg mozga, čije stanice također leže jedna do druge. Jedina

razlika je da ove stanice odumiru, dok su u to drevno vrijeme stanice kamenice bile jedne do druge, i Sunce je stalno razvijalo snage, jer je bilo unutar Zemlje.

Da, gospodo, Zemlja je bila ovdje, i ovdje je gigantska kamenica, još jedna do nje, i mnoge ovakve ogromne grudice sluzi, koje su se stalno razmnožavale. Čak se i u naše vrijeme kamenice umnažaju tolikom brzinom da u kratko vrijeme mogu imati milijun potomaka. Kamenice u tim drevnim vremenima razmnožavale su se čak i brže. Jedva da bi se kamenica razvija već bi dala potomstvo, koje je opet napravilo isto i tako dalje. Starije bi se konačno morale razgraditi.

Ako biste pogledali na Zemlju od izvana, vidjeli biste da ogromna masa Zemlje nalikuje gigantskom mozgu, jedino mekšem i sluzavijem od našeg mozga. Mogli biste opaziti jednu od ovih kamenica kako vrlo brzo reproducira svoju vrstu; i, naravno, svaki potomak bi mogao proizvesti milijun vlastitih potomaka u vrlo kratko vrijeme. Jasno da su se kamenice morale braniti jedna od druge, jer su bile toliko blizu. Kao radoznali promatrač, gledajući s drugog planeta, opazili bi ogromno tijelo u prostoru, tijelo ispunjeno životom. Nije se samo sastojalo od milijuna isprepletenih mekih kamenica, već su se stalno reproducirale. Što biste vidjeli u stvari? Vidjeli bi istu stvar – pazite, u gigantskim razmjerima – koju vidite kada pogledate sićušnu oplođenu jajnu ćeliju iz koje se razvija ljudsko biće. Tu isti proces vidite u minijaturi. Ovi sićušni jedno ćelijski sluzavi mjehurići također se razmnožavaju rapidno. Inače ljudski fetus ne bi mogao rasti do pravilne veličine prvih nekoliko tjedana nakon začeća. Ćelije su toliko male da se moraju razmnožavati rapidno. Da ste pogledali na Zemlju u to drevno vrijeme, nalikovala bi gigantskom stvorenju koje je u sebi sadržavalo snage Sunca i Mjeseca.

Vidite, sada sam vam pokazao kako se u našoj imaginaciji možemo vratiti u vrijeme kada su Zemlja, Sunce i Mjesec, još činili jedno tijelo. Pa, gospodo, to se konačno ne razlikuje mnogo od onoga što nam govori konvencionalna znanost. Možda ste proučavali Fausta ili to namjeravate. Kada Faust objašnjava svoju ideju o religiji 16-godišnjoj Gretchen, ona kaže: 'To je otprilike isto što mi je i svećenik rekao, samo malo različito'. Pa, gospodo, možete reći da je moje objašnjenje otprilike isto kao i ono što znanstvenici kažu. samo malo drugačije. Po njihovom mišljenju to je bilo Sunce koje je formiralo jedno tijelo sa Zemljom i Mjesecom. Prema njima, Sunce je bilo ogromno, i kako se rotiralo, Zemlja se odvojila od njega. Kako se Zemlja sa svoje strane rotirala oko svoje osi, od nje se

odvojio Mjesec. U osnovi, znanstvenici također kažu da su tri tijela jednom formirala jedno tijelo.

Onda naravno neki ljudi kažu da to mogu dokazati; u stvari, pokazuju to školskoj djeci. Možete to lijepo napraviti. Uzmete komad malo krutog papira, izrežete mali krug, a zatim ga probijete pribadačom. Zatim istresete malu kap ulja nešto vode, gdje će plutati. Zatim stavite papirni krug s pribadačom u vodu i pomaknete pribadaču dolje tako da se okrugli komad papira centrira na kap ulja u vodi. Kada okrenete glavu pribadače sitne kapi ulja se odvoje od izvorne kapi i samo rotiraju.

Eto vam tu, kažu znanstvenici, 'Zar ne vidite? To je ono što se jednom dogodilo u svijetu. Jednom je u prostoru bila velika kugla plina. Ali se okretala, okretala oko osi. I zatim su se vanjski dijelovi odvojili baš kao i kap ulja. To znači da se naša Zemlja jednom odvojila od Sunca'. Ovakav dokaz možete pokazati u školama, jer djeca vjeruju autoritetima i reći će, 'Da, to je bio sasvim prirodan proces. Jednom je bila velika kugla plina. Zatim je rotirala, planeti su se odvojili. Sami vidimo kako se male kapi ulja odvajaju od velike kapi'.

Ali trebate pitati djecu da li vide učitelja da zavrne glavu pribadače. Morate također zamisliti gigantskog učitelja koji je zarotirao drevnu kuglu plina jer bez njega planeti se ne bi odvojili. Srednjovjekovni učitelji su crtali ovog gigantskog učitelja; zvali su ga Gospod i nosio je dugu bradu. On je bio gigantski učitelj koji je otada zaboravljen.

Znanstveno objašnjenje pretpostavlja ogromnu rotirajuću kuglu plina, ali ona bi mogla rotirati jedino uz pomoć kozmičkog učitelja, takoreći. Ovo nije prihvatljivo objašnjenje. Međutim, gospodo, ideja da su Sunce i Mjesec jednom bili povezani sa Zemljom i da se taj entitet sam kretao, mogao je rotirati sam od sebe – ta ideja je prihvatljivo objašnjenje. Kugla plina ne može se kretati sama od sebe. Ali entitet kojeg sam ja opisao mogao se kretati sam od sebe i nije mu trebao kozmički učitelj jer je bio ispunjen životom.

Kao sjeme danas, Zemlja je jednom bila živi organizam i u sebi sadržavala Sunce i Mjesec. To dvoje se oboje kasnije odvojilo od Zemlje i svoju baštinu ostavili unutar Zemlje. Zbog toga snage razmnožavanja koje su jednom dolazile izravno od Sunca nastavile su postojati, zaštićene unutar muških i ženskih tijela živih bića, i prenesene su od generaciju na generaciju. I životinje koje razvijaju sjeme i jaje nose unutar sebe drevne snage Sunca, baštinu iz vremena kada je Zemlja još držala Sunce i Mjesec unutar sebe.

Vidite, ovo je stvarno objašnjenje. Samo na ovoj osnovi možemo doći do stvarnog razumijevanja svijeta. Tako možemo vidjeti da je jednom bilo vrijeme u kojem su se i Sunce i Mjesec odvojili od Zemlje. Opet ćemo raspravljati ove stvari. Može vam se još činiti malo teško, ali siguran sam da ćete moći razumjeti.

Rasprava 30 rujna 1922.

X

Pitanje: Bio sam iznenađen čuti da je Sunce jednom bilo unutar Zemlje, što nisam nikad ranije čuo. Kako ja razumijem prethodno predavanje, Zemlja je bila baš kao ljudsko biće, i iz Zemlje su se razvije razne životinje. Kako možemo objasniti obrnutu ideju da se ljudsko biće razvilo od majmuna.

Rudolf Steiner: Veoma mi je drago da ste postavili ovo pitanje, jer odgovarajući na njega možemo ići malo naprijed.

Što otkrijete ako proučavate ljudsku glavu kakva je ona u naše vrijeme? Najprije, naći ćete da je umotana u prilično čvrstu, koštanu ljusku. Pa gospodo, ako pogledate tu ljusku, koja je tanka u odnosu na cijelu glavu, i usporedite je, na primjer, s planinama Jure, dođete do zapanjujuće sličnosti. Supstance koje formiraju lubanju vrlo su slične depozitu vapnenca u tim planinama.

Takve naslage nalazite uglavnom na površini Zemlje; naravno nisu dobre za uzgoj voća. Za to morate odabrati područje gdje se relativno dobro tlo nakupilo na vrhu tog vapnenca.

Gospodo, do sada ste shvatili da ako govorite o prirodi da morate uključiti sve njene aspekte. Znae, naprimjer, da je ljudska glava također prekrivena kožom, koja se ljušti. Lubanja je prekrivena kožom koja ima mnogo toga zajedničkog s tlom polja. Iz vlasišta raste kosa koje je sa svoje strane slična biljkama koje rastu u poljima. Ako nacrtamo grubu skicu ove dvije situacije možemo reći da izvjesne oblasti Zemlje sadrže naslage vapnenca. One su prekrivene tlom iz kojeg rastu biljke. S druge strane, ljudska bića imaju lubanje koje su prekrivene vlasištem, i iz te kože raste kosa. Drugim riječima, mogu nacrtati obje površine, i onu Zemlje i onu ljudske glave na sličan način.

Sada se možete sjetiti nečega što sam vam prije spomenuo, naime, da još više dolje u zemlji nalazimo ostatke drevnih biljaka i životinja. Sjećate se, opisao sam vam ih. Naprimjer, ihtiosaursi i plesiosaursi bili su prilično velika stvorenja. I kada pogledamo ljudsku glavu što sam vam rekao da nalazimo ondje? Rekao sam da naša krv ima bijela tjelešca koja plivaju u njoj; na neki način to su mala stvorenja, također. U našim glavama, ti mikroskopski organizmi stalno su

ponovno oživljeni tijekom noći, ali inače uvijek u točki odumiranja; oni su, takoreći, napola mrtvi. Kada proučavamo ljudski organizam nalazimo umanjenje životnih snaga što bliže dolazimo glavi. Naprimjer, koža između mozga i lubanje gotovo je potpuno beživotna. Tako ako pogledamo unutar glave, nalazimo umiruću tvar.

Znate, zar ne, znanstvenici danas nisu toliko željni imati posla sa živim ljudskim bićima, već radije ispituju leševe na stolu za autopsiju? Dakle, kada ispituju glavu umrle osobe, zaista će naići na tvrdnu ljusku i ispod nje beživotne ćelije mozga, koje su ustvari fosilizirane krvne ćelije. Dakle ljudska glava prilično sličići površini Zemlje.

Jednom kada prodremo kroz tu čvrstu, beživotnu kožu i dođemo do mozga, svuda u njemu nalazimo fosilizaciju, baš kao i na površini Zemlje. Drugim riječima, naš planet sličići glavi umrlog ljudskog bića. Pošto je Zemlja mnogo veća, sve na prvi pogled izgleda drugačije; ali nakon pobližeg proučavanja, moramo reći da je Zemlja ogromna ljudska glava, zaista, ogromna, mrtva ljudska glava.

Pa, gospodo, naravno, nešto nije moglo umrijeti ako na prvom mjestu prije nije bilo živo. Nemoguće, zar ne? Samo konvencionalna znanost radi takvu tvrdnju. Međutim, ja sam siguran, da bi se smatrali sasvim glupim ako bi negdje našli beživotnu ljudsku glavu i rekli, 'Ova glava se formirala iz nekih supstanci'. Nikada ne bi dali takvu izjavu već bi umjesto toga kazali, 'Nešto što ovako izgleda moralo je jednom pripadati živom ljudskom biću, moralo je biti ispunjeno životom'. Drugim riječima, ako osoba sa zdravim razumom proučava danas Zemlju i naleti na beživotnu ljudsku glavu, mora, osim ako nije glupa, zaključiti da je to jednom bilo živo, da je Zemlja jednom bila kao živa ljudska glava i živjela u univerzumu kao što mi danas živimo na Zemlji.

Ljudska glava, naravno, ne može živjeti ukoliko ne prima krv od ostatka tijela, iako biste mogli za zabavu pokazati ljudsku glavu odvojenu od tijela. Naprimjer, kao mladi dječak živio sam na selu, i ponekad bi došli putnici-zabavljači i postavili štand. Kada biste prolazili, čuli bi da netko viče, 'Dame i gospodo, ovamo! Sljedeća točka samo što nije počela. Dođite i vidite živu ljudsku glavu koja može govoriti'. Zaista, to je ono što su pokazali. Kao što znate, to se može urediti raznim zrcalima koji ne pokazuju tijelo, već samo glavu.

Međutim, normalno glava ne može postojati za sebe. Ostatak ljudskog tijela mora je snabdjeti krvlju i prehraniti je da bi je održao živom. I Zemlja je, također, jednom morala biti u stanju da dobije podršku od cijelog kozmosa. Pa, ima li ikakvog razloga držati da je Zemlja zaista bila nešto poput ljudskog bića i mogla dobiti ishranu od univerzuma?

Mnogi ljudi su razmišljali o pitanju kako je Sunce jednom bilo povezano sa Zemljom. Sjetite se, to sam vam objasnio. Sunce i Zemlja bili su povezani prije mnogo vremena; onda se Sunce odvojilo i počelo Zemlji slati svjetlo i toplinu od izvana. Čak i toplina sadržana u Zemlji sada dolazi od Sunca i pohranjena je

cijelu zimu. Moguće je izračunati koliko topline Sunce daje; fizičari su to napravili. Količina je enormna, milijuni i milijuni kalorija.

Međutim, gospodo, kada su radili te izračune, fizičari su postali prilično zabrinuti. Jer našli su ne samo ogromne količine topline i energije koje Sunce emitira svake godine, ali su također shvatili da ako su im brojke točne, da se Sunce davno trebalo ohladiti i svi bi se smrznuli do smrti. Izračuni su bili ispravni, ali nisu odgovarali činjenicama. To se može dogoditi. Možemo nešto izračunati, napraviti lijepu kalkulaciju, ali samo zato jer je kalkulacija lijepa ne znači da otkriva istinu.

Oko sredine devetnaestog stoljeća u Švabiji je živio fizičar pod imenom Julius Robert Mayer, koji je imao neke vrlo zanimljive misli. Radio je u Heilbronn-u, Württemberg, kao liječnik. Kao i Darwin, napravio je zanimljiva otkrića na putovanju oko svijeta. Na otocima u južnoj Aziji otkrio je da ljudska krv drugačije izgleda u toploj klimi nego u hladnim oblastima. Ta su otkrića vodila Mayera do zanimljivih činjenica. Zapisao ih je u kratkom eseju koji je 1841 poslao najistaknutijem njemačkom časopisu za prirodnu znanost. Urednik ga je vratio, govoreći da je ono na što Mayer upućuje beznačajno, diletantsko, i glupo. U naše vrijeme ti isti ljudi, ili radije njihovi nasljednici, smatraju te činjenice najvećim otkrićima devetnaestog stoljeća!

Urednik Poggendorff-ovih *Anala fizike i kemije*, njemačkog najistaknutijeg znanstvenog časopisa u to doba, odbio je Mayerov traktat. Ali to nije bilo sve: Mayer je također stavljen u ludnicu! Pazite, njegovi znanstveni nalazi nisu bili sasvim točni, ali bio je toliko entuzijastičan u vezi toga da se ponašao drugačije od drugih ljudi – koji, konačno, nisu znali ono što je on znao. Pa, njegovi kolege su primijetili promjene u njegovom ponašanju i sredili da ga zaključaju.

Ovdje govorimo o znanstvenom otkriću koje dolazi od osobe koja je smještena u ludnicu na račun svog otkrića. Ako posjetite najvažniji trg u Heilbronn-u danas, naći ćete spomenik podignut u sjećanje na Mayera. Ali podignut je nakon njegovog vremena. To je samo primjer kako ljudi tretiraju one koji misle malo više od njih.

Vidite, Julius Robert Mayer nije samo mislio o utjecaju topline na krv, već je također razmišljao o pitanju kako, u prvom redu Sunce, može steći toplinu. Drugi znanstvenici samo računaju koliko mnogo energije Sunce emitira. Ali on je također pitao, 'Odakle to sve dolazi'?

Što fizičari rade? Slijede istu liniju misli kao i oni koji kažu o osobi, 'Pojeo je dovoljno hrane i sada je zadovoljan. Nešto energije iz hrane je pohranjeno u mastima u njegovom tijelu i mišićnom tkivu. Osoba izvlači iz tih rezervi kada nema ništa za jesti. Tako može izdržati 40 ili čak 60 dana bez hrane. Ali onda će umrijeti ukoliko opet ne dobije hranu'. Slično, fizičari računaju koliko energije Sunce emitira svaki dan nakon što je čudesno steklo tu toplinu. Nitko ne razmišlja o tome kako je Sunce 'pojelo svoju hranu'; sve što rade je računaju koliko je energije predalo.

Međutim, Julius Robert Mayer postavio je pitanje. Otkrio je da svake godine izvjestan broj nebeskih tijela koje su kao kometi leti u Sunce. Vidite, oni su hrana koje Sunce uzima. Čak i do danas, možemo vidjeti da Sunce ima zdrav apetit; konzumira veliki broj kometa svake godine. Baš kao što mi jedemo i tako razvijamo energiju, tako i Sunce jede komete, takoreći, i tako razvija toplinu.

Sada gospodo, kada su kometi razbacani i pali na Zemlju, nalazimo njihovu čvrstu željeznu jezgru. Ali one su samo dio kometa koji padne dolje. Mi ljudi također imamo željezo u krvi. Ako bi se osoba negdje razbila u dijelove kao komet, i samo željezo iz njenog tijela palo dolje, ljudi bi vjerojatno rekli, 'Nešto je tamo gore što neko vrijeme zasvijetli i očito se sastoji od željeza'. Pošto se kometi dezintegriraju u meteorite, koji se sastoje od željeza, ljudi kažu da su sami kometi napravljeni od željeza. Ali to je jednaka besmislica kao i vjerovati da se ljudska bića sastoje od željeza jer imaju željezo u krvi i male grudice željeza bi bile sve što je ostalo nakon dezintegracije.

Dakle, nalazimo meteorite; oni su ostaci razbacanih kometa. Ali sami kometi su nešto sasvim različito; oni su živi! Sunce je, također, živo, ima stomak, i ne konzumira samo komete već jede upravo kao što i mi to radimo.

Naši stomaci također sadrže željezo. Ako jedete špinat, naprimjer, ne primjećujete da sadrži željezo u određenom obliku. Zato preporučimo anemičnim osobama da jedu špinat; snabdijeva njihovu krv željezom mnogo sigurnije nego što bi hranjenje čistim željezom, od čega bi većina bila ponovno izlučena kroz crijeva.

Ako bi se kometi sastojali samo od željeza, i zatim pali u Sunce, vidjeli bi kako bi brzo sve odmah bilo izlučeno. Tada bi promatrali potpuno različiti proces. Ako bi ono što neki ljudi kažu bilo točno i kometi se sastojali samo od željeza, vjerojatno bi trebalo postaviti ogromni zahod u svemiru! To je naravno sasvim različito; samo najmanji dio kometa je željezo. Ipak je točno da ih Sunce konzumira.

Sada mislite natrag na vrijeme kada je Sunce bilo unutar Zemlje; tada je radilo istu stvar koju radi i sada kada je odvojeno. Tada je, također, konzumiralo komete. Ovdje imate razlog zašto je Zemlja, ogromna glava, mogla postojati: Sunce je snabdijevalo hranom. Dok god je Sunce bilo u Zemlji, ona je mogla dobiti prehranu iz kozmosa uz pomoć Sunca, baš kao što i nas prehranjuje Zemlja preko našeg probavnog sustava.

Da, Zemlja je bila dobro opskrbljena dok je Sunce bilo u njoj. Morate naravno ovdje vizualizirati da je Sunce daleko veće od našeg planeta tako da Sunce zapravo nije bilo unutar Zemlje, već je Zemlja bila unutar Sunca. Moramo zamisliti da je Sunce sadržavalo Zemlju, koja je sa svoje strane imala u sebi Mjesec.

Na izvjestan način ovo je obrnuto od onoga kakve su stvari u ljudskom biću. Ali zapravo samo izgleda da ljudsko biće ima mali stomak. Takav mali stomak sam po sebi ne bi mogao mnogo postići. Drugi puta ćemo razgovarati o ljudskom stomaku. Za sada dopustite da samo kažem da je povezan sa svijetom oko nas. Možemo reći da mi u stvari postojimo unutar Zemlje, na isti način na koji je Zemlja bila u Suncu. Kao što vidite na crtežu, Sunce je umatalo Zemlju i u sredini imalo stomak. Privlačilo je komete od svuda i isporučivao ih stomaku, tako da je Zemlja probavljala unutar vlastitog tijela.

Sada, mogli bi reći da je to suprotno činjenici da ljudska glava sama ne radi nikakvi rad probavljanja. To je sasvim točno. Ali situacija se malo promijenila, i naša glava radi malo na probavljanju, također. Kao što sam objasnio, hrana koju jedemo prvo je primljena od našeg jezika i nepca. To je zaslinjena, prožeta ptialinom, i onda dolazi u jednjak. Ali ne kreću se sve supstance tim putem, jer je ljudsko biće u osnovi stup vode, uglavnom mekano s nekoliko ugrađenih čvrstih dijelova. To znači da se već u ustima nešto hrane apsorbira u glavu. Postoji izravna 'hranidbena linja' od nepca do glave.

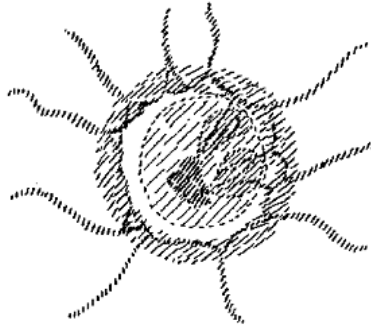
Vidite, supstance nisu toliko grube koliko nastojimo vjerovati. To možete shvatiti ako napravite par usporedbi. Naprimjer, ne možete izložiti ljudsku jajnu ćeliju zraku nadajući se da će se tako izleći, ali to možete napraviti s jajem ptice. Ako je izložite toplini zraka, izleći će se. Slično, to vrijedi i za ljudsku glavu. Ne bi mogla postojati na maloj količini hrane koje prima samo preko nepca.

Ali jednom je Zemlja bila strukturirana drugačije. Unutar sebe imala je stomak koje je u isto vrijeme bio i usta, i tako se planet prehranjivao u potpunosti kroz ta usta. Tako možemo reći da dok god je Sunce bilo povezano sa Zemljom to ogromno biće se moglo prehranjivati od supstanci iz univerzuma.

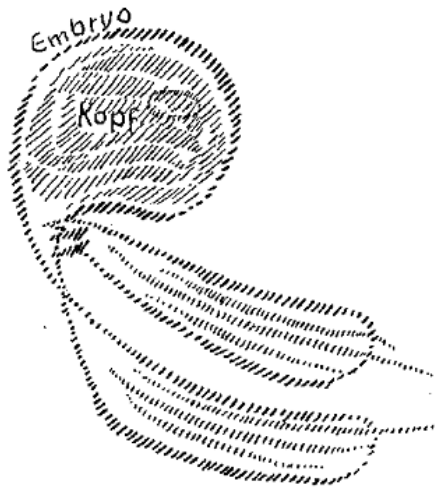
Također sam vam rekao da ako proučavate Zemlju u naše vrijeme, nalazite da slični beživotnoj ljudskoj glavi. Pa, beživotna ljudska glava jednom je morala biti živa. Posljedično, jednom je i Zemlja morala biti živa. U to vrijeme je ishranu primala od Sunca.

Sada, gospodo, želim dodati nešto drugo. Ako ispituje embrij u maternici koji se razvija, recimo dva ili četiri tjedna nakon začeća, izgleda iznimno zanimljivo. Najprije, možete vidjeti podstavu majčine maternice ispunjenu mnogim krvnim sudovima, koji su tamo samo u trudnoći i povezani su s ostalim sudovima u tijelu. Drugim riječima, ta mala okrugla forma umetnuta je u majčin

vlastiti krvni sustav. Krv obično cirkulira kroz njeno tijelo, ali sada u trudnoći cirkulira kroz vanjske dijelove ove okrugle forme.

Pa, gospodo, unutar ovoga naći ćete sve organe. Naprimjer, ima jedan koji izgleda kao torba ili vrećica i do njega drugi, manja vrećica. Gore spomenuti krvni sudovi nastavljaju se u te vrećice. Kao što sam rekao, kada žena nije trudna, ovi krvni sudovi nisu tu jer ni okrugla forma kao cjelina nije tu. Ali u trudnoći nalazimo te krvne sudove i oni se nastavljaju u vrećice koje sam opisao. Drugim riječima, tijekom prvih tjedana razvoja embrija krvni sudovi dosegnu ovu okruglu formu, s kojom je embrij, još uvijek vrlo mali, povezan. I zaista čudno, ako bi želio nacrtati povećanu sliku kako će dijete izgledati u sljedećoj fazi razvoja embrija, morao bi to napraviti ovako.

Embrij je gotovo cijeli glava. Sve drugo je još vrlo sićušno. Vidite da sam nacrtao dva produžetka glave. Kasnije će se pretvoriti u ruke. U ovoj točki, noge praktički ne postoje. Umjesto toga dvije vrećice koje sam opisao su vezane za embrij, kao što možete vidjeti na crtežu. U njih vode krvni sudovi i glavu snabdijevaju prehranom. Još nema stomaka niti srca. U prvih nekoliko tjedana, embrij nema nikakvu vlastitu cirkulaciju krvi. Zaista je samo glava. Kako raste u drugom ili trećem mjesecu, razvijaju se drugi organi i pojavljuju se ljudske osobine. Ali fetus je još hranjen od izvana, odnosno kroz one vrećice; one pohranjuju hranjive supstance. Međutim, krv je osigurana izravno od izvan ovog malog rastućeg organizma. Fetus još ne može disati ali prima kisik od majke. Na ovom stupnju, fetus je zapravo ljudska glava; ostali organi još nisu od mnogo koristi. Njegova pluća i stomak još ne funkcioniraju. Također ne može jesti u

našem smislu riječi. Sva hrana mora se primiti na takav način da podržava glavu. Fetus ne može disati i još nema niti nos. Organi se razvijaju ali još ih ne može koristiti. Fetus je u maternici sav glava, ali, pazite, sve je mekano. Ono što će se kasnije razviti u mozak ovdje je još strašno mekano i potpuno živo.

Ako bi imali gigantski mikroskop i s njime mogli ispitati glavu embrija u drugom ili trećem tjednu nakon začeća, osim veličine, glava bi nalikovala drevnoj Zemlji u vrijeme kada su ihtiosauroi i plesiosauroi gazili po njoj. Gdje u naše vrijeme možemo naći sliku Zemlje kakva je bila u drevna vremena? U ljudskoj glavi prije rođenja, u glavi embrija. Ona predstavlja jasnu sliku Zemlje tog perioda.

Vrećice vezane za embrij biti će odbačene kao takozvana posteljica nakon što se odlome, puštajući dijete da se rodi. Drugim riječima, ono što je odbačeno kao posteljica, sastoji se od pokidanih krvnih sudova, prehranjivalo je fetus. Ova dva organa, nazvana *allantois* i *amnion*, vitalni su za fetus tijekom trudnoće jer funkcioniraju kao stomak i respiratorni organ za nerođeno dijete. Ali čim je dijete rođeno, i može disati i jesti, nisu više potrebni i biti će odbačeni kao takozvana posteljica.

Ako pogledate ovo što sam nacrtao ovdje, možete zamisliti sljedeće: recimo da je ovo univerzum, Zemlja ovdje, a unutar nje ljudska glava, i fino rašireno svuda oko ovoga imamo Sunce. Sada se događa rođenje i ovo ranije stanje završava. Sunce i Mjesec su oboje izbačeni, i Zemlja je rođena. Sada mora samostalno preživjeti.

Ovaj proces se može opisati na dva načina. Prvo možemo opisati kako je Zemlja izgledala u vrijeme ihtiosauroa i plesiosauroa. Ili, drugo, možemo razviti opis ljudskog fetusa. Mnogo je manji, naravno, ali bi ga opisao na isti način. Možemo stoga reći da je davno Zemlja bila kao fetus ogromnog ljudskog bića.

Iznimno je zanimljivo primijetiti da su u ranijim vremenima ljudi nekako znali više o svijetu nego kasnije generacije. Više ćemo govoriti o tome neki drugi puta. Kasnije generacije su svoje informacije dobili iz pogrešno shvaćenog židovskog dokumenta, Starog zavjeta. Opisali su to kao da je negdje tamo bila Zemlja i negdje tamo je bio Raj, i tamo je živio Adam, stojeći na Zemlji kao sitni momak, ali već potpuno odrastao. Slika čovjeka kojeg su formirali iz krivo shvaćenog Starog zavjeta je pogrešna kao što bi i mi bili kada bi rekli da se ljudsko biće ne razvija iz ove male stvari sa ove dvije male vrećica, *allantois* i *amnion*, i tako dalje, već da drugdje u maternici sjedi sićušna buha iz koje se razvija ljudsko biće.

To je slično kao da zamišljamo da su Zemlju nastanjivali Adam i Eva sjedeći kao buhe i nekako se kasnije pojavilo čovječanstvo. Ta slika se javlja iz krivog shvaćanja Starog zavjeta. Upućeni ljudi u ranijim vremenima nisu govorili o Adamu, već o Adam Kadmonu, nekom drugom. On je ogromna glava koja je Zemlja bila. Ta slika je prirodna. Adam Kadmon nije se pretvorio u zemaljsku buhu sve dok ljudi nisu više mogli zamisliti i vjerovati da ljudska glava može biti

velika kao Zemlja. Kasnije su formirali njihove, neprirodne, nenormalne koncepte. Njima je djelovalo kao da takoreći, samo iz zabave fetus mora provesti devet mjeseci unutar maternice prije nego se rodi.

Moramo zamisliti da je u stvari ljudsko biće jednom bilo cijela Zemlja, i da je Zemlja tada bila mnogo više živa. Da, gospodo, tako je bilo. Vidite, Zemlja je sada fosilizirano biće baš kao i ljudska glava, koja je u stalnom procesu umiranja. Međutim, glava fetusa u maternici potpuno je prožeta životom. U istom je stanju u kojem je Zemlja bila prije nego je postala fosilizirana, takoreći.

Vidite, kada bi ljudi mogli pravilno koristiti ono što znanost ima za ponuditi, došli bi do mnogih uvida. Znanost je sve u pravu; jedini je problem da je ljudi koji je kontroliraju i primjenjuju ne mogu dobro iskoristiti. Ako pogledamo površinu naše Zemlje, moramo reći da izgleda kao fosilizirana ljudska glava. Mi zapravo hodamo okolo na nečem mrtvom što je jednom moralo biti živo. To sam već objasnio i sada ću nastaviti i reći vam što to implicira.

Kada sam bio mlad, u Beču je živio čuveni geolog. U njegovoj sveobuhvatnoj knjizi o 'Licu Zemlje', rako je da kada pješačimo kroz polja da zapravo gazimo po fosiliziranim supstancama koje su bile žive. Vidite, neki znanstvenici osjećaju neke detalje, ali ne mogu ih pravilno povezati. Ono što vam govorim uopće nije u kontradikciji sa znanošću; u stvari, naći ćete to potvrđeno od znanosti kada to proučavate. Međutim, znanstvenici ne mogu dati smisao njihovim nalazima.

Dakle našli smo da je Zemlja jednom bila gigantsko ljudsko biće; to je kako je bilo. Zatim je umrla, i danas mi hodamo na njenom fosiliziranom tijelu.

Dva važna pitanja su ostala od pitanja g. Burle-a s kojima smo krenuli. Jedno od njih je: Ako se vratimo u vremenu, shvatimo da je Zemlja na jednom stupnju bila gigantsko ljudsko biće, ali otkuda su onda došle životinje? Drugo pitanje je: U redu, Zemlja je jednom bila ogromno ljudsko biće, ali zašto su ljudska bića postala tako sićušne buhe u usporedbi s tim?

Na prvo pitanje zapravo nije teško odgovoriti; moramo se samo držati činjenica i ne prepuštati fantaziji.

Zamislimo da je trudna žena umrla i da je stanje u njoj maternici slično onom koje sam vam prije nacrtao. Sada pretpostavite da kirurški uklonimo maternicu, koja sadrži posteljicu, koju se normalno odbaci pri rođenju, i također embrij. Sada zamislimo, gospodo, da umjesto da to tkivo stavimo u alkohol, koji bi ga očuvao, postavimo ga okolo u vlažnom području i malo kasnije ga ispitamo. Što mislite da ćemo naći? Pa, ako bi rezanjem otvorili tkivo, otkrili bi svakakva sitna stvorenja kako tamo puze. Cijela glava embrija koja je jednom bila živa u maternici sada je mrtva. Ali zato jer je mrtva, svakakva stvorenja sada puze okolo. Trebamo samo zasjeći tkivo da bi to vidjeli.

Pa, gospodo, Zemlja je jednom bila ovakva ljudska glava i zatim je umrla. Treba li vas iznenaditi da svakakva stvorenja puze iz nje? Rade to sve do

današnjeg dana. Ako to ovako gledate, dobijete ideju kako su se razvile životinje. Pojavu možete promatrati sve do današnjeg dana.

To je bilo prvo pitanje. Drugi puta ćemo raspravljati kako su se razvile pojedine vrste. Ali za sada znate bar princip zašto životinje moraju biti tamo. Kasnije ćemo detaljnije govoriti o ovome.

Drugo pitanje je zašto je današnje ljudsko biće takav patuljak. Pa, da bi na to odgovorili, morate još jednom razmotriti sve što sada znate. Prvo, možete misliti o jednom ljudskom biću koje je jednom živjelo u univerzumu gdje je danas Zemlja i pitati: nije li rodila, nije li se umnožila? Nema potrebe ulaziti u ovo pitanje. Ako se to umnožilo, potomci tog drevnog vremena su pozvani da ispune neku drugu ulogu u to vrijeme. Nas treba zanimati samo ako dođe do određene stope povećanja.

Pa, gospodo, čak i u naše vrijeme možete vidjeti kako se mala stanica umnaža. Najprije je jedna. Onda se dijeli na dvoje. Svaka od te dvije se opet dijeli i ukupno je četiri.

Na taj način je izgrađeno cijelo ljudsko tijelo. Sastoji se od mnogo pojedinačnih stvorenja, ćelija, od kojih sve proizlaze iz jedne ćelije. U našoj krvi su živa, ali u našim glavama su odumrla. Tako se naša Zemlja razvila iz jednog dijela izvorne zemlje, baš kao što malo dijete nije rođeno od cijelog ljudskog bića, već samo od jednog njegovog dijela. Sada moramo pitati: zašto se to više ne događa? Jer pošto se Sunce odvojilo od nje, Zemlja više nema jednaku vezu s univerzumom. Sada sva ta bića ostaju unutra. Sunce je bilo unutar Zemlje, ali kasnije se odvojilo i sija na ta bića od izvana. Kao što sam rekao, morate uzeti u obzir sve što sada znate.

Naprimjer, znate da psi općenito dosegnu određenu visinu i rijetko su manji od toga. Ipak, moguće ih je uzgojiti toliko male da jedva nadmaše veličinu većeg štakora. Naprimjer, ako psima date da piju alkohol, ostaju mali. Kao što znate, veličina stvorenja zavisi od utjecaja koji ih zadese. U ovom slučaju psi ostaju mali ali postaju strašno nervozni.

Cijeli svijet nije bio ispunjen alkoholom, ali jednom kada se Sunce odvojilo od Zemlje učinci supstanci su se promijenili. Premda je čovjek inicijalno bio velik kao sama Zemlja, ogromni novi učinci napravili su ga malim. Ali na neki način je bio sretan, jer dok je još bilo veliki kao Zemlja, svi ostali rođeni morali su odletjeti u svemir. Neki drugi puta ćemo čuti što im se dogodilo. Kada je čovjek postao manji, njegovi nasljednici su morali ostati na Zemlji i dijeliti je. Umjesto jednog ljudskog bića, razvila se cijela ljudska rasa.

Da, gospodo, točno je da svi potječemo od jednog ljudskog bića! Ovo možemo razumjeti, zar ne? Ali to biće nije bilo sićušna buba kao što smo mi sada; bio je sama Zemlja. Tek kada se Sunce odvojilo Zemlja je umrla i životinje su ispuzale vani, baš kao što životinje još ispužu iz mrtvog, tkiva koje propada. Druga stvar koja se pojavila, bila je da su snage reprodukcije ostale iza; jedina razlika je bila da nisu više bile stimulirane od Sunca od unutar Zemlje već od sunčeva svijetla dolazeći od izvana. Tako su ljudska bića postala manja i mogla se reproducirati.

Dolazeći od izvana, utjecaj Sunca drži ljudska bića malim. Ovo možete razumjeti prilično lako ako pogledate ono što sada skiciram:

Ako je ovo Zemlja, koju crtam veoma malu, i ako je ovo Sunce, sa Zemljom u sebi, onda možemo zamisliti da sve snage zrače naprijed. Kako se Zemlja pomicala, i Sunce se također pomicalo jer, napokon, bili su jedno. Međutim, kada je Sunce izvan Zemlje, stvari su drugačije. Ovdje je Sunce a ovamo Zemlja, koja rotira oko ovog prvog, i sada je samo djelomično osvijetljena. Sada kada je Sunce odvojeno, Zemlja od njega prima daleko manje zračenja. Kada je Sunce još bilo ujedinjeno sa Zemljom, sve su njegove snage dosezale Zemlju od iznutra. Nije čudo da sada, kako Sunce rotira, može sijati na svako ljudsko biće u svakoj točki Zemlje, ali u drevna vremena, kada je moralo slati svoje zrake iz središta Zemlje, moglo je bacati svoje snage na samo jedno ljudsko biće. Jednom kada je Sunce počelo raditi iz periferije, napravilo je ljudska bića manjim.

Zanimljivo je primijetiti – da čak iako je Stari zavjet krivo shvaćen i dugo vremena krivo interpretiran – da nisu samo Azijski učenjaci govorili o Adamu Kadmonu kao ljudskom biću koje je bilo cijela Zemlja, već su čak i preci modernih srednjoeuropskih naroda, kao Švicarci, Nijemci, i tako dalje, imali legende prema kojima je Zemlja jednom bila veliko ljudsko biće, gigantski Ymir. Također su vjerovali da je Zemlja bila oplođena.

Govorili su o Zemlji kao što bi mi o ljudskom biću. Ovaj način govora više nije shvaćen u kasnija vremena jer su ove točne mitske slike kasnije zamijenjene netočnim latinskim interpretacijama Starog zavjeta. Stara germanska plemena u Europi mislili su u slikama koje su im dolazile poput snova ali su bile daleko bliže istini. Ti ljudi su izvlačili iz drevne znanosti koja je otkrivala znanje kroz snolike slike. Kasnije su ljudi krivo shvatili Stari zavjet i o malom pojedincu Adamu umjesto o Adamu Kadmonu, cijeloj Zemlji.

Tako možemo steći veliko poštovanje za drevno, imaginativno, premda snoliko znanje. Jednom, takvo znanje je postojalo, ali je onda izbrisano. To nas

ne bi trebalo iznenaditi, jer to se istrebljenje dogodilo u određeno vrijeme. U Maloj Aziji, Bliskom Istoku, Sjevernoj Africi, južnoj Europi, Grčkoj i Italiji, u prvom, drugom, i trećem stoljeću, svuda ste mogli naletjeti na čudne kipove u poljima. Oni su bili način na koji je nepismen narod tog vremena izražavao svoje vjerovanje o prošlosti Zemlje. U tim kipovima su izrazili da je Zemlja jednom bila živo biće.

Kasnije su drugi narodi postali vrlo ljutiti, i, u samo kratko vrijeme, jednostavno su uništili te kipove, od kojih smo mogli mnogo naučiti. Spomenici koji su preživjeli najmanje su važni, jer su u prvim stoljećima naše ere ljudi veoma dobro znali koji su kipovi važni i onda ih uništili. Ipak, čovječanstvo je jednom imalo divno znanje o ovim stvarima, premda je bilo snoliko.

Također je iznimno zanimljivo da su umjesto načina mišljenja koje mi imamo danas ljudi tada zapravo sanjali, premda su to više radili noću nego danju. Sve što učimo o toj drevnoj ljudskoj mudrosti prožeto je shvaćanjem da su ti ljudi noću mnogo toga promatrali; naprimjer, pastiri su u poljima promatrali mnogo toga tijekom noći.

Drevna germanska plemena, a i drugi isto tako, posjedovali su tu mudrost o Zemlji kao gigantskom ljudskom biću, koje je postojalo prilično vremena. Ljudska bića nisu postala mala odjednom, već tek postupno, dok nisu postali ono što su sada. Još ćemo govoriti o ovome, gospodo, kada opet budem imao šansu da budem s vama, jer pitanje s kojim smo započeli dodiruje se mnogo tema.

Međutim, sada moram ići natrag u Stuttgart u Njemačku. Nakon što se vratim nastaviti ćemo ove rasprave. U međuvremenu pripremite mi neka dobra pitanja. Javiti ću vam kada ćemo se opet naći.